

ಅಧ್ಯಾಯ 1

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ಕೊಡಗು ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತುಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸುಂದರ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತ್ರೀಯ ಬೆಡಗುಬಿನಾಣ, ಲಾಸ್ಯಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದು ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಭೌಗೋಲಿಕ ಸ್ಥಾನ ಕಿರಿದು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಸ್ಥಾನ ಹಿರಿದು. ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅದರ ಮನಮೋಹಕವಾದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ; ಸಮೃದ್ಧ ಅರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು; ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುಣ್ಯನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಉಗಮಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿರುವುದು; ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಪ್ರಧಾನ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕೊಡವರು. ಕೊಡಗಿನ ಮನೋಹರವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ದೇಶದೇಶದ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರುಗಳು ಈ ಸುಂದರ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬೇಟಿ ನೀಡಿ ಅವರ ಸೊಬಗನ್ನು ಮನಸೋಕ್ತ ಒಣಿಸಿದಾರೆ. ಹಸಿರು ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಯ ಬಯಲುಗಳೂ, ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಸರಣಿಗಂತ ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವ ಉನ್ನತ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ, ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯಗಳೂ, ಸುಂದರವಾದ ಕಾಫಿ, ಏಲಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತಳೆ ತೋಟಗಳೂ ಕೊಡಗಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಜೀವನ, ಜನಜಂಗುಳಿಯ ಗೌಜು ಗದ್ದಲಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವರು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ತಂಪು ಘಟ್ಟದ ಗಾಳಿ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆನಂದ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಧುನಿಕ ಸಂಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಾದ ರೈಲು ಮತ್ತು ವಿಮಾನಗಳ ಬಳ

ಕೆಯು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಗಳ ಜಾಲ ವ್ಯಾಪಕವಾದುದು. ಕಿತ್ತಳೆ ಮತ್ತು ಕಾಫಿ ಕೊಡಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಡಗಿನ ಜೇನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ತನ್ನ ಗುಣಮಟ್ಟದಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ, ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜೇನಿನಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಔಷಧೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೊಡಗಿನ ಜೇನು ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ತೋಟಗಳು (ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್‌ಗಳು) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿವೆ. ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯದು ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭೂಮ್ಯಾ ವೃತವಾಗಿದ್ದು ಸಾಗರದ ಸಂಪರ್ಕ ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ. ಸಾಗರ ಮತ್ಸ್ಯಪಾಲನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಒಳನಾಡು ಮತ್ಸ್ಯ ಪಾಲನೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಲ್ಲ. ಪಶುಪಾಲನೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯೋದ್ಯಮ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಾಚಿರುವ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಭಾಗದ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರಾದ 'ಕೊಡಗು' ಪದದ ಮೂಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕೊಡಗು ಎನ್ನುವುದು ಕುಡುಮಲೆನಾಡು ಎಂಬುದರಿಂದ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳ

ಬಹುದು.1 ಪ್ರಾಚೀನ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕುಡುವಲೆ ನಾಡು'2 ಅಥವಾ 'ಕುಡಕಂ'3 ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಎತ್ತರ-ತಗ್ಗುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಕೊಡಿ ಮಲೆನಾಡು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ('ಕೊಡಿ' ಎಂದರೆ ತುದಿ, ಶಿಖರ ಎಂದು ಅರ್ಥ), ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೊಡಗು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಸಹ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೊಡಯಿ' ಎಂದರೆ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಸ್ಥಳ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಹೊರಗಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಚಾವು ರಾಜನಗರ 347) 'ಕುಡುಗೂರು ನಾಡು' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಕೊಡಗಿಗೆ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ, ಕ್ರೋಢದೇಶ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕವಾದ ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ.4 ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಢದೇಶ ಎನ್ನುವುದು ಕಾಲಾನುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ದೇಶ ಎಂದಾಯಿತು ಎಂದೂ ವಾದಿಸುವುದುಂಟು. ಮತ್ಸ್ಯದೇಶಾಧಿಪ ಚಂಪ್ರವರ್ಮ ಎಂಬ ವನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ) ಕೆಲಕಾಲ ನಿಂತು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂತೆಂಬ ಕಥನವೂ ಇದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಮೂಲರಾಜನೆನಲಾದ ಕದಂಬ ವಂಶದ ಚಂಪ್ರವರ್ಮ ಎಂಬ ಆರಸನ ಸಂತತಿಯವರು ಕೊಡಗು ದೇಶದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಆಗದು ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಸಿದರಂತೆ. ಕ್ರೋಢಗಳಂತೆ (ಕಾಡುಹಂದಿ) ನೆಲವನ್ನು ಆಗದು ಹಸನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕ್ರೋಢ ಜನರು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಕ್ರೋಢರ ರಾಜ್ಯ ಕ್ರೋಢದೇಶ ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಎಂದು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿತು ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ (ವಿನರಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾಯ 2 ನೋಡಿ)

ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಒಕೊನೊರ್ ತನ್ನ 'ಮೆಮೊಯಿರ್ ಆಫ್ ದಿ ಕೂರ್ಗ್ ಸರ್ವೆ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮಲೆಗಳ ನಾಡು ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಡಗು

ಎಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು, ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಕೊಡಗು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟರು ತ್ತಾರೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಅಂಗುರ ಅಳ್ಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಕೂರ್ಗ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಮತ್ತೆ ಜಿಲ್ಲೆಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರಾದ ಕೊಡಗು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದೆ.5 'ಭಾರತದ ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್' 'ಭಾರತದ ಸ್ಕಾಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್', 'ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಶ್ಮೀರ' ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕೊಡಗಿಗೆ ಆವರ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಬಂದಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಬಹುತೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಂತೆ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ತನ್ನ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯಪಟ್ಟಣ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆಲೆವೀಡಾದ ಮಡಿಕೇರಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ಮೇರೆಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ನೈಋತ್ಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ 11°56' ರಿಂದ 12°52' ರವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶ 75°22' ರಿಂದ 76°12' ರವರೆಗೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ (ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಹೇನೂವತಿ ನದಿಯ ವರೆಗೆ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ಉದ್ದವು 96 ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ (ಕುಶಾಲನಗರದಿಂದ ಸುಖಾಜಿಯವರೆಗೆ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ಅಗಲವು 64 ಕಿ.ಮೀ. ಇರುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಾಸನ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಾಗಿ ಸುಡಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರದ ಸೀಮೆ ಭೂಪಟ್ಟಿಯು (ಸುಮಾರು 20 ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಮತ್ತು 10 ಕಿ.ಮೀ. ಅಗಲ) ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ ಕೊಂಡಿದೆ.

1. ನದುರ್ಕುಳ ಕೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಭಟ್, ಶ್ರೀ ಕಾವೇರಿ ವೈಭವ 1987, ಪುಟ 333
2. ಬಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ, ಕೊಡಗಿನ ಶಾಸನಗಳೂ ಕೊಡಗೂ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ, 2-2, ೧೯೨೨ ಪು. ೨೦೭-೮
3. ಆದೇ ಪು. ೨೦೮
4. ಡಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಕೊಡಗಿನ ಇತಿಹಾಸ, 1974 ಪುಟ 20-23
5. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ದಿನಾಂಕ 31-1-1977ರದು.

ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 4,102 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿದ್ದು ಬೆಂಗಳೂರು (ನಗರ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಂತರ ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ 1,91,791 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಲ್ಲಿ ಶೇ 2.14 ಆಗಿರುತ್ತದೆ. 1991ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಲೆಕ್ಕದಂತೆ 4,85,229. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರ ಸಂಖ್ಯೆ 2,43,977; ಹೆಂಗಸರ ಸಂಖ್ಯೆ 2,41,252. ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪೈಕಿ ಶೇ. 1.08ರಷ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇ. 84.48 ಅಂದರೆ 3,90,225 ಜನರು 1981ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಶೇ. 15.52 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ 1991ರಲ್ಲಿ 118 ಆಗಿದ್ದು ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಂತೆ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ವಿರಳ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ ಇರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮಡಿಕೇರಿ, ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಈ ಮೂರು ತಾಲೂಕುಗಳು ಒಂದು ಉಪವಿಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತು ಉಪವಿಭಾಗದ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ತಾಲೂಕುವಾರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು 1,646 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ತಾಲೂಕು ಆಗಿದೆ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು 999 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕ ತಾಲೂಕು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 1,449 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 296 ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 288 ಜನವಸತಿ ಇರುವ ಗ್ರಾಮಗಳು ಹಾಗೂ ಎಂಟು ಜನವಸತಿ ಇಲ್ಲದ ಬೇಜರಾಕ್ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಎಂಟು ಜನವಸತಿ ಇಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳು ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂರು ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16 ಹೋಬಳಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಲಾ ಒಂದೊಂದು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಪುರಸಭೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 65 ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 10 ಪಟ್ಟಣಗಳಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು 65 ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ 15 ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ 24 ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೂ 26 ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಗ್ರಾಮದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ನೆರೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಂದಾಯ ಗ್ರಾಮದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗ್ರಾಮದ ನಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನೀತ ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾಗಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಫಲಿತಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 1901ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 479 ಇದ್ದದ್ದು 1981ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ 288ಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಹ ಒದಲಾಯಿಸಿ ಹೊಸ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಅದರೂ ಸಂಯೋಜಿತ ಗ್ರಾಮಗಳ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಮೂಲ ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಉಪಗ್ರಾಮಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಉಪಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇಲ್ಲದ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಒಯಲು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಇರುವ ಮನೆಗಳ ಗಂಪು ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮೇಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ವಿಶಿಷ್ಟ ಹವಾಗುಣ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮನೆಗಳ ಗಂಪುಗಳು ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಇರಬಹುದು ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮನೆಗಳು ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಹರಡಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಮನೆಗಳ ಗಂಪುಗಳು ಎರಡು ಮೂರು ಗ್ರಾಮಗಳ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಕೂಡ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಉಂಟು. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಕ್ಷೆ ಇರುವ ಉಪಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ (ಮೂಲ ಭೂಮಾಪನದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಕ್ಷೆ ಇರುವ ಉಪಗ್ರಾಮಗಳು) ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ 1981ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯಂತೆ ಒಟ್ಟು 538 ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ತಾಲೂಕುವಾರು ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಮಡಿಕೇರಿ-97, ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ-315 ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ-127. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಹೋಬಳಿವಾರು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ತಾಲೂಕು / ಹೋಬಳಿ	ಒಟ್ಟು ಪಟ್ಟಣ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ*	
1	2	3	4
1. ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕು		1	15
ಎ) ಮಡಿಕೇರಿ	22		
ಬಿ) ಸಂಪಾಜೆ	11		
ಸಿ) ಭಾಗಮಂಡಲ	15		

1	2	3	4
ಡಿ) ನಾಪೋಕ್ಲು	19		
ಒಟ್ಟು	67	1	15
2. ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು		6	24
ಎ) ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ	21		
ಬಿ) ಶಾಂತಳ್ಳಿ	12		
ಸಿ) ಕೊಡ್ಡಿ ಪೇಟೆ	29		
ಡಿ) ಶನಿವಾರಸಂತೆ	28		
ಇ) ಕಂಶಾಲನಗರ	25		
ಎಫ್) ಸುಂಟಕೊಪ್ಪ	19		
ಒಟ್ಟು	134	6	24
3. ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು		3	26
ಎ) ವೀರರಾಜಪೇಟೆ	23		
ಬಿ) ಆಮ್ನತ್ತಿ	23		
ಸಿ) ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆ	18		
ಡಿ) ಬಾಳೆಲೆ	9		
ಇ) ಶ್ರೀಮಂಗಲ	12		
ಎಫ್) ಹಂದಿಕೇರಿ	10		
ಒಟ್ಟು	95	3	26
ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	296	10	65

* ಹೋಬಳಿವಾರು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ಗಂಗ, ಕೊಂಗಾಳ್ಳು, ಚಂಗಾಳ್ಳು, ಹೊಯ್ಯಳ ಮುಂತಾದ ರಾಜರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವು ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ರೂ ಕೊಡಗಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಕುಡುಗೂರುನಾಡು' ಎಂದು ಚಾಮರಾಜ ನಗರ ತಾ. ನ ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಉಲ್ಲೇಖ ದಲ್ಲಿ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲಸೂರು ಪರಿಸರವೂ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಕೊಡಗಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇತ್ತೇ ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬಹುದು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತದ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಅಲ್ಪಕೆ ನಡೆಸಿದ ಕೊಡಗು ರಾಜರ ಅವಧಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊಡಗು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕೊಡಗಿನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಕೊಂಬು (ಜಿಲ್ಲೆ)ಗಳಾಗಿಯೂ

ಮಂವತ್ತೈದು ನಾಡುಗಳಾಗಿಯೂ (ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳು) ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರಿಂದ ಆಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೆಂದು ಪರಂಪರಾನುಗತವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಇವರಂಗು ಪರಸ್ಪರ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದು ನಂತರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಹಾಲೇರಿ ರಾಜಮನೆತನದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಕೊಡವ' ಎಂಬ ಜನರ ಉಲ್ಲೇಖವು 12ನೇಯ ಶತಮಾನ ದಿಂದ ಇದೆ. ಹಾಲೇರಿ ರಾಜವಂಶದ ಮೂರನೆಯವನಾದ ಮುದ್ದು ರಾಜನು 1681ರಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾದ ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಸಮ ತಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಆದರೊಳಗೆ ಆರಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅ ಊರಿಗೆ 'ಮುದ್ದು ರಾಜಕೇರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಆ ಹೆಸರು ಕ್ರಮೇಣ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿ 'ಮಡಿ ಕೇರಿ' ಆಯಿತು, ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಹಾಲೇರಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ಸೀಮೆಯು ಕೊಡಗಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ವೀರಸ್ವ ಒಡೆಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಸುಳ್ಯದವರೆಗೂ ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಇಡೀ ಸುಳ್ಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಗ 'ಅಮರಸುಳ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ನಂತರ ಹೈದರನಿಂದ ಈಗ ದ.ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರುವ ಪಂಜೆ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಾರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಮುದ್ದು ರಾಜನ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಲಿಂಗರಾಜನು ಮೈಸೂರಿನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿ ಏಳುಸಾವಿರ ಸೀಮೆಯನ್ನು (ಕೊಡ್ಡಿ ಪೇಟೆ ಪರಿಸರ) ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಬ್ರಿಟೀಷರು 1834 ರಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಪುತ್ತೂರನ್ನು ಕೊಡಗಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಪುತ್ತೂರು ಮೊದಲು ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು. (ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಕಾಸರಗೋಡು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಕಾರವಾರದವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು). ದೊಡ್ಡ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ತಾಲೂಕುಗಳ ವಿವರ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ತಾಲೂಕು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	
	ಚ.ಮೈ.	ಚ.ಕಿ.ಮೀ.
1. ಏಳುಸಾವಿರ ಸೀಮೆ	92	238
2. ಕಿಗ್ಗಟಾನಾಡು	313	811
3. ಕೊಡಗು ಕಸಬಾ	1,180	3,056
4. ಸುಳ್ಯ (ಅಮರ ಸೇರಿದಂತೆ)	277	717
5. ಪುತ್ತೂರು	303	785
ಒಟ್ಟು	2,165	5,607

ಆಧಾರ : ಶ್ರೀ ಸತ್ಯನ್, ಪು. 2.

ಬ್ರಿಟೀಷರು 1834ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಕೊಡಗು 2,165

ಚ.ಮೈ. (5,607 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.) ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತು. ಜನಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಅದೃಶ್ಯತದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪುತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಆಮರಸುಳ್ಯ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು (ಒಟ್ಟು 580 ಚ.ಮೈ. ಅಥವಾ 1,502 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.) ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಇಸ್ವತ್ತನಾಲ್ಕು ನಾಡುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಆರು ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನಾಗಿ (ನಾಡುಗಳೆಂದರೆ ಈಗಿನ ಹೋಬಳಿಯಂಥ ಘಟಕ) ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸ್ಥಳೀಯ

ಕೊಡವರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹಲವಾರು ವರ್ಗ ಅಥವಾ ತೋಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಆಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಏಳುಸಾವಿರ ಸೀಮೆ ಮತ್ತು ನಂಜರಾಜ ಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಬದಲು ಹೋಬಳಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1834ರ ನಂತರ ಇದ್ದ ನಾಡುಗಳ ಹೆಸರು, ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಕಛೇರಿಗಳಿದ್ದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಳ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ತಾಲೂಕು : ನಾಡುಗಳು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಚ.ಮೈ. ಚ.ಕಿ.ಮೀ.		ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಕಛೇರಿ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ
1	2		3	4
I. ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕು	209	541	57	ಮಡಿಕೇರಿ
ಎ) ಮಡಿಕೇರಿ-ಹಾಲೇರಿನಾಡು	49	127	15	ಮಡಿಕೇರಿ
ಬಿ) ಕಾಗೋಡ್ಲು ನಾಡು	40	104	6	ತಲತ್‌ಮನೆ
ಸಿ) ಹೊರೂರು-ನೂರೊಕ್ಕುಲನಾಡು	39	101	11	ಬಾಯ್ಕೇರಿ
ಡಿ) ಹುದಿಕೇರಿ-ಕಾಂತಮೂರ್ತನಾಡು	49	127	14	ಮೂರ್ತನಾಡು
ಇ) ಉಲುಗುಲಿ-ಮೂಡಿಕೇರಿ ನಾಡು	32	83	11	ಸುಂಟಕೊಪ್ಪ
II. ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು ತಾಲೂಕು	413	1,070	57	ನಾಪೋಕ್ಕು
ಎ) ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು	142	368	12	ನಾಲ್ಕುನಾಡು ಆರಮನೆ
ಬಿ) ಕಡಿಯಾತ್‌ನಾಡು	51	132	12	ಭಾವುಲಿ
ಸಿ) ತಾವುನಾಡು	139	360	9	ಭಾಗಮಂಡಲ
ಡಿ) ಬೆಂಗನಾಡು	42	109	11	ಕೊಳಗದಾಳ
ಇ) ಕುಯಿಂಗೇರಿ	39	101	13	ಪಾಲೂರು
III. ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು ತಾಲೂಕು	210	544	49	ವೀರನಾಪೇಟೆ
ಎ) ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು	92	238	22	ವೀರನಾಪೇಟೆ
ಬಿ) ಬೆಳ್ಳುನಾಡು	41	106	8	ಆರಮೇರಿ
ಸಿ) ಅಮ್ಮತ್ತಿನಾಡು	77	199	19	ಕೋಲ್‌ಪೇಟೆ(ಅಮ್ಮತ್ತಿ)
IV. ಕಿಗ್ಗಟ್ಟುನಾಡು ತಾಲೂಕು	400	1,036	63	ಹುದಿಕೇರಿ
ಎ) ಅಂಜಿಗೇರಿನಾಡು	89	231	15	ಹುದಿಕೇರಿ
ಬಿ) ತಾವಳಕೇರಿನಾಡು	110	285	15	ತಾವಳಕೇರಿ
ಸಿ) ಹತ್ತುಘಟ್ಟುನಾಡು	112	290	13	ಮೊನ್ನಂಪೇಟೆ
ಡಿ) ಬೆಟ್ಟಿಯಾತ್	89	231	20	ಕಂಟಗ್ರಾಮ

1	2	3	4	
V. ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕು	262	679	114	ಪ್ರೇಸರ್‌ಪೇಟೆ (ಕುಶಾಲನಗರ)
ಎ) ಸೂರ್ಯಬ್ಬಿ ಗಡಿನಾಡು	113	293	21	ಮಾದಾಪುರ (ಮಂಜದೇವಪುರ)
ಬಿ) ಯೆಡವನಾಡು	94	243	37	ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ
ಸಿ) ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿ]	55	142	26	ಪ್ರೇಸರ್‌ಪೇಟೆ
ಡಿ) ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಕಣಿವೆ]			30	ಕಾಂಪುರ
VI. ಏಳುಸಾವಿರಸೀಮೆ ತಾಲೂಕು	91	236	168	ಶನಿವಾರಸಂತೆ
ಎ) ಕೊಡಲಿ ಹೋಬಳಿ	27	70	55	ಕೊಡ್ಡಿ ಪೇಟೆ
ಬಿ) ಬಿಲಹ ಹೋಬಳಿ	18	47	40	ಶನಿವಾರಸಂತೆ
ಸಿ) ನಿಡ್ಲೆ ಹೋಬಳಿ	46	119	73	ಗೌಡಹಳ್ಳಿ
ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	1,585	4,105	508	

ಆಧಾರ : ರಿಕ್ವರ್, ಪು. 367

ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಉಪವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತಾದರೂ 1834 ರಿಂದ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಬದಲಾಗದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತಾಲೂಕುಗಳ ಗಡಿ ರೇಖೆಯು ಅಂತರಿಕವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಬದಲಾವಣೆ ಗೊಂಡರೂ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕೆ ಯಾದಾಗ ಇದ್ದ ಆರು ತಾಲೂಕುಗಳು 1891 ರವರೆಗೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದವು. 1891ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ತಾಲೂಕುಗಳ ವಿವರ ಕೆಳಗಂತೆ ಇದ್ದಿತು.

ತಾಲೂಕು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	
	ಚ.ಮೈ.	ಚ.ಕಿ.ಮೀ.
1. ಮಡಿಕೇರಿ	216.30	560
2. ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು	399.90	1,036
3. ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು	201.45	522
4. ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ	263.89	681
5. ಏಳುಸಾವಿರಸೀಮೆ	90.82	235

ಐದು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಟ್ಟು 492 ಗ್ರಾಮ ಗಳಿದ್ದವು. ನಂತರ ಏಳುಸಾವಿರ ಸೀಮೆಯ ಮೂರು ಹೋಬಳಿ ಗಳಾದ ಬಿಲಹ, ಕೊಡಲಿ ಮತ್ತು ನಿಡ್ಲೆಗಳನ್ನು 1894ರಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನ

ಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡನೆಗೊಂಡ ತಾಲೂಕುಗಳ ವಿವರ 1911 ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ರೀತಿ ಇದ್ದಿತು.

ತಾಲೂಕು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಗ್ರಾಮಗಳ
ಚ.ಮೈ.	ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಸಂಖ್ಯೆ

1. ಮಡಿಕೇರಿ	227	288	57
2. ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು	399	1,033	60
3. ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು	218	565	56
4. ಕಿಗ್ಗುಟನಾಡು	421	1,090	68
5. ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ	317	821	254

ನಂತರ 1916ರಲ್ಲಿ ನಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು ಮತ್ತು ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡುಗಳ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶ ದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಆಡಳಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಕಂದಾಯ ವಲಯಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದ್ದ ಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 1916 ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್‌ರೂಪಿಸಲಾದ ತಾಲೂಕುಗಳ ವಿವರ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ತಾಲೂಕು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಗ್ರಾಮಗಳ ಚ.ಮೈ. ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಸಂಖ್ಯೆ		
1. ಮಡಿಕೇರಿ	310	803	68
2. ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು	395	1,023	64
3. ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು	221	572	57
4. ಕಿಗ್ಗಿಟ್ಟೆನಾಡು	421	1,090	68
5. ಸಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣ	235	609	121

3. ಅಮ್ಮತ್ತಿನಾಡು
4. ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆನಾಡು
5. ಶ್ರೀಮಂಗಲನಾಡು

ಪಾಡಿನಾಲ್ಕುನಾಡು ಮತ್ತು ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡುಗಳನ್ನು 1921ರಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಪಾಡಿ-ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಐದು ತಾಲೂಕುಗಳು ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದವು. ಮತ್ತೆ 1922ರಲ್ಲಿ ಪಾಡಿ-ಎಡೆನಾಲ್ಕುನಾಡು ಮತ್ತು ಕಿಗ್ಗಿಟ್ಟೆನಾಡುಗಳನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕು ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿ 1ನೇಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1922 ರಿಂದ ಜಾರಿ ಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ನಾಡು, ನಾಪೋಕ್ಲ ನಾಡು, ಅಮ್ಮತ್ತಿನಾಡು, ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆ ನಾಡು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂಗಲ ನಾಡು ಎಂಬ ಐದು ನಾಡುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ 1926ರಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿ ಮತ್ತು ಸಂಜರಾಜಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕು ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹನ್ನೊಂದು ನಾಡುಗಳ ಎರಡೇ ತಾಲೂಕುಗಳಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ವಿವರ

I ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು 759.47 ಚ.ಮೈ.
(1,967 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)

1. ಮಡಿಕೇರಿನಾಡು
2. ಭಾಗಮಂಡಲನಾಡು
3. ಸುಂಟಿಕೊಪ್ಪನಾಡು
4. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆನಾಡು
5. ಶನಿವಾರಸಂತೆನಾಡು
6. ಪ್ರೇಸರ್ಪೇಟೆ (ಕುಶಾಲನಗರ) ಹೋಬಳಿ

II ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು 822.19 ಚ.ಮೈ.
(2,129 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)

1. ವೀರರಾಜಪೇಟೆನಾಡು
2. ನಾಪೋಕ್ಲ ನಾಡು

ಕಾನೇರಿ ನದಿಯು ಎರಡೂ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ರೇಖೆ ಆಗಿತ್ತು. ಎರಡೇ ತಾಲೂಕುಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಡಳಿತ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗೂಡಿಸಿದ್ದು, ಇವೇ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ 378 ಇದ್ದ ಗ್ರಾಮಗಳು 298 ಆಗುವಂತಾಯಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ 1931-41ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿರಿದಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಲೂಕಿನದು ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1938 ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ತಾಲೂಕಿನ ಸುಂಟಿಕೊಪ್ಪ ಮತ್ತು ಭಾಗಮಂಡಲ ನಾಡುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರೇಸರ್ಪೇಟೆ (ಕುಶಾಲನಗರ) ಮತ್ತು ಮಡಿಕೇರಿ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ 1ನೇಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1952ರಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡುಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ರೂಪಿಸಿದರಾದರೂ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ನಾಡುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 1926ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂತರಿಕ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಅಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 15ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್ 1953ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ರಚನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನ ಮಡಿಕೇರಿನಾಡು ಮತ್ತು ಭಾಗಮಂಡಲ ನಾಡು (33 ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ಪಟ್ಟಣ) ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನ ನಾಪೋಕ್ಲನಾಡು (37 ಗ್ರಾಮಗಳು)ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕೆಂಬ ಮೂರನೇಯ ತಾಲೂಕು ರೂಪು ತಳೆಯಿತು. ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕುಗಳ ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ಎಂದೂ (ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ 135 ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಾಮಗಳು), ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿಗೆ ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ಎಂದೂ (ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನ 103 ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ಪಟ್ಟಣ) ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕುಶಾಲನಗರಕ್ಕೆ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ಪ್ರೇಸರ್ ನ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರೇಸರ್ಪೇಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕುಶಾಲನಗರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

1951ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪುನರ್ ರೂಪಿತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಟ್ಟಕೆ ಈ ರೀತಿಯಿದೆ.

ಜಿಲ್ಲೆ : ತಾಲೂಕು	ವಿವರ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ		
		ಚ.ವ್ಯ.	ಚ.ಕಿ.ಮೀ.	
I ಮದಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕು	1) ಕೆಳಕಂಡ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದು (ಕೆಳಗಿನ ಎ + ಬಿ)	560.5	1,451.7	
	ಎ) ಹಿಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ 33 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದು	237.5	615.1	
	ಬಿ) ಹಿಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ 37 ಗ್ರಾಮ ಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದು	323.0	836.6	
II ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು	2) ಕೆಳಕಂಡ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದು. (ಎ + ಬಿ)	384.9	996.9	
	ಎ) ಹಿಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ 135 ಗ್ರಾಮ ಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದು	371.5	962.2	
	ಬಿ) ಹಿಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದು	13.4	34.7	
III ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು	3) ಹಿಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಡಗು ತಾಲೂಕಿ ನಿಂದ 103 ಗ್ರಾಮಗಳು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ರೂಪಿಸಿದ್ದು	649.3	1,681.7	
ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ		ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	1,594.7	4,130.3

1981ನೇ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ ಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತಾಲೂಕುವಾರು ಜನ
ಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಾಲೂಕುಗಳಿದ್ದು 4,102 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ.

ಕೊಪ್ಪಳ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕುವಾರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹಾಗೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ತಾಲೂಕು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ*)		ಜನಸಂಖ್ಯೆ 1981		ಜನಸಂಖ್ಯೆ 1991 (ತಾತ್ಕಾಲಿಕ)
		ಒಟ್ಟು ಭಾಗೀಕರಣಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಗ್ರಾಮ ಪ್ರಕಾರ (ಭಾರತದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾಗದ ಸರ್ವೆಯಲ್ ಜನರಲ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ) ಪ್ರಕಾರ)	1981ರ ಜನಗಣತಿಯ ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರಪ್ರದೇಶ	ಒಟ್ಟು	
1.	ನುಡಿಕೇರಿ	1,450.45	1449.1	93,002	24,724	1,17,726
2.	ಸೋಮನವಾರಪೇಟೆ	999.99	998.7	1,38,327	25,505	1,63,832
3.	ವೀರರಾಜಪೇಟೆ	1,657.31	1646.4	1,58,896	21,434	1,80,330
4.	ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	4,107.75	4102.0	3,90,225	71,663	4,61,888
5.	ರಾಜ್ಯದ ಮೊತ್ತ	1,91,791	1,91,791	2,64,06,108	1,07,29,606	3,71,35,714
6.	ರಾಜ್ಯದ ಶೇಕವಾ (%)	2.14	2.14	1.48	0.67	1.24

ಪು
ಸ್ರ
ಖ
೧೯

* ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಭಾಗೀಕರಣಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಸರ್ವೆಯರ್ ಜನರಲ್ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಅಂಕಿಗಳು ಭೂಬಳಕೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಭೂಮಾಪನ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಕಂಪಾಯ್ ನೈವ್ ಸ್ಕೆ ಮತ್ತು ಭೂಪಾಟಲೆ ಒದಗಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಆಧಾರ : ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಖ್ಯಾ ಸುಗ್ರಹಣಾಧಿಕಾರಿ ಕಚೇರಿ, ನುಡಿಕೇರಿ

ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಅರಣ್ಯಗಳು, ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಣಿವೆಗಳ ಸಂಪದ್ಧರಿತ ನೆಲ; ಅಕಾಶದತ್ತರ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಮತ್ತು ಎತ್ತನೋಡಿದರೂ ಒತ್ತೊತ್ತಾದ ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆ ಅಳಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಬಯಲು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದಲೂ, ಕಣಿವೆಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಇಡೀ ಕೊಡಗು ನಿಸರ್ಗ ಸಿರಿಯ ತವರೆನಿಸಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ವಾಯುವ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳು ಅನೇಕ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳಿಂದ (ಎತ್ತರದ ಶಿಖರಗಳೂ ಸೇರಿ) ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂಸ್ವರೂಪವು ನೆರೆಯ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಮುಖ್ಯ ಶ್ರೇಣಿ ವಾಯುವ್ಯದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ತುದಿಯವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಈ ಉದ್ದ ಸುಮಾರು 100 ಕಿ.ಮೀ. ಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರೂ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಭೂಮಟ್ಟವು ಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟೆಯು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು 1,166 ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು (3,809 ಅಡಿಗಳು) ಎತ್ತರ ಇದ್ದರೆ, ಕುಶಾಲನಗರದ ಬಳಿ ಇರುವ ಭೂಮಿಯು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು 910 ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು (2,720 ಅಡಿಗಳು) ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯ ಬಳಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿದ್ದು ಕಡಿಡಾಗಿವೆ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ಬಳಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಅಷ್ಟು ಕಡಿಡಾಗಿಲ್ಲ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ನದಿಗಳು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ದೊಳೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಇಳಿಜಾರಿನ ಮುಖಾಂತರ ಆರಬಿ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಘಟ್ಟಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಬಯಲು ಸೀಮೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕುಶಾಲನಗರವನ್ನು

ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬಹುತೇಕ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶವು ತಗ್ಗು ದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನಡುವೆ ಎತ್ತರವಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದು, ಸುತ್ತಲೂ ಇಳಿಜಾರಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೇರಿ ಪೀಠ ಭೂಮಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಸಮೀಪದ ಗುಡ್ಡಗಳು ಒತ್ತಾಗಿಯೂ, ಮಧ್ಯದ ಕಣಿವೆಗಳು ಕಿರಿದಾಗಿಯೂ ಅಳವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶವು ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಅವ್ಯತವಾಗಿದೆ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆಯ ಬಳಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಡಿಡಾಗಿಲ್ಲ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ, ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇರುವ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲ್ಮೈಗಳಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವು ದುಂಡಾಗಿದ್ದು ನಡುನಡುವೆ ಕಾಡು ಮರಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಈ ಮರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಬೆಳೆಇಲ್ಲವ ಬಯಲುಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಮಡಿಕೇರಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪೀಠರಾಜಪೇಟೆ ಕಡೆಗೆ ಏರುಪೇರುಗಳು ಮಿತವಾಗಿ ಇರುವ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅತಿ ಎತ್ತರವಲ್ಲದ ಮತ್ತು ದಟ್ಟವಲ್ಲದ ಅರಣ್ಯವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬತ್ತದ ಬೆಳೆ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಿಂದ ಅಚ್ಚಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕಾನೇರಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ನದಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಉದುರಲೆ ಮರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟವರ್ಗದ ಜನಾಂಗದವರು ವಾಸವಿರುವ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಮತ್ತು ಅಭೇದ್ಯ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಸಿರಲೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ, ಬಹುತೇಕ ಬಿದಿರು ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಬಿದಿರುಮೆಳೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು 'ಬಿದಿರು ಜಿಲ್ಲೆ' ಎಂದೂ ಸಹ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುತೇಕ ದಕ್ಷಿಣದ ಸರಹದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದು, ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಿನ ನಂತರ ಬತ್ತದ ಬೆಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಸಿರು ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಉತ್ತರ ಕೊಡಗಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಇರುವ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಎತ್ತಿದ ಕಡಿದಾದ ಎತ್ತರದ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು 1,140 ಮೀ.ಗಳಿಂದ 1,714 ಮೀ.ಗಳವರೆಗೆ ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದಲೂ, ಕಣಿವೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪರ್ವತ ಸಾಸುಪ್ರದೇಶದ ತೆರವಾದ ಸ್ಥಳಗಳು

ನಿತ್ಯಹಸಿರು ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿವೆ. ಇಡೀ ಕೊಡಗು ಹರಿ ದ್ವಾರದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಹೇರಳ. ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಣಿವೆಗಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬತ್ತದ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಮತಲವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಣಿವೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಇಳಿಜಾರಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಕಾಫಿ, ಎಲಕ್ಕಿ, ಕರಿಮೆಣಸು ಮತ್ತು ಕಿತ್ತಳೆಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕೊಡಗು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲ ಸುತ್ತುವರಿದ, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದ್ದು, ಹತ್ತಿರದ ಸಮುದ್ರತೀರವು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಗಡಿಗೆ ಸುಮಾರು 34 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಡೀ ಕೊಡಗು ಪರ್ವತಮಯ. ಇದು ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇಳಿಜಾರಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಎತ್ತರವಾದ ಗಂಭೀರ ಭಾವಾನೇಶವನ್ನು ನೋಡಿಸುವ ಶಿಖರಗಳ ಮೊನೆಯನ್ನು, ಅತ್ಯಂತ ರಭಸದಿಂದ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಗಳನ್ನೂ, ಬೀಕರ ಕವರಿಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರಕಲುಗಳನ್ನು, ಹಸಿರಾಗಿರುವ ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭೂಮಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಪೂರ್ವದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾದ ಮಡಿಕೇರಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಉನ್ನತ ಶಿಖರ ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಪಾತದಂತಹ ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಎರಡು ಶ್ರೇಣಿಗಳ ನಡುವೆ ಹಸಿರು ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೇರಳದ ಕಡೆಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ಸರಹದ್ದು ಬೆಟ್ಟದ ಅಡಿ ಇರುವ ಗುಡ್ಡದಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ದಿಗಿಲು ಹುಟ್ಟಿಸುವ, ಎದುರಿಸಲಾಗದ ದುರ್ಗಮ ಗೋಡೆಯ ತರಹ ಕಾಣುವ ಒಂದೇ ಸಮನಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸರಣಿಯಂತೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಈ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು 'ಪಶ್ಚಿಮದ ಗೋಡೆ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಡಗಿನ ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆಯಂತಿರುವುದು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಮುಖ್ಯ ಶ್ರೇಣಿ. ಇದು ವಾಯುವ್ಯದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಗ್ರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಇದರ ಉದ್ದ 96 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು. ಇದರಿಂದ ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಕೈಬೆರಳುಗಳಂತೆ ಸಾಗಿರುವ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟ ಸಾಲು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಉಪಭಾಗಗಳನ್ನು ಚಾಚಿದ್ದು, ಈ ಉಪ

ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಸಾಲು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಗಿರಿಯು ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ತಲಕಾವೇರಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಳಿಯ ಕುದುರೆಮುಖ ಬೆಟ್ಟ, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಾಮುಂಡಿಬೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಬೆಟ್ಟದಪುರ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಮಲಬಾರಿನ (ಕೇರಳದ) ಮೈನಾಡು ಹಾಗೂ ನೀಲಗಿರಿ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳು ರಮ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದೊಡನೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ತದೇಕನೋಟದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದರೆ, ಸ್ವಚ್ಛವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಬಹುದು. ಶಿಖರದಿಂದ ನೋಡುವ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಒಂದು ಅಚ್ಚುತ ನೋಟ.

ಕೊಡಗಿನ ಆಗ್ನೇಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಮರೆನಾಡು ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೈನಾಡಿನಿಂದ (ಕೇರಳದಿಂದ) ಕೊಡಗನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಅವು. ಅವುಗಳ ಎತ್ತರ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 1,350 ಮೀ.ಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು. ಇವುಗಳ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶ ಬಹಳ ಚೆಲುವಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಕೇರಳವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಭಾಗವೆಂದಲದ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಉಗಮಿಸುವುದು. ಮರೆನಾಡು ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರ ದೇವಾಸಿಬೆಟ್ಟ (4,500 ಅಡಿ/1,350 ಮಿ) ಇದರ ಸುತ್ತಣ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹುಯಲೆಮಲೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ನಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಎಲ್ಲೆಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು : ಹನುಮನಬೆಟ್ಟ, ಕೋಡಂಗ ಮಲೆ ಮತ್ತು ಪೆರಮಾಲೆಮಲೆ. ಇವು ಕಡಿವಾಗಿರುವ ಶಿಖರಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಿಂದ ಕಿಗಿಟ್ಟು ನಾಡಿನ ಕಡೆಗೆ ಅನೇಕ ಕನಲುಗಳು ಹಬ್ಬಿವೆ. ವೀರರಾಜಪೇಟೆಯ ಬಳಿಯ ಅಂಬಟಿಬೆಟ್ಟ, ಬಿಟ್ಟಿಂಗಾಲ ಬೆಟ್ಟ, ಹತ್ತೂರುಬೆಟ್ಟ ಅಥವಾ ಕುಂಡದಬೆಟ್ಟ, ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ, ಮಣಕಾಲು ಬೆಟ್ಟ ಇವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕನಲುಗಳು ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಜಾರಿ ಏರಿಳಿದು ಸಾಗಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ಬತ್ತದ ಬಯಲುಗಳನ್ನು ಅಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಬೆಟ್ಟಸಾಲುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪೆರಂಬಾಡಿ ನಾಲ್ಕುನಾಡು ಬೆಟ್ಟಸಾಲು ಕಾವೇರಿ ಮೂಲ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದ ತೋಡಿಕಾನ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಆಗ್ನೇಯದಲ್ಲಿರುವ ಪೆರಂಬಾಡಿ ಕಣಿವೆಯವರೆಗೆ (ಸುಮಾರು 48 ಕಿ.ಮೀ.)

ಚಾಚಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ನಾಲ್ಕುನಾಡಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರವಾದ, 5,729 ಅಡಿಗಳು (1,717 ಮೀ.) ಎತ್ತರದ ತಡಿಯೆಂದೆನೋಳು ಶಿಖರವು ಈ ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಎತ್ತರದ ಶಿಖರವಾಗಿದೆ. ನಾಪೋಕ್ಲು ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯವಕಪಾಡಿ ಗ್ರಾಮದ ನಾಲ್ಕುನಾಡು ಅರಮನೆಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಟಕರ ಕಣ್ಣನ್ನು ಅವರ್ಣ ನೀಯ ಅದ್ಭುತ ಆನಂದ ಮಿಶ್ರಿತ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಶಿಖರವನ್ನು, ಅರಮನೆ ನೋಡಲು ಬರುವ ಪ್ರವಾಸಿಗಳು ಏರದೆ ತೆರಳುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಖರದ ತುದಿ ತಲುಪಲು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೇರಿ ತೆರಳಿದರೆ ಸುಮಾರು 2/3 ಭಾಗದಷ್ಟು ಶಿಖರವನ್ನು ಏರಬಹುದು. ಈ ಶಿಖರದಿಂದ 10 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕಡಿಯತ್ತಾಡಿನ ಸೋಮನುಲೆ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಮಲೆತಂಬಿರಾನ್ ಎಂಬ ದೇವರ ದೇಗುಲವೂ, ತಡಿಯೆಂದೆನೋಳಿನ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಇಗ್ಗುತಪ್ಪ ಶಿಖರದ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬೆಮಲೆ, ಪೇರೂರು ಬೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂಗಲ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲದೆ, ಕಾವೇರಿ ಹುಟ್ಟುವ ತಾವುನಾಡಿನ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಿಖರವೂ ಮೈಚಾಚಿ ನಿಂತಿವೆ. 'ಮಲೆ ತಂಬಿರಾನ್' ದೇವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡಂ ತೊರ ಕಣಿವೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೇಂಗುನಾಡು ಪರ್ವತಗಳ ಸಾಲು ಹಬ್ಬಿದ್ದು, (ಮಡಿಕೇರಿಯ ಬಳಿ ಆರಂಭವಾಗಿ) ಇದು ಮಡಿಕೇರಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲೆ ವಾಯುವ್ಯದ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, ಸಂಪಾಜೆ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಪೀಠ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸಂಪಾಜೆ ಕಣಿವೆಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ 15 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳವರೆಗೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿದ್ದು, ಕವಲೊಡೆಯುವ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ 14 ಕಿ.ಮೀ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲು ಹಬ್ಬಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಪೀಠಭೂಮಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿನ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಬೇಂಗು ನಾಡು ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾಜೆ ಕಣಿವೆ ಮೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಣಿವೆಯ ಮೂಲಕ ಮಡಿಕೇರಿ-ಮಂಗಳೂರು ಮುಖ್ಯಮಾರ್ಗವು ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಪ್ರಸ್ಥ ಭೂಮಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಹೊಸೂರು ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲು, ಮಡಿಕೇರಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಗೆ ನೂರೊಕ್ಕಲು ಬೆಟ್ಟಸಾಲುಗಳು ಹಬ್ಬಿವೆ. ನಡುವೆ ಎತ್ತರವಾದ ಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸುತ್ತಲೂ ಇಳಿಜಾರಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೇರಿ ಪೀಠಭೂಮಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಕೋಟೆ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 1,166

ಮೀ.ಗಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ 32 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ದೂರವಿರುವ ಸೋಮನಾರಪೇಟೆಯವರೆಗೆ ಇದು ಹಬ್ಬಿದ್ದು, ತೀರ ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇದು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಹಲವಾರು ಕಿರುಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಆವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೇರಿಯ ಪ್ರಸ್ಥ ಭೂಮಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗದಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿದೆ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಜಿಸಿಲೆ ಕಣಿವೆಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದ ಹತ್ತಿರ 1,714 ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಎತ್ತರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕೊಡಗಿನ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋಮನಾರಪೇಟೆಯಿಂದ 35 ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಳ್ಳಿ ಬಳಿ ಇದ್ದು, ಈ ಸ್ಥಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರವಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಶಿಖರಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟ ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಎತ್ತಿನ ಡುಬ್ಬದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಪಗಿರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ನೇರವಾದ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಸುತ್ತುಬಳಸಿ ಹತ್ತಬೇಕಾಗುವುದು. ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡದಿಂದ 10 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ಅಂತರದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಕಾಡಾನೆಗಳ ಕಾಟದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹತ್ತಲು ದೃಢವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಅವಧಿ ಬೇಕು. ಪುಷ್ಪಗಿರಿಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೊಡಗು, ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಈಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ.

ಬೇಂಗುನಾಡು ಶ್ರೇಣಿ ಮಡಿಕೇರಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕವಲು ನೂರೊಕ್ಕಲು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಂಡರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕವಲು ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ಕುಶಾಲನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿನ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವು ಕಲ್ಲೂರುಬೆಟ್ಟ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಎಡೆಯಿಂದ ಕವಲೊಡೆಯುವ ಹಲವು ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಕೋಟೆ ಬೆಟ್ಟ. ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ 14 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇದರ ಎತ್ತರ ಸುಮಾರು 1,639 ಮೀ.ಗಳು. ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡಿದಾದ ಶಿಖರವನ್ನು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಮತಟ್ಟಾದ ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟದ ಹೊರವೈ ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದು, ವಿಶಾಲವಾದ, ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕಣಿವೆಗಳು ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿವೆ. ಅತಿ ಕಡಿದಾದ ಶಿಖರ

ವನ್ನು ಹಾರಂಗಾಲ್ ಬೆಟ್ಟ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೆಟ್ಟದ ತುತ್ತತುದಿಗೆ ಸಮೀಪ ಎರಡು ಸರೋವರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒರಟಾದ ಗ್ರಾನೈಟ್ (ಕಣಶಿಲೆ)ನಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ಶಿವದೇವಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹಾರಂಗಾಲ್ ಮತ್ತು ನೂರೊಕ್ಕಲು ಬೆಟ್ಟಗಳು ಅವುಗಳ ಎತ್ತರದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಸುಂದರ ರಮ್ಯ ದೃಶ್ಯಗಳ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿದೆ. ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಸರಣಿ ಶಾಂತಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟ. ಇಲ್ಲಿ ನದೀ ಇನ್ನೊಂದು ಏರು ಮುಕ್ತಿಯೆತ್ತುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಉತ್ತರಗಡಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಲಂಬಿ ಮತ್ತು ಕಣಗಾಲುಬೆಟ್ಟ ಮುಖ್ಯ ಶಿಖರಗಳು. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆಯಿಂದ 18 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಲಂಬಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಮಳೆನುಲೆತ್ತರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸಿಹಿನೀರಿನ ಕೊಳ ಇವೆ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇನ್ನಿತರ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಬೆಟ್ಟ, ಚಾಡ್ಲು ಬೆಟ್ಟ, ಕಲ್ಪಂದೂರು ಬೆಟ್ಟ, ಮುಕೂರಿ ಬೆಟ್ಟ, ತಾಕೇರಿ ಮುಕೂರಿ ಬೆಟ್ಟ ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು.

ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಕೊಡಗಿನ ಮುಖ್ಯ ನದಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕಾವೇರಿ. ಹೇಮಾವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ, ಹಾರಂಗಿ, ಬರಪೊಳೆ ಇವು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರ ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಿಕೆ, ಕಕ್ಕಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡನೂರುಹೊಳೆ, ಚಿಕ್ಕಹೊಳೆ, ಹಟ್ಟಿ ಹೊಳೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪನದಿಗಳು ಮತ್ತು ಆನೇಕ ಹೊಳೆಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಹೇಮಾವತಿ, ಹಾರಂಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ಇವೂ ಸಹ ಕಾವೇರಿಯ ಉಪನದಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಾವೇರಿ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಮಂಡಲದ ಸಮೀಪ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ 1,356 ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು (4447 ಅಡಿಗಳು) ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಕಾವೇರಿ ಉಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಉಗಮಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಲ ಕಾವೇರಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಉಗಮಸ್ಥಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಪುರದವರೆಗೆ ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿ ಆನೇಕ ಉಪನದಿಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಐದು ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಕ್ಕೆ ಭಾಗಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನದಿಯ ಹೆಸರು ಕನ್ನಿಕಾ. ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ

ಉತ್ತರಭಾಗದಿಂದ ಹರಿದು ಬಂದು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಭಾಗಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸುಜ್ಯೋತಿ ಎಂಬ ನದಿ ಅಂತರ್ನಾಹಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಕನ್ನಿಕಾ-ಕಾವೇರಿ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯೊಡನೆ ಕೂಡುತ್ತದೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಭಾಗಮಂಡಲವು ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುಮಾರು ಆರು ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಗೆ ಎಡಕ್ಕಲು ಬಳಿ ನಿಡುಹೊಳೆ, ಒಂಭತ್ತು ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಗೆ ಚರಂದೇತಿ ಬಳಿ ಚೆರುವು ಹೊಳೆ, 16 ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಗೆ ಪುಲಿಕೋಟಾ ಬಳಿ ತಂತ್ರಿನದಿ, ಮುಂದೆ ನಾಪೋಕ್ಕುವಿನ ಬಳಿ ಕಕ್ಕಬೆಟ್ಟ ಹೊಳೆ, ಇನ್ನೆಲ್ಲ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಹರಿದುಬಂದು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಉಪನದಿಗಳು. ವೀರವಾಜಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡನೂರು ಹೊಳೆಯು, ಎಡನಾಲ್ಕುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿ ಹೊಳೆಯು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ಮುತ್ತಾರುಮುಡಿ ಹೊಳೆ-ಕಾವೇರಿಯ ಉತ್ತರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇನ್ನೊಂದು ನದಿ ಚಿಕ್ಕಹೊಳೆ. ಕುಶಾಲನಗರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸಂಗಮಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ನದಿಯೆಂದರೆ ಅಥವಾ ಹಟ್ಟಿ ಹಾರಂಗಿ.

ಹಾರಂಗಿ: ಮಡಿಕೇರಿ ಪೀಠಭೂಮಿಯಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ಹಟ್ಟಿ (ಹುತ್ತಿ) ಹೊಳೆಯೂ ಕೋಟೆಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ಮಾದಾಪುರದ ಹೊಳೆಯೂ ಮಾದಾಪುರದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಗರಗಂದೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಿಸಿ ಹಾರಂಗಿ (ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣಾವತಿ)ಯೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಳೆಗೆ ಸಾಂತಳ್ಳಿಯ ಕಳಕಂದೂರು ಗುಡ್ಡದ ಬದಿಯಿಂದಿಳಿದು ಬರುವ ಚೋರನ ಹೊಳೆಯು, ಸೋಮನಾರ ಪೇಟೆ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ಕಕ್ಕಿಹೊಳೆಯು ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ಬೋರೋ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಉಗಮ ಹೊಂದಿ ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಹಾರಂಗಿ ನದಿಯು ಮೆಗತ್ತಲು ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಅನಂತರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಮತ್ತೆ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿದು ಪುನಃ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಕುಶಾಲನಗರದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಗೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಹಾರಂಗಿ ನದಿಗಳು ಕೂಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಗೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹಾರಂಗಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಈ ನದಿಯ ಮೊದಲ ಹರಿವನ್ನು ಹಟ್ಟಿ ಹೊಳೆಯೆಂದೂ ಅನಂತರ ಹಾರಂಗಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಉತ್ತರ

ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ಹಾರಂಗಿ ನದಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆಳೆ ನದಿಯು ಸೇರುವ ಮುನ್ನ ಹುದಗೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಹಾರಂಗಿ ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹುಟ್ಟುವೆಡೆಯಿಂದ ಘಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿ ಕೇವಲ ಎಂಟು ಕಿ.ಮೀ. ಸಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ 450 ಮೀ.ನಷ್ಟು ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಭಾಗಮಂಡಲದ ಬಳಿ ಈ ಜವ್ವನದ ಓಟವನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಭಾಗ ಬೆಟ್ಟಪ್ರದೇಶ. ಹೊಸ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಡಿದಾದ ದಂಡೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ನದಿಯ ಓಟ ಮಾತ್ರ ಮಂದ. ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಮಟ್ಟ ಬಹಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನದಿ ಹಲವಾರು ಸುತ್ತು ಬಳಸಿರಿಂದ ಕೊಡಿದೆ. ಹರಿವಿನ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ತಳಶಿಲೆಯ ಪ್ರಭಾವವೂ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜವ್ವನದ ನದಿ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧ ನದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಾವೇರಿ ಒಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ. ಬಹುಶಃ ವೃದ್ಧ ನದಿಯೊಂದು ಈಚಿನ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕಗಳಿಂದ ಪುನರ್ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾರಂಗಿಯೊಡಗೂಡಿ ಮೈಸೂರು-ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗಡಿಗುಂಟಿ ಸಾಗಿ ಕೊಡಗಿನ ಪೂರ್ವ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಶಿರಂಗಾಲದವರೆಗೂ ಹರಿದು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಹರಿಯುವ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನದೀ ತೀರದ ಮಣ್ಣು ಸಮೃದ್ಧ ಜೇಡಿ ಮಿಶ್ರಣದ್ದು. ನದೀತೀರದಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯವರ್ಗವೂ ಅಪಾರ. ಕೆಲವೆಡೆ ನದೀತೀರವು ಮರಳು ಇಲ್ಲವೆ ಮರಳು ಮಿಶ್ರಿತ ಕಲ್ಲು ಚೂರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಮೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅಗಾಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಹರಿಯುವುದುಂಟು. ಜೂನ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನವರೆಗೆ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮಳೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಕ್ರಮೇಣ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ಹಲವು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕಾವೇರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಕೊಡಗಿನ ಸಿದ್ದಾಪುರದ ಬಳಿ ಇದೆ. ಇದು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ-ಕುಶಾಲನಗರಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಕುಶಾಲನಗರದ ಬಳಿ ಮೈಸೂರು-ಮಡಿಕೇರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗಿಸಿದೆ. ಉಗಮದಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಿಡುವವರೆಗಿನ ಕಾವೇರಿಯ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ ಸುಮಾರು 80 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳು.

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿನ ಕಾವೇರಿ ಕಣಿವೆಯ ಮಿಸ್ತಾರ ಸುಮಾರು 3,400 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳು. ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯದ ಹಾಸನ, ಮಂಡ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಕಾವೇರಿ ಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಕೊಡಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ನದಿಯಾಗಿ ಉಗಮಹೊಂದಿ, ತಾರುಣ್ಯದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಸುತ್ತಣ ಸೀಮೆಯ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ಲಂಘಿಸುವಾಗ ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನು ಹರಿಸಿ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬು ಚೆಲುವು ತಳೆದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸಂಗಮಿಸುವ ಕಾವೇರಿಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯಿಂದಾಗಿ ಅದನ್ನು ಜನರು ಪವಿತ್ರ ನದಿಯೆಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕಾವೇರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಘನತೆ ಇದೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಇದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಉಗಮದ ಕತೆ ಅಗ್ನಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. (ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯ 2 ನೋಡಿ). ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ನದಿಯ ಹುಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಕಾವೇರಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕೊಡವರು ತಮ್ಮ ಕುಲ ದೇವತೆ ಎಂದು ನಂಬಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾವೇರಿ ದೇವತೆಯ ವರದಿಂದ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಬತ್ತದ ಬೆಳೆ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆಂದು ಕೊಡಗಿನ ಜನ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಉಗಮದಿಂದ ಸಂಗಮದವರೆಗೂ ಕಾವೇರಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಳ ತಲಕಾವೇರಿ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಣ ಇತರ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಭಾಗಮಂಡಲ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಬಲಮುರಿ, ಗುಹೆ ಮತ್ತು ರಾಮ ಸ್ವಾಮಿ ಕಣಿವೆ. ಹಿಂದು ಪುರಾಣೋಕ್ತವಾದ ಏಳು ಪವಿತ್ರ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯೂ ಒಂದು. ದಕ್ಷಿಣ ಗಂಗಾ ಎಂದು ಇದರ ಪ್ರತಿತಿ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮೀಯುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಯಾತ್ರಿಕರಿಂದ ಬಂದ ಪಾಪದ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಗಂಗೆಯೇ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತುಲಾಸಂಕ್ರಮಣದಂದು ಅಂತರ್ಗತಳಾಗಿ ಕಾವೇರಿಯ ಉಗಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೀಯುತ್ತಾಳೆಂಬುದು ಈ ಸುತ್ತಿನ ಜನರ ನಂಬಿಕೆ.

ಹೇಮಾವತಿ

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಡಿಗೆರೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ದುರ್ಗದ ಬಳಿಯ ಹತ್ತಿರದ ಜಾವಳಿಯ ಬಳಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವ ಹೇಮಾವತಿ ಅಥವಾ ಎಣ್ಣೆ ಹೊಳೆಯು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಉತ್ತರ

ಕೊಡಗಿನ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಈ ನದಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರದ ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವಾಗ ಈ ನದಿಗೆ ಐಗೂರು ನದಿ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿ ಹಳ್ಳಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೇಮಾವತಿಯು ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರದ ಗಡಿಯು ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ

ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅವರ ಬಲದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುವ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ. ಇದು ಕೊಡಗಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ದೇವಾಸಿಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಮುನಿಕಾಡು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ಹಾಗೂ ಇದರೊಡನೆ ಸಂಗಮಿಸುವ ರಾಮತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಕೆರೆಹೊಳೆ ನದಿಗಳು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವೀರರಾಜ ಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಿಂದ ತೀವ್ರ ಇಳುಕಲು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಈ ನದಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಂಬರೇಖೆಯಂತಿರುವ ಗೋಡೆಯಂತಹ ಭೂಪ್ರದೇಶದೊಡನೆ ಸಂಘರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಎಡೆಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದೃಶ್ಯ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗದ ಇರ್ಪು ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥದ ಒಂದು ಜಲಪಾತವಿದೆ. ಆಳವಾದ ಮರಳಿನ ತಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಅಥವಾ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ದಡಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ನದಿಯು ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಣಸೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯೊಡನೆ ಸಂಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಚಿಕ್ಕನದಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದರಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇರ್ಪುವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಸ್ಥಾಪಿತವೆಂದು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಶಿವದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಇರ್ಪುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ವೈನಾಡು ಕಡೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶೃಂಗವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುತ್ತಲ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಿದೆ.

ಬರಪೊಳೆ

ಬರಪೊಳೆ ಕೊಡಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಮುಖ ನದಿ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಈ ನದಿಯು ಕೆಂಗನಾಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಕಕ್ಕಟ್ಟುಹೊಳೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ತೊರೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಬೆಟ್ಟಗಳ ಕಣನೆಯ ನಡುವೆ

ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ನೇರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಬರಪೊಳೆಯನ್ನು ಸಾರತ್‌ಹೊಳೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ದುಮುಕಿ 134 ಮೀಟರ್ ಆಳದ ಸುಂದರ ಜಲಪಾತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸಾರತ್ ಅಬ್ಬಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಿಟ್ಟುಗಾಲ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ಇದೆ. ಅನಂತರ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದತ್ತ ಸಾಗುವ ಬರಪೊಳೆ ನದಿ ಗಡಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜಲಪಾತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಜಲಪಾತದ ನೋಟ ರಮಣೀಯವೂ ಚಿತ್ರಾರ್ಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಈ ನದಿ ಕೇರಳ-ಕೊಡಗು ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಹರಿದು ಉತ್ತರದ ಹೆಗ್ಗಳ ಕಣನೆಯಿಂದ ಬರುವ ಕಲ್ಲುಹೊಳೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವ ಇನ್ನೊಂದು ನದಿಯನ್ನು ಇರಿತ್ತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಚಿರಲಾವುಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಂದೆ ಚಿರಕಾಲ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಬರಪೊಳೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ವೀರರಾಜಪೇಟೆಯಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ 17 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆನಾಡಿನ ಕುಟ್ಟಾಂಡಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಣೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಲು ಯೋಜಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸುಮಾರು 608 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ 1,80,000 ಕಿಲೋವಾಟ್ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಬರಪೊಳೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ 'ಬರ' ಎಂದರೆ ಕಡಿವಾದ ಮತ್ತು 'ಪೊಳೆ' ಎಂದರೆ ನದಿ ಎಂಬುದರಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ 64 ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿಯುವ ನದಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಯಾಗಿ 10 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಕುಮಾರಧಾರಾ

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಜರಾಬಾದು (ಸಕಲೇಶಪುರ) ತಾಲೂಕಿಗೂ ಕೊಡಗಿಗೂ ನಡುವೆ ಕೊಡಗಿನ ಉತ್ತರ ಮೇರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು ಬಿಸಿಲೆ ಘಾಟಿನ ಮೂಲಕ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಸ್ತಿನಂಗಡಿ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಧಾರಾ ನದಿಯು ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ನೋಜಿಕಲ್ಲು ಹೊಳೆಯು ಸಂಪಾಜೆ ಕಣನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಕಾಸರ

ಗೋಡು ಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ನಾಜಿಕಲ್ (ನೊಜೆಕಲ್ಲು) ಹೊಳೆಗೆ ಸಂಪಾಜೆ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಉಪನದಿಯೊಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಳೆಗೆ ಕಾಸರಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಬಸವಾನಿ ಅಥವಾ ಪಯಸ್ವಿನಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬರಪೊಳೆ, ನೊಜೆಕಲ್ಲು ಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಕುಮಾರಾಧಾರ ಹೊಳೆಗಳು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಉಗಮಿಸಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಆರು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. 1) ವೆಲಾಪಟ್ಟಣಂ-67.9 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. 2) ಕುಪ್ಪಂ-117.2 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. 3) ಅರಿಯಕೊಡವು-107.4 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. 4) ನೇತ್ರಾವತಿ-143.5 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. 5) ಪಯಸ್ವಿನಿ-264.8 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. 6) ಕಾವೇರಿ-3,402.2 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾವೇರಿ ಜಲಾನಯನ ಭೂಮಿಯ ಶೇಕಡಾವಾರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 63.4 ಆಗಿದೆ. ಉಳಿದ 36.6 ಶೇಕಡ ಜಲಾನಯನ ಭೂಮಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಗಾಮಿ ನದಿಗಳ ಜಲಾನಯನ ಭೂಮಿ ಆಗಿದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ದೊಡ್ಡ ಸರೋವರಗಳಾಗಲಿ ಕೆರೆಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ವೀರರಾಜವೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಕೊಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯ, ಸೋಮನಾರವೇಟೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ (ಸುಮಾರು ಐದು ಕಿ.ಮೀ.) ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಕೆರೆ, ಕೆಲವು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಬಳಕೆಗೆ ಇರುವ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ನೀರಾವರಿ ಬಳಕೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಕೆರೆಗಳಿಲ್ಲ. ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಚಲನೆಗಳು ಇದ್ದು ನೀರಾವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳು ಹರಿಯುವುದು ಮಳೆ ಗಾಲದಲ್ಲಷ್ಟೆ. ತೊರೆನೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಹಲಗೊಟೆ ಕೆರೆಯ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು ಕೇವಲ 35 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಇದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಐದು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿ ಹೊಳೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ತುಂತುರು ಹರಿದುಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅಬ್ಬೀ ಜಲಪಾತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜಲಪಾತದ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಗಿಡಮರ ಕಂದರಗಳು ರಮಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕೆರೆಗಳು 715 ಮತ್ತು ವೆಂಡಲ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕೆರೆಗಳು 212 ಇರುತ್ತವೆ. ಸೋಮನಾರವೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಹುಂದು ಗೂರಿನ ಬಳಿ 'ಹಾರಂಗಿ' ನದಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ಹಾರಂಗಿ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶ

ಗಳಿಗೆ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸೋಮನಾರ ವೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ರಂಗಸಮುದ್ರ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪ ಚಿಕ್ಕ ಹೊಳೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಒಂದು ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸುಮಾರು 2,752 ಹೆ.ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭೂ ಶಿಲಾ ಲಕ್ಷಣ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಶಿಲೆಗಳು ಆರ್ಷೇಯ ಜೀವಕಲ್ಪಕ್ಕೆ (archaen era) ಸೇರಿವೆ. ಈಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆರ್ಷೇಯ ಜೀವಕಲ್ಪದ ಮೇಲೆ ಯನ್ನು 260 ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿದ್ಧಾಪುರದ ಬಳಿ ಇರುವ ಕಿರಿದಾದ ಪಟ್ಟಿಯಂತಿರುವ ಹಸುರುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸರಗೂರು ಮೇಲೂಹೊದಿಕೆ ಶಿಲೆಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದುದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಆರ್ಷೇಯ ಜೀವಕಲ್ಪದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ ಅಳಿ ಕಿರಿದಾದ ಕಣಿವೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲೆಗಳು ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಎಳೆಗಳಿರುವ ಉಪ ಸಮಾನಾಂತರ ವಲಯಗಳಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮ ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯ ಪದರಗಳನ್ನು ಲೆಂಟಿಕುಲರ್ ಜೋಡಣೆಗಳಾಗಿಯೂ ಮಿಗ್ಯುಟೈಟಿಕ್ ನೈಸಿನ ಸಂಕರಣದೊಂದಿಗೆ ತೆಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಸರಗೂರು ಪದರು ಶಿಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಟಾ ಅಲ್ಯಾ ಮೆಫಿಕ್ ಗಳು ಮತ್ತು ಮೆಟಾ-ಬೆಸಾಲ್ಟ್ ಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಣಚುಕಲ್ಲುಗಳು, ಕಾರ್ಬೋನೇಟುಗಳು ಮತ್ತು ಅಲ್ಯೂ ಮಿನಿಯಂ ಭಸ್ಮದಂತ ಚರಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ, ಇವುಗಳ ರೂಪಾಂತರವು ಮೇಲ್ಮ ದರದಲ್ಲಿರುವ ಆಂಫಿಬೋಲೈಟಿನಿಂದ ತಳದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರ್ಯಾನುಲೈಟ್ ನವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಿಗಿಯಾದ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಮತ್ತು ತೊಡಕಾದ ಮಧ್ಯಮಡಿಕೆಯ ಅಕ್ಕಿಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಚನೆಯ ವಿಶೇಷ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವಕ್ಕೆ ಇವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಗ್ರ್ಯಾನುಲೈಟ್ ಶಿಲಾ ಸಮೂಹವಿದೆ. ಕೆಳದರ್ಜೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರದ ನಿರಂತರತೆ ಕಂಡು ಬಂದು ಅವು ಕೇರಳಕ್ಕೂ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಶಿಲೆಗಳು ಗ್ರ್ಯಾನುಲೈಟ್ ಮೇಗಣ ಅಂಫಿಬೋಲೈಟ್ ನೈಸ್ ಗಳ ಜಾತಿಯವು. ಈ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಶಿಲಾಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಚಾರ್ನೊಕ್ಯೈಟ್ (charnockite) ಎಂಬುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣದ ಶಿಲೆ. ಇದು ಬಿರುಸು ಕಣ

ಗಳಿರವ, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ, ಕೊಬ್ಬಿನ ಹೊಳಪಿನ ಗ್ರ್ಯಾನೈಟಿಕ್ ಶಿಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೈಪರಸ್ಟೀನ್ ಎಂಬ ಖನಿಜವಿದೆ.

ಭೂವಿಜ್ಞಾನದ ಶಿಲಾಸ್ತರ (ಶ್ರೇಣಿಗಳ)ಗಳ ಕ್ರಮಾನುಗತ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇದೆ :

ಲಿಥುನೈಟ್ಸ್ (Lithounits) ಶ್ರೇಣಿ

- 1. ಅಲ್ಯೂವಿಯಂ, ಕೊಲ್ಯೂವಿಯಂ
(Alluvium, Colluvium)]
- 2. ಜಂಬಿಟ್ಟಿಗೆ (Laterite)]
- 3. _____ದೃಢಪಟ್ಟಿಲ್ಲದ ಸ್ತರ_____]
- 4. ಪ್ರತ್ಯಾಮ್ಲಿಕ್ (ಕ್ವಾರ್) ಮತ್ತು ಅಲ್ಯೂಮೆಫಿಕ್
ಅಂತಸ್ಪರ್ಶಣ ಆಗಿ ಶಿಲೆ (ಡೈಕ್ಯು)
ಶಿಲಾಸಿರ ಮತ್ತು ಬೆಣಚು ಸಿರ]
- 5. ಆಂಪಿಬೋಲೈಟ್ (Amphibolite)]
- 6. ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್ ಮತ್ತು ನೈಸ್ ಶಿಲೆ
(Granites and Gneisses)]
- 7. ಚಾರ್ನೊಕ್ವೈಟ್ಸ್ (Charnockites)]

ಇತ್ತೀಚಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಮೂರನೆಯ ಭೂಯುಗದ ಸ್ತರದ ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ನೂತನ ಸ್ತರದ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತರ :
(Pleistocene) ಪ್ಲೆಸ್ಟೊಸೀನ್.

ಅದಿಜೀವಕಲ್ಪಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನದು
(ಪ್ರೊಟೆರೊಜೋಯಿಕ್)

ಆರ್ನೇಯ ಕಲ್ಪ

ಚಾರ್ನೊಕ್ವೈಟ್ಸ್ (Charnockites) ಶಿಲೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತಡಿಯಂಡನೋರ್ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ, ವಾಯವ್ಯ-ಆಗ್ನೇಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಶಿಲೆಯು ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ಶಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಡವತ್ತಾಕಾರದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಶಿಲೆಯು ರೂಪಾಂತರ ಶಿಲೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಶಿಲಾ ಸಮೂಹವು ಪಾರ್ಶ್ವಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು ಮೇಲ್ಮದರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಳವಾಗಿ ಸನೆದಿರವ ಹಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಋರುಸು ಕಣಗಳಿರವ, ದೃಢವಾದ ಮತ್ತು ಶಿಥಿಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರತಿರೋಧವಿರುವ ಶಿಲೆ. ಚಾರ್ನೊಕ್ವೈಟ್ ಶಿಲೆಯು ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿದೆ. ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್ ಮತ್ತು ನೈಸ್ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮುಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶೇಕಡಾ 68 ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮದ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ರೂಪು, ರಚನೆ, ಕಣಪರಿಮಾಣ ಮುಂತಾದ ಅಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಹೊಂದಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಣಶಿಲೆಗಳೂ, ರೂಪಾಂತರಿಸಿದ ಆರ್ನೇಯ ವಿಧದ ನೈಸ್ ಶಿಲೆ

ಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿವೆ. ನೈಸ್ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಗಳ ರೂಪಾಂತರಗಳು ಮತ್ತು ಉಳಿದವು ಇತರ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ರೂಪಿಸಿದವು. ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್‌ಗಳ ಬಣ್ಣ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಖನಿಜಗಳನ್ನು, ಕಣಗಳ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವು ಲಘುವರ್ಣ ಉಳ್ಳವು. ಅಥೋಕ್ಲೇಸ್ ಫೆಲ್ಡ್ಸ್ಪಾರ್‌ಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು-ಗಂಲಾಬಿ ಬಣ್ಣಗಳು ಕಣಶಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಬಯೋಟೈಟ್, ಹಾರ್ನ್‌ಬ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಗಾಢ ಬೂದು ಬಣ್ಣ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮಗಳು ಮಾಳಂಜಿ-ಗಂಗಾವರೆ ಸಮತಲಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಮೈಸೂರು ಪೀಠಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ವಾಯವ್ಯ-ಆಗ್ನೇಯವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಆಂಪಿಬೋಲೈಟ್ ಶಿಲೆಯು ಮಡಿಕೇರಿ, ಬೆಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ಬೆಟಗೆರಿ, ಕಡಕಲ ಮತ್ತು ತಾವೂರು ಪಟ್ಟಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಈ ಶಿಲೆಯು ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಹರಳುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಹಾರ್ನ್‌ಬ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಹೈಪರಸ್ಟೀನ್ ಖನಿಜಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಶಿಲೆಯು ಅತಿ ದೃಢವಾಗಿದ್ದು, ಕಡಿಮೆ ಸಂದುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮಹಾ ಪ್ರತ್ಯಾಮ್ಲಿತ ಅಥವಾ ಮಹಕ್ವಾರ ಅಂತಸ್ಪರ್ಶಣ ಅಗ್ನಿಶಿಲೆಯು ಪೆರಿಡೊಟೈಟ್ಸ್ (Peridotites) ಮತ್ತು ಪೈರಾಕ್ಸಿನೈಟ್ಸ್ (Pyroxinites) ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಪ್ರತ್ಯಾಮ್ಲಿತ ಅಥವಾ ಕ್ವಾರ ಅಂತಸ್ಪರ್ಶಣ ಅಗ್ನಿಶಿಲೆಯು ಡೋಲೋರೈಟ್ (dolerites) ಮತ್ತು ಪೈರಾಕ್ಸಿನ್ (Pyroxene) ಗ್ರಾನುಲೈಟ್‌ಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಸಮಗಾತ್ರ ಖನಿಜ ಕಣಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ರೂಪಾಂತರ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲೆಯು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಮತ್ತು ನೈಸ್ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮವು ಹರಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ 150 ಮೀಟರ್‌ಗಳ ಅಗಲದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 12 ರಿಂದ 16 ಕಿ.ಮೀ. ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದದವರೆಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಜಂಬಿಟ್ಟಿಗೆಯು ಸಚ್ಚಿದ್ರವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೇಡಿ ಶಿಲೆಯ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವಿಧವಾಗಿದ್ದು, ಹುಳುಗಳಂತಿರುವ ಕೊಳವೆ ತೂತುಗಳಿಂದ ಅದು ತುಂಬಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಹೈಡ್ರೇಟೆಡ್ ಅಕ್ಸೈಡ್‌ಗಳಿಂದ ರೂಪುತಾಳಿದೆ. ಇದು ಕೆಳಬೆಟ್ಟ ಮತ್ತು ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಮರಳು ಮಿಶ್ರಿತ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ಅಲ್ಯೂವಿಯಂ ಕಾವೇರಿನದಿ ತೀರದ ಬೇತ್ರಿ ಮತ್ತು ಶಿರಂಗಾಲ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲಾಪಟ್ಟಿಯು ಮೂರರಿಂದ ಅರು ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿದ್ದು 60 ಮೀ. ಗಳಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕುಶಾಲನಗರದ ಬಳಿ ಮೂರರಿಂದ ಐದು ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಿರಿದಾದ ಕಣವೆಗಳ ಇಳಿಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಯೂವಿಯಂ ಶಿಲೆಯು ಎಂಟಿರಿಂದ ಹದಿನೈದು ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾದ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಉಪ ನದಿಗಳ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಖನಿಜ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಖನಿಜಸಂಪತ್ತು ಕಡಿಮೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಖನಿಜಗಳು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಖನಿಜಗಳು ಕೋರಂಡಂ (ಕುರಂದ), ಗಾರ್ನೆಟ್, ಮಾಗ್ನೈಟ್ ಹಾಗೂ ಅಭ್ರಕ. ಕುರಂದವು ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ಅಕ್ಸೈಡ್ ಅಗಿದ್ದು ಷಟ್ಪಾಂಚಾಕೃತಿಯ ಹರಳುಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಖನಿಜ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕುರಂದದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಸಿಗುವ ವರದಿಗಳಿವೆ. ಗಾರ್ನೆಟ್ ಕೊಡಗಿನ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ ಸಮೂಹವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯ

ಚಿಕ್ಕಕಣಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಕುಶಾಲನಗರದ ಹತ್ತಿರ ಕಾವೇರಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಪ್ರುಟ್ಟ ಮ್ಯಾಗ್ನೈಟ್ ಸಿರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಅಭ್ರಕದ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಪಾಲಿಬೆಟ್ಟದ ಹತ್ತಿರ ದೊಡ್ಡ ಅಭ್ರಕದ ಹಾಳೆಗಳು ಸಿಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 15 ಸಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಸವಿರುವ ಮೆಸ್ಕೊಪೈಟ್ ಫಲಕಗಳು ಶ್ರೀಮಂಗಲನಾಡಿನ ಮರೆನಾಡು ಮತ್ತು ಪರಕಟಗೆರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಿಖರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಸುಮಾರು ಅರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ನೈಸ್ ಶಿಲಾ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಯನ್ಟೈಟ್ ಮಸೂಂಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗೊಂಚಲುಗಳಾಗಿಯೂ ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕಯನ್ಟೈಟ್ ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ಲೋಹದ ಸಿಲಿಕೇಟ್ ಖನಿಜ. ಕುಲುಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಳಕೆ ಇದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇದು ದೊರಕುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ. ಸಿದ್ಧಾಪುರದ ಬಳಿಯೂ ಕಯನ್ಟೈಟ್ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿರುವ ವರದಿಗಳಿವೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಭ್ರಕ, ಸೂಜಿಕಲ್ಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಬೆಣಚುಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸದ್ಯ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಖನಿಜಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿಲ್ಲ, ಅರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ಖನಿಜಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂತರ್ಜಲ

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲುಪದರದ ಒಳವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲಾ ಭೂಜಲ ಅಥವಾ ಅಂತರ್ಜಲ. ಮೇಲು ಪದರಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿಯೇ ಶಿಲಾಸೀಳುವಲಯದೊಳಗೆ ಸಂಚಯನವಾಗುವ ನೀರನ್ನು ಅಧೋ ನಿಕಟಜಲ ಅಥವಾ ಉಪಾಂತಜಲ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭೂಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ಅವಘಾತ ತೇವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ನೀರಿನ ಪೈಕಿ, ಅರ್ಧ ಭಾಗ ಭಾಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲುಭಾಗ ತೊರೆಗಳಾಗಿ, ನದಿಗಳಾಗಿ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಕಾಲುಭಾಗ ಸೀಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೊರಕಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭೂ ಅಧೋ ನಿಕಟವಲಯಕ್ಕೆ ಜಲ ಪ್ರವೇಶವಾಗಲು ಆರ್ಪ್ರ ವಾಯುಗುಣಗಳೂ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಭೂಪಾತಳಿಯ

ಸೌಮ್ಯ ಇಳಿಜಾರುಗಳೂ ಉಪಾಂತ ಜಲಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಶಿಥಿಲೀಕರಣವಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿಶಿಲೆ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರಶಿಲೆ ಮತ್ತು ಶಿಥಿಲೀಕರಣವಾಗದಿರುವ ಶಿಲೆಗಳ ಬಿರುಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸಂದುಗಳ ಪ್ರವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ಅಂತರ್ಜಲವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಗಡಸುಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹರಡಿರುವ ಶಿಥಿಲವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಹೊರಪದರ ಸುಮಾರು 12 ರಿಂದ 30 ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಭೇದ್ಯ

ಗಡಸುಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತರದ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲವು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಲಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರ್ನೊಕ್ವೆಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್ ನೈಸ್ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವು ಗಳು. ಇವು ಜಲಶಿಲೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಜಲಶಿಲೆಗಳ ಶೇ. 97 ರಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿವೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ವಾರು ಅಂತರ್ಜಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ವಾರ್ಷಿಕ ಉಪಯೋಗಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಂದಾಜು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರಣೆ	ಮಡಿಕೇರಿ ತಾ :	ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾ :	ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾ
1	2	3	4	5
1.	ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	1,449 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.	999 ಚ.ಕಿ.ಮೀ	1,654 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.
2.	ಅಂತರ್ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪ್ರದೇಶ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)	407.84	451.59	634.33
3.	ಅಂದಾಜು ಮಾಡಿದ ವರ್ಷ	1984	1984	1985
4.	ನವೆಂಬರ್ ಮತ್ತು ಏಪ್ರಿಲ್ ನಡುವೆ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2.25 ಮೀ.	3.02 ಮೀ.	2.86 ಮೀ.
5.	ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ (1951-1980)	3264 ಮಿ.ಮೀ.	2245 ಮಿ.ಮೀ.	2655 ಮಿ.ಮೀ.
6.	ಮಾನಸೂನ್ (ಮಾರುತ)ಗಳಿಂದ ಪುನರ್ಭರ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣ (ಕೋಟಿ ಘನ ಮೀಟರ್)	32.12	47.73	63.50
7.	ಒಟ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ ಪುನರ್ಭರ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣ (ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.)	55.32	85.72	119.55
8.	ವಾರ್ಷಿಕ ಒಟ್ಟು ಬರಿದಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣ (ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.)	3.04	4.35	4.77
9.	ವಾರ್ಷಿಕ ಉಪಯೋಗಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಪುನರ್ಭರ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣ (ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.)	47.56	74.45	102.49
10.	ಲಭ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ (ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.)	44.42	70.10	97.72

1	2	3	4	5
11.	31.3.88ರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಬಳಕೆ ಶೇಕಡ	6.44	5.85	4.68
12.	1990ರಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅಂದಾಜು (ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.)	43.99	67.01	96.34
13.	1990ರಲ್ಲಿ ನಿವ್ವಳ ಅಂತರ್ಜಲ ಉಪಯೋಗದ ಅಂದಾಜು ಪ್ರಮಾಣ (ಕೋಟಿ. ಘ.ಮೀ.)	3.57	7.44	6.15

(ಅಧಾರ : ಕೇಂದ್ರಿಯ ಭೂಮಿಜಲ ಮಂಡಳಿ, 1990, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ)

ಭೂಕುಸಿತಗಳು

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ. ಕಡಿಮೆ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಸ್ವರಭಂಗವಾದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ಸ್ವರಭಂಗಗಳೊಡನೆ ಭೂಕುಸಿತ ಆಗುತ್ತದೆ. ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ, ರಾಶಿ ಹಾಕುವ ಮೃಣ್ಮಯಗಳನ್ನು ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಳಿಜಾರುಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಭೂಕುಸಿತಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಭೂಕುಸಿತಗಳಾಗುವಲ್ಲಿ ನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಚಲನ ಸೌಲಭ್ಯ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶ. ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಮಳೆ ಸುರಿದ ಮೇಲೆ ಬಹುವಿಧ ಶಿಲೆಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದು ಜಾರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ತೊಯ್ದು ಶಿಲೆಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ತೇವಾಂಶವು ಸೇರಿ ಅವುಗಳ ತೂಕ ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡರಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಭೂಕುಸಿತ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಧಾರೆಯಾಗುವ ಕಡೆ ಅಗ್ನಿಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅವು ರಾಸಾಯನಿಕ ಶೈಥಿಲ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ಜೇಡಿಮಣ್ಣುಗಳಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಜೇಡಿಮಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದ ಸ್ವರಗಳು ಒದ್ದೆಯಾದಾಗ, ಜಾರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಭೂಕುಸಿತಗಳಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕ ಭೂಕುಸಿತಗಳು ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ಚಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಭೂಕುಸಿತ ಒಂದೇ ಸಲ ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಡೀ ಪರ್ವತ ಪಾರ್ಶ್ವ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತರಂಗಾಕೃತಿಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ಇರುವ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಭೂಕುಸಿತ ಉಂಟಾಗಿ ನೆರೆ

ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಾನಿ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ನಿದರ್ಶನ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನದು.

ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹುಕರ್ ಮತ್ತು ಥಾಮ್ಸನ್ ಅವರು 1885ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದ 'ಪ್ಲೋರ ಇಂಡಿಕ'ದ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 1934ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ವಿಲಿಯಂ ಮುನೊ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಜಾರ್ಜ್ ಸ್ಟೀವನ್ಸ್ ಗೊ (Stevens Gough) ಅವರು ಮೊದಲಿಗೆ ಕೊಡಗಿನ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ರೆ|| ಮೆಟ್ಸ್ ಅವರು ಮಡಿಕೇರಿಯ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಇರುವ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಲೆ ಎಂಬುವರು ನೀಡಿದರು. ರೈಸ್ ಅವರು (1877, 1897) ತಮ್ಮ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಸಸ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ವಾನ್ ಸೋಮೆರನ್ (1879) ಮತ್ತು ಜಾನ್ ಕ್ಯಾಮೆರಾನ್ (1894) ಅವರು ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಅರಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಂಪಿಯನ್ (1934) ಅವರು ಇಂಡಿಯ ಮತ್ತು ಬರ್ಮ ದೇಶದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅನೇಕ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಟ್ಸ್ ಅವರು (1951) 'ಬರ್ಮ್ಸ್ ಅಫ್ ಕೋರ್ಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಐ.ಮಾ. ಮುತ್ತಣ್ಣ (1953) ಅವರು ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುರಿತು ಅವರ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೊಡಗಿನ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೋಸ್ಕರ ಅನೇಕ ವರದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ನಾಣಯ್ಯ 1949, ಸೋಮಯ್ಯ 1957, ತಿರುಮೂರ್ತಿ 1955, ಖಾದರ್ ಹುಸೇನ್ 1974-75, ಬಾಲಯ್ಯ 1975, ಚಿನ್ನಪ್ಪ 1975, ಅಡಕೋಳಿ 1976 ಹಾಗೂ 1980, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ 1976, 1977, ಅಕ್ಕರ್ ಷಾ 1987 ಇತ್ಯಾದಿ) ಅರೋರ (1960, 1964, 1965, 1968) ಅವರು ಕೊಡಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 530 ಏಂಜಿಯೊಸ್ಪರ್ಮ್ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ (1966 1975) ಅವರು 675 ಸಸ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು (ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಸಸ್ಯಗಳು ಸೇರಿ) ಜೇನು ಸಾಕಣೆಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಡಗಿನ ಸಸ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಇತರರು : ಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇತರರು (1976), ರೊಲ್ಲ ಎಸ್. ರಾವ್ (1978), ಎ.ಎಸ್. ರಾವ್ (1963) ಕೆಲಂಜರ್ (1976-77) ಮತ್ತು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ (1980); ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ (1981) ಕುಶಾಲನಗರದ ಸಸ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರ ನೀಡಿದ್ದರೆ ಭಟ್ (1983) ಅವರು ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಹುಲ್ಲುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ಲೋರ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಮೊದಲ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಸಲ್ಮಾನಾ ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಸ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಟ್ (1983) ಅವರು ಅಮೋಮಂ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೆ ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು (1987) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸ ಆರು ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.*

ಕೊಡಗಿನ ಸಸ್ಯರಾಶಿ ಅತ್ಯಂತ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಹಾಗೂ ಸುಪ್ರಸಂಗತ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಸ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. 1. ಕುರುಚಲು ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳುಕುಟಿಗಳು (scrub type), 2. ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರಲೆ ಅರಣ್ಯ (most deciduous type), 3. ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳು

(evergreen and semi-evergreen), ಮತ್ತು 4. ಷೋಲಾಗಳು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳು (sholas and grassland type). ಈ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಕರಾರುವಕ್ಕಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವರ್ಗವು ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಗದೊಡನೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ.

1. ಮುಳ್ಳು ಮತ್ತು ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಳು

ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಯುಗುಣ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ಸಸ್ಯಗಳು ಮುಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಗರಹೋಳೆ ವಲಯದ ಹುಣಸೆಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚದುರಿದಂತೆ ಇರುವ ಕುರುಚಲು ಸಸ್ಯವರ್ಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಕೆಲವು ಸಸ್ಯಗಳು ಪೋಷಕಾಂಶಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಯಿಲ್ಲದೆ ಬಗ್ಗಿರುವ, ತಿರುಚಿಕೊಂಡು ವಕ್ರವಾಗಿರುವ ವಿಕಾರ ಆಕಾರದ ಮರಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಮರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಕುಬ್ಜಾಕೃತಿಗಳಂತೆ ಆರಿಯಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಮೀ.ಗಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದರೆ ಅದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಹರಡುವ ಮತ್ತು ನೆಲಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರವಾದ ರೆಂಬೆಗಳಿಲ್ಲ, ಆಂಡ್ರೊಗ್ರಾಫಿಸ್ ಸರ್ಪಿಲ್ಲಿಯ (Andrographis serpyllifolia), ಕಾಸಿನಸರದ ಗಿಡ ಇಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಸ್ಯ. ನೆಲದ ಮೇಲಿರುವ ಸಸ್ಯಾವರಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಆಯಸ್ಸಿನ ಸಸ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನೆಲದೊಳಗಿನ ತಮ್ಮ ಗುಪ್ತಾಂಗಗಳಿಂದ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ನಡೆಸುವ ಸಸ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಬಹುತೇಕ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಮುಳ್ಳಿನಂತಹ ರಚನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಗದ ಪ್ರಮುಖ ಸಸ್ಯಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ : ಅರಿಯಿಯಾ ಕೂನಿಯೇಟಿ (Argyria cuneata) ಅಜ್ಜಿಗಿಡ, ಕಳ್ಳನಹಂಬು, ಅಸ್ಪರೇಗಸ್ ರೆಸಿಮೋಸಸ್ (Asparagus racemosus) ಶತಾವರಿ, ಹಲವು ಮಕ್ಕಳಬೇರು, ಬಾರ್ಲಿಯ ಬುಕ್ಸಿಫೋಲಿಯ (Barleria buxifolia) ಗಂಡುಕೊಟ್ಟೇಮುಳ್ಳು, ಬ್ಲೆಫಾರಿಸ್ ಅಸ್ಪೆರಿಯ (Blepharis asperima) ಆಕಾಡಾ, ಕಾಟಿನ ರೇಗಮ್ ಸ್ಪೈನೋಸ (Catunaregam spinosa) ಎಲಿಫೆಂಟೊಪಸ್ ಸ್ಕಾಬರ್ (Elephantopus scaber) ಹಸಿಪಾದ ಅಥವಾ ನೆಲಮುಚ್ಚಿಲು, ಪ್ಲೆಕರ್ಷಿಯ ಇಂಡಿಕ

* ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಾನರಸಿಂಹನ್ 'ಪ್ಲೋರ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ' ಬೆಂಗಳೂರು 1990, ಪುಟ 5.

(*Flacourtia indica*) ಹೆತ್ತರಿಮುಳ್ಳು, ಗಾರ್ದಿನಿಯಾ ಬಿಡು (*Gardenia turgida*) ಬುಡುಕಾರಿ ಅಥವಾ ಬೊಂಗೆರೆ, ಹೆಮಿಡೆಸ್ಮಸ್ ಇಂಡಿಕಸ್ (*Hemidesmus indicus*) ಸುಗಂಧಿ ಬಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಸೊಗಡೆಬೇರು, ಇಕ್ಕೊ ಕಾರ್ಪಸ್ ಫ್ರೂಟಿಸೆನ್ಸ್ (*Ichnocarpus frutescens*) ಕರಿಹಂಬು, ಲಂಟಾನ ಕ್ಯಾಮರ (*Lantana camara*) ಲಂಟಾನ ಅಥವಾ ಚದುರಂಗಿ ಕಂಟಿ ಮತ್ತು ಲಿಯೋನೊಟಿಸ್ ನೆಪೆಟಿಫೋಲಿಯ (*Leonotis nepetifolia*) ಕಾಡು ತುಂಬೆಗಡ.

2. ಮಲೆನಾಡಿನ ಉದುರೆಲೆಯ ತೇವತುಂಬಿದ ಕಾಡುಗಳು

ಈ ಕಾಡುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗ ದಟ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ, ಎಲೆಗಳು ಉದುರಿ ಅನಂತರ ಎಲೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಡುವಿನ ಕಾಲ ದೀರ್ಘವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪೊದೆಗಳ ವಲಯದ ಜೊತೆಗೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆಯುವ ಸಣ್ಣ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಸಹ ಹೇರಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಳ್ಳಿಗಳು ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಾಧೆಗೊಳಗಾಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಕಿಡ್‌ನಂತಹ ಉಪರಿಸಸ್ಯ (*epiphytes*) ಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಉಪಯೋಗಕರ ಮರಗಳು ಈ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿವೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಸಸ್ಯವರ್ಗವು ಮೂರೈಲ್, ನಾಗರಹೊಳೆ, ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆ, ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ, ಶನಿವಾರಸಂತೆ, ಕರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಪಾಜೆ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿವೆ.

ಪುನರ್ಭವಿತ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಎಲೆ ಉದುರುವ (ಮಾಯಿಸ್ವ್ ಡೆಸಿಡ್ಯೂವಸ್) ಸಸ್ಯಸಂಕುಲ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚಾಚಿರುವ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಘಟ್ಟದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಈ ಶೃಂಗ ಮಾದರಿಯ ಸಸ್ಯಾವರಣ ನೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಛಾನಣಿ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಣತೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇವಾಂಶ ಸುರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಗಿಡಮರಗಳು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಉದುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎಲೆಗಳಿಲ್ಲದ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳು ಹೂ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಮಾರ್ಚ್-ಏಪ್ರಿಲ್‌ನ ನಡುಗಾಲದ ಮಳೆಬೀಳುವ ತುಸು ಮೊದಲು ಎಲೆಗಳ ಹೊಸ ಚಿಗುರು ಮೊಡುವಾಗ ಹೂ ಉದುರಿ ಅಗಲೇ ಬೀಜ ಹಣ್ಣುಗಳು ಮೊಳೆತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಎಲೆ ಉದುರುವ ಸಸ್ಯಾವರಣದಲ್ಲಿ ಟೆಕ್ಲೋನ ಅಥವಾ ತೇಗ, ದಿಲ್ಲೆನಿಯಾ, ಲ್ಯಾಗರ್‌ಸೊಮಿಯೊ, ಟರ್ಮಿನೇಲಿಯಾ ಅಥವಾ ಮತ್ತಿ

(*Tectona-Dillenia-Lagerstroemia - Terminalia*) ಈ ಸಮೂಹದ ವೃಕ್ಷರಾಶಿಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತರಗೆಲೆಯ ಹಾಸು ಸಾಕಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿದ್ದು ಮಣ್ಣು ರಕ್ಷೆಯ ಕವಚವಾಗಿದೆ. ಅಸಂಖ್ಯ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳೂ, ಅಂತರಸಸ್ಯಗಳು ಅರ್ಧ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದು ಬೇಸಿಗೆಯ ಸುಡುಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತವೆ ಇವೂ ಏಪ್ರಿಲ್ ಮೇ ತಿಂಗಳ ನಡುಗಾಲದ ಮಳೆಯಾದ ತಕ್ಷಣವೇ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಮಾನ್ಯನಿನ ಮುಂಚಿನ ಈ ಮಳೆಯಿಂದಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಸ್ಯಾಚ್ಚಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ನೆಲದೊಳಕ್ಕೆ ಹುದುಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಲಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುಗಂಧ ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿಗಿದದ್ದು ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಜನುತ್ಪಾದಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೂವರಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಘಟ್ಟಗಳ ಪೂರ್ವದ ಅಂಚಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿದಿರು ಮಳೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತೃತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಂಬುಸಾ ಅರಂಡಿನೀಸಿಯ (*Bambusa arundinacea*) ಹಾಗೂ ಡೆಂಡ್ರೊಕೆಲಾಮಸ್ ಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಸ್ (*Dendrocalamus strictus*) ಜಾತಿಯ ಬಿದಿರು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಳೆಯ ಬುಡದಿಂದಲೂ ಹಲವಾರು ಕಳಲೆಗಳು ಮೊಳೆತು ಶೀಘ್ರ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ 40 ರಿಂದ 60 ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಇಡೀ ಬಿದಿರು ಸ್ಥೂಲ ಷಷ್ಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಸಮೂಲಾಗ್ರ ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ ಮಳೆಗಳ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹಾಸಿದ ಬಿದಿರು ಭತ್ತಗಳೇ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಿವಾಸಿಗಳ ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಕುಶಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಮಿಕ್ಕಿ ಈ ಬಿದಿರು ಸಂಪತ್ತು ಕಾಗದ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಚಿಟ್ಟೆ (ಪಲ್ಪ್) ಉತ್ಪಾದನೆಗೂ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಬಿದಿರಿನ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಹಾಗೂ ಇದ್ದ ಬಿದಿರಿನ ಅತೀವ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಈಗ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೂ ಬೊಂಬಿನ ಅಭಾವ ಎದುರಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಲಸೆ ಬರುವ ಜನರು ಸಹಾಟಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಕಡಿದು ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡೋ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಬ್ಬರು ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡೋ ಉಪಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲತಃ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವೇಶಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡಿದು ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಬ್ಬರು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ತುಸು ಹೆಚ್ಚು ತೇವಾಂಶವಿರುವ

ವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಛಾವಣಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಅವುಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕೋಕೋ ಗಡ ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಪದರುಹಲಗೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ, ಮನೆಬಳಕೆಯ ಮರಮುಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಅರಣ್ಯಾಧಾರಿತ ಉದ್ಯಮಗಳ ನಾಟಾ ಬೇಡಿಕೆಯ ಪೂರೈಕೆಗಿಂದೇ ಘಟ್ಟದ ಪಾದ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಶಾಲ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತೇಗ ಮತ್ತು ಮತ್ತಿಯಂತಹ ಮೆದು ಹಾಗೂ ಸೆಡಸು ಮರಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ವರ್ಗದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮರಗಳು ಮತ್ತು ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ : ಅಲಂಗಿಯಂ ಸಾಲ್ವಿಫೋಲಿಯಂ (*Alangium salvifolium*) ಮುಳ್ಳಿನ ದೊಡ್ಡ ಕಂಟೆ, ಅನೊಗಿಸಸ್ ಲಾಟಿಫೋಲಿಯಂ *Anogeissus latifolia*) ಧಿಂದಗ, ಬುಕಾನೇನಿಯ ಅಕ್ಸಿಲಾರಿಸ್ (*Buchanania axillaris*) ಮುರಡಿ ಗಿಡ, ಕರಿಯ ಆರೈರಿಯ (*Careya arborea*) ಗೌಜಲೇವರ, ಕ್ಯಾಸ್ಸಿಯ ಫಿಸ್ತುಲ (*Cassia fistula*) ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪ, ಕ್ರಟೇವ ಮಾಗ್ನ (*Crateva magna*) ನಿರವೆಮರ ಅಥವಾ ಮರ ಲಿಂಗ, ಡಾಲ್‌ಬರಿಯ ಪಾನಿಕುಲೇಟ (*Dalbergia paniculata*) ಪದಿ ಅಥವಾ ಬೀಳುಗದ ಮರ, ಗ್ರೀವಿಯ ಟಿಲಿಫೋಲಿಯಂ (*Grewia tiliifolia*) ತಡಸಲ ಅಥವಾ ಕೆಂದಲಸು, ಕೈಡಿಯ ಕ್ಯಾಲ್‌ಸಿನ (*Kydia calycina*) ಬಿಳಿಬಂಡೆ, ಮೆಮೆಸೈಲಾನ್ ಅಂಬಲೇಟಮ್ (*Memecylon umbellatum*) ಅರಚರೆ ಅಥವಾ ಗಂಡುಕುಸುಮಾಲೆ, ಮಿಲಿಯುಸ ಟೊಮೆಂಟೋಸ *Miliusa tomentosa*) ವುಂಬ ಅಥವಾ ಕರಿಹೆಸರೆ, ಮಿತ್ರಗೈನ ಪಾರ್ವಿಫೋಲಿಯಂ (*Mitragyna parvifolia*) ಕಡನಾಳ, ಟರೋ ಕಾರ್ಪಸ್ ಮಾರ್ಸುಪಿಯಂ (*Pterocarpus marsupium*) ರಕ್ತಹೊನ್ನೆ ಅಥವಾ ಬೇಂಗ, ಟರ್ಮಿನೇಲಿಯ ಆಲಾಟಿ (*Terminalia alata*) ಕರಿಮುತ್ತಿ ಮತ್ತು ಟೊನ ಸಿಲಿಯೇಟಿ (*Toona ciliata*)

ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬುವ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಸುರುಳಿ ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳು : ಅಬ್ರಸ್ ಪ್ರಿಕಾಟೋರಿಯಸ್ (*Abrus precatorius*) ಗುಲಗಂಜಿ, ಅಂಪಿಲೊಸಿಸಸ್ ಟೊಮೆಂಟೋಸ (*Ampelocissus tomentosa*) ಕಾಡು ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಅಥವಾ ಬಳ್ಳಿಹುಂಬು, ಅರಿಸ್ಟೊಲೊಕಿಯ ಇಂಡಿಕ (*Aristolochia indica*) ಈಶ್ವರೀ ಬೇರು, ಅಸ್ಪರೇಗಸ್ ರೆಸಿಮೋಸಸ್ (*Asparagus racemosus*) ಶತಾವರಿ ಅಥವಾ ಹಲವು ಮಕ್ಕಳ ಬೇರು, ಅಸ್ಪಿಡೊಟೆರಿಸ್

ಕಾನಾರೆನ್ಸಿಸ್ (*Aspidopterys canarensis*), ಸಿಸಾಂಪಿಲೋಸ್ ಪರೇರ (*Cissampelos pareira*) ಅಂಬಷ್ಣಾ ಅಥವಾ ಪಹಾಕ ವೇಲ, ಕ್ಯಾಕುಲಸ್ ಹಿರ್ಟುಟಸ್ (*Cocculus hirsutus*) ಸುಗಡಿ ಬಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ದಾಗಡಿ ಬಳ್ಳಿ, ಕ್ರಿಪ್ಟೋಲೆಪಿಸ್ ಬುಕಾನೇನಿ (*Cryptolepis buchanani*) ಹಾಲುಬಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಶ್ವೇತವಲ್ಲಿ, ಡಯೋ ಸ್ಕೋರಿಯ ಪೆಂಟಾಫೈಲಾ (*Dioscorea pentaphyla*) ಕಾಡುಗುಂಬಳ, ಡಿಪ್ಲೊಕ್ಲಿಸಿಯ ಗ್ಲಾಸೆಸೆನ್ಸ (*Diploclisia glaucescens*) ವಾಟೋಲಿ, ಎರಿತ್ರೊಪಾಲಂ ಪಾಪುಲಿಫೋಲಿಯಂ (*Erythralium populifolium*), ಗುಆನಿಯ ಮೈಕ್ರೊಕಾರ್ಪ (*Gouania microcarpa*) ಮತ್ತು ಮೆರುವ ಒಬ್ಲಾಂಗಿಫೋಲಿಯಂ (*Maerua oblongifolia*) ಸಿಗಾರಬಳ್ಳಿ.

ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಆಬೆಲ್ ಮೋಸ್ಕಸ್ ಅಂಗುಲೋಸಸ್ (*Abelmoschus angulosus*) ಕಾಡಕಸ್ತೂರಿ, ಅಬುಟಿಲಾನ್ ಇಂಡಿಕಂ (*Abutilon indicum*) ಶ್ರೀಮುದ್ರೆ ಅಥವಾ ಮುದ್ರೆಗಿಡ ಅಬುಟಿಲಾನ್ ಪರ್ಸಿಕಂ (*Abutilon persicum*) ಬೆಟ್ಟದ ಬೆಂಡುಗಿಡ, ಕಾಸಿಯ ಮಿನೋಸಾಯಿಡಿಸ್ (*Cassia mimosoides*) ಕ್ರೊಟೋಲೇರಿಯ ಕ್ವಿಂಕ್ ಫೋಲಿಯಂ *Crotalaria quinquefolia*) ಕರ್ಕುಲಿಗೋ ಅರ್ಕಿಯಾಯಿಡಿಸ್ (*Curculigo orchioides*) ನೆಲತಾಳೆ ಅಥವಾ ಕರೆಮುಸಲಿ, ಡೆಸ್ಮೋಡಿಯಂ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of Desmodium*) ಶಾಲಪರ್ಣಿ, ಪ್ಲೆಮಿಂಜಿಯ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of Flemingia*) ದೋಲಾ, ಗೊಂಪೊಸೈನ್ಮು ಹೈಯೆನಿಯಂ (*Gomphostemma heyneanum*), ಹೈಬಿಸ್ಕಸ್ ಲೊಬೇಟಸ್ (*Hibiscus lobatus*) ಹೈಬಾಂತಸ್ ಎನ್ನಿಥರ್ಮಸ್ (*Hybanthus enneaspermus*) ಪುರುಷರತ್ತ ಅಥವಾ ಚರಾಟಿ, ಹೈಗ್ರೊಫಿಲ್ಲಾ ಅರಿಕುಲೇಟಿ (*Hygrophila auriculata*), ಪಾಲೊಪ್ಸಿಸ್ ಇಂಬ್ರಿಕೇಟಿ (*Phaulopsis imbicata*), ಪಾಲಿಗಾಲ ಪರ್ಸಿಕೇರಿಯಂ (*Polygala persicariifolia*), ಸೀದಾ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of sida*) ವಿಷಕಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಯರೇರಿಯ ಲಗಪೊಡಿಯೋಡಿಸ್ (*Uraria lagopodioides*) ಕರಗಂಧ ಅಥವಾ ನಾಗಬಲೆ.

3. ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳು ಉಷ್ಣ ವಲಯದ ತೇವವೂರಿತ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇರ್ಪು,

ವೀರರಾಜಪೇಟೆ, ಪೊಟೆಕೊಲ್ಲಿ, ಸೊಳ್ಳೆಕೊಲ್ಲಿ, ಭಾಗಮಂಡಲ, ತಲಕಾವೇರಿ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಸಂಪಾಜೆ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲ್ಭಾಗ, ಕಕ್ಕಬೆಟ್ಟ, ತಡಿಯಂಡನೋರ್, ಹೆಗ್ಗಡೆಮನೆ, ಶಾಂತಳ್ಳಿ, ಕುಂದಳ್ಳಿ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಭಾಗದ ಕಣಿವೆ ಹಾಗೂ ಇಳಿಜಾರಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹಸಿರಿನ ಸಸ್ಯವರಣದ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ನೋಡ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪೃಕ್ತವಾದ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯವೆಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಕಡೆಗಿನ ಇಳಿಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ನಿತ್ಯಹಿರಿವೃಕ್ಷದ ಮುಂಗಾರಿನ ಕಾಡುಗಳು. ಘಟ್ಟಗಳ ಅಂಚಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಕಾಡುಗಳು ಪಶ್ಚಿಮದ ಮೈದಾನಗಳ ಕಡೆಗೆ ತೆರೆಯುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಉಚ್ಚ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಅರಣ್ಯಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಛಾವಣಿ ಮರಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಸ್ಯಶೃಂಗ (Climax vegetation) ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ನೆಲದಿಂದ 20 ಮಿ. ಎತ್ತರದವರೆಗೂ ಟಿಸಿಲೊಡೆಯದೇ, ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೃಹತ್ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಬೊಡ್ಡೆಗಳಿರುವ ಈ ಮರಗಳ ಶಿರೋಭಾಗ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮರಗಳ ಅಗಲವಾದ ಕೊಂಬೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ದಟ್ಟ ಛಾವಣಿಯಂತಿವೆ. ಜೂನ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ ಬೀಸುವ ಬಿರುಗಾಳಿ ಹಾಗೂ ಸುರಿಯುವ ಜಡೆಮಳೆಯನ್ನು ಈ ಛಾವಣಿ ತಡೆಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಉಳಿದ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹಸಿರು ಛಾವಣಿ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ನಿಂತು ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಅಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೆಲದ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಹರಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಸಾಪೇಕ್ಷ ತೇವಾಂಶ ಹಾಗೂ ಹಿತಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿಯಿಂದಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಅಂತಸ್ತು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಂತಸ್ತಿನ ಸಸ್ಯಗಳು ಬಹುಕಾಲದ ವಿಕಾಸ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ದ್ಯುತಿ ಸಂಶ್ಲೇಷಣೆಯಂಥ ಜೈವಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಈ ಸೀಮಿತ ಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಛಾವಣಿ ಮರಗಳಲ್ಲೂ ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆ. ಆಯಾ ಭೂಮಿಯ ಮಣ್ಣು ಗುಣ, ಎತ್ತರ ಹಾಗೂ ಇಳಿಜಾರಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಈ ವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿರಿಸ್ಸಿಕಾ, ಬಿಸ್ಕೊಫಿಕಾ, ಕೆನೇರಿಯಂ (Myristica, Bischofika, Canarium) ಜಾಪತ್ರೆ, ನೀಲಿಮರ, ಕರಿ ಧೂಪ ಅಥವಾ ಸಾಂಬ್ರಾಣಿಮರ ಇವುಗಳ ಸಮೂಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಭಾರೀ ಮರಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ದಪ್ಪಕಾಂಡದ ಮರಬಳ್ಳಿಗಳು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣ ಅರಸುತ್ತ ಮೇಲೇರಿ ಛಾವಣಿ ತಲುಪಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ: ಅಂತರ್ಜಲದ ಹಕಾಯವಿಲ್ಲದೇ, ಮಣ್ಣಿನ ಸ್ಪರ್ಶವೂ ಇಲ್ಲದೇ ಮರಗಳ ಕಾಂಡದ ಮೇಲೆಯೇ ಜೀವಸಾಗಿಸುವ ಪರಾವಲಂಬಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅರ್ಕಿಡ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂಗವ್ಯೂಹದ ವಿಶೇಷ ರಚನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಾತಾವರಣದ ತೇವಾಂಶವನ್ನೇ ಹೀರಿಕೊಂಡು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಉಳಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಳಸುತ್ತವೆ. ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಹೂಗಳಿಂದಾಗಿ ಬೀಜ ಪ್ರಸಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಿಬೀಳುವ ತರಗಲೆ ಹಾಗೂ ಒಣ ಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವಿಗಳು ವಿಭಜಿಸಿ ಕೊಳೆಯಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸರಳ ಸಂಯುಕ್ತಗಳಾಗಿ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಸೇಂದ್ರಿಯ ಕಣಗಳೇ ವರ್ಷಾನುಗಟ್ಟಲೆ ಶೇಖರಣೆಗೊಂಡು ಕಾಡಿನ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಗೊಬ್ಬರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಪದರ ಅಷ್ಟೇನೂ ದಪ್ಪವಾಗಿಲ್ಲ. ನೆಲದಾಳದ ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳ ಮೂಲಕ ಒಸರುವ ನೀರಿನಲ್ಲೂ ಪೋಷಕಾಂಶಗಳ ಕೊರತೆ ಇದೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಉದುರುವ ತರಗಲೆ, ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳೇ ಗೊಬ್ಬರವಾಗಿ ಪುನರ್ವಿತರಣಿಯಾಗುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಧಾನ ಇಲ್ಲಿಯ ಅರಣ್ಯದ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ಎಲೆಗೊಬ್ಬರದ ಈ ಪದರ ಮಳೆ ನೀರನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದ ನೀರು ರಭಸದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆಹಿಡಿದು, ತೇವಾಂಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀರಿಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ವರ್ಷವಿಡೀ ಹಳ್ಳತೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಸ್ಯವರಣ ಜೀವಜಾಲದ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಸೂರ್ಯಕಿರಣವನ್ನೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಲ್ಲಿನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಸ್ಯ ಜೀವ ಕೋಟಿಯೆಲ್ಲ ನೀರನ್ನು ಮತ್ತು ಇಂಗಾಲಾಮ್ಲ ವಾಯುವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಸರ್ವಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿರುವ ಸೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾಗಿರುವ ಇಂಗಾಲಾಮ್ಲ ವಾಯುವನ್ನು ಈ ಸಸ್ಯಗಳು ಹೀರಿಕೊಂಡು ಜೀವಜೀತನ ಮೂಲವಾದ ಅಮ್ಲಜನಕ ವಾಯುವನ್ನು ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹರಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಅರಣ್ಯಗಳ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಭಾಗಶಃ ಸದಾಹಸಿರಿನ ಬಂದಾ ಉಪಹಂತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳು ಬಹಳ ಅಪರೂಪ.

ವೇಲ್ಪುದರದ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (25 ರಿಂದ 40 ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿರುವ ಮರಗಳು) ಕಾಡಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗ (ಶಿರೋಭಾಗ) ರಚಿಸಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೃಕ್ಷ ಜಾತಿ ಹೀಗಿವೆ: ಅರ್ಟೋಕಾರ್ಪಸ್ ಹಿರ್ಸುಟಸ್ (**Artocarpus hirsutus**) ಹೆಬ್ಬಲಸು, ಅಕ್ರೋಕಾರ್ಪಸ್ ಫ್ರಾಕ್ಸಿನಿಫೋಲಿಯಸ್ (**Acrocarpus fraxinifolius**) ಬೆಳಿಂಗಿ ಅಥವಾ ನಾರುಬೇರು, ಅಲ್‌ಸ್ಟೋನಿಯಾ ಸ್ಕಾಲಾರಿಸ್ (**Alstonia scholaris**) ಸಪ್ತಪರ್ಣಿ ಅಥವಾ ಬಂತಲೆ, ಅಂತೊಸಿಫಾಲಸ್ ಕೈನೆನ್ಸಿಸ್ (**Anthocephalus chinensis**) ನೀರು ಮಾವಿನ ಮರ ಅಥವಾ ಕಡನಾಲ, ಕೆರಲಿಯ ಬ್ರಾಕಿಯೇಟೆ (**Carallia brachiata**), ಅಂಡಿ ಪುನಾರ ಅಥವಾ ವಾಕಡಬೇರುಂಡ, ಚುಕ್ರೇಸಿಯ ಟಾಬುಲಾರಿಸ್ (**Chukrasia tabularis**) ಕೆಂಪು ದೇವದಾರಿ ಅಥವಾ ಕಲ್‌ಗರಿಕೆ, ಕ್ರೈಸಾಂತೆಮಮ್ ಲಾನ್ಸೀಫೋಲಿಯಮ್ (**Chrysanthemum lanceolatum**), ಡಯೊಸ್ಪೈರೊ ಸಿಲ್ವಾಟಿಕಾ (**Diospyros sylvatica**) ಬಿಳಿ ಸರಳಿ ಅಥವಾ ಕುರುನಾಳ, ಡಿಪ್ಟೆರೋಕಾರ್ಪಸ್ ಇಂಡಿಕಸ್ (**Dipterocarpus indicus**) ವಾಲಿಮರ, ಡೈಸೊಕ್ಸೈಲಂ ಬೈನೇಕ್ವಾರಿಪೆರಂ (**Dysoxylum binectariferum**) ಕಾಡಗಂಧ ಅಥವಾ ಅಗಿಲ್, ಎಲಿಯೋಕಾರ್ಪಸ್ ಟುಬರ್ಕುಲೇಟಸ್ (**Elaeocarpus tuberculatus**) ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಫೈಕಸ್ ನರ್ವೋಸ (**Ficus nervosa**) ಕಾನಅತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕಾಡಪಾರಾ, ಗೊರ್ಟೋನಿಯಾ ಅಬ್ಜೂಸಾ (**Gordonia obtusa**) ಅಡವಿಬಿಕ್ಕು, ಹೊಪಿಯ ಸಾರ್ವಿಫ್ಲೋರ (**Hopea parviflora**) ಕಿರಲ್ ಭೋಗಿ, ಲೊಪೊಟಾಲಂ ವೈಟಿಯಾನಂ (**Lophopetalum wightianum**) ಬಿಳಿ ಹೆಬ್ಬಲಸು, ಮಿಮುಸಾಪ್ಸ ಎಲೆಂಗಿ (**Mimusops elengi**) ಪಗಡೆಮರ, ಪಲಕ್ಕಿಯಂ ಎಲಿಪ್ಟಿಕಂ (**Palaquium ellipticum**) ಪಂಚೋಟಿ ಮರ ಅಥವಾ ಹಡಸಾಲೆ, ಟೆಟ್ರಾಮೆಲಿಸ್ ನೂಡಿಫ್ಲೋರ (**Tetrameles nudiflora**) ಎನ್ನಾಲ ಅಥವಾ ಅಥವಾ ಎರಿಮಾಲು ಮತ್ತು ವಟೇರಿಯ ಇಂಡಿಕ (**Vateria indica**) ಸಾಲುಧೂಪ.

ಮಧ್ಯದ ಪದರದಲ್ಲಿರುವ ಸರಾಸರಿ 15 ರಿಂದ 20 ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದ ಮರಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ಅಪೊರೊಸಾ ಲಿಂಡ್ಲೆಯಾನ (**Aporosa lindleyana**) ಸರಳಿ ಗಿಡ ಅಥವಾ ಸಾಲಿಗಿಡ, ಅರ್ಟೋಕಾರ್ಪಸ್ ಹಿಟೆರೊಫಿಲ್ಲಸ್

(**Artocarpus heterophyllus**) ಹಲಸು, ಬಾಕೂರಿಯಾ ಕೊರ್ಟಾಲ್ಲೆನ್ಸಿಸ್ (**Baccurea courtallensis**) ಕೋಳಿಕುಕ್ಕು, ಬಿಸ್ಕೊಫಿಯ ಜವಾನಿಕ (**Bischofia javanica**) ಗೊಬ್ಬನೇರಳೆ ಅಥವಾ ನೀಲಿಮರ, ಡಯೊಸ್ಪೈರೊ ಉಕಾರ್ಪ (**Diospyros oocarpa**), ಸಿನಾಮಮಂ ಪ್ರಭೇದ (**Spp. of Cinnamomum**) ಲವಂಗ ಅಥವಾ ದಾಲ್ಚಿನ್ನಿ, ಗಾರ್ಸಿನಿಯ ಗಮ್‌ಗುಟ್ಟ (**Garcinia gummigutta**), ಗಾರ್ಸಿನಿಯ ಸ್ಯಾಂತ್ಯೊ ಕೈಮಸ್ (**Garcinia santhochymus**) ನೇರಳೆ ಮಾವು ಅಥವಾ ಜೀರಕನಮರ, ಹಾಲ್ಡಿನಿಯ ಕಾರ್ಡಿಫೋಲಿಯ (**Haldinia cordifolia**), ಹಾರ್ಪುಲ್ಲಿಯ ಅರಬೋರಿಯ (**Harpullia arborea**), ಹೊಲಿಗರ್ನ ಮಿಗ್ರ (**Holigarna migra**) ಮಲೆಗೆರೆ ಅಥವಾ ಕಾನಕಡಗಲ, ಮಕರಂಗ ಪೆಲ್ಟಾಟ (**Macaranga peltata**) ಬಟ್ಟೆ ಚಂದ್ರಿಕೆ, ಪಜನೇಲಿಯ ಲಾಂಗ್ಸೊಲಿಯ (**Pajanelia longifolia**) ಅಲಂಗಿ ಅಥವಾ ತುಂಬೆ ವಾಳಕೆ ಮತ್ತು ಸಿಜಿಜಿಯಂ ಜೈಲಾನಿಕಂ (**Syzygium zeylanicum**) ಗುಡ್ಡಪನ್ನೇರಳು.

ಪೊದೆ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಎಂದರೆ ಮೂರರಿಂದ ಹದಿನೈದು ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದ ಸಸ್ಯಗಳು. ಇವು: ಅಗ್ರೊಸ್ಟಿಸ್ಟಾಕಿಸ್ ಇಂಡಿಕ (**Agrostistachys indica**) ಮಂಜಾರಿ, ಅಲ್ಟೊಫಿಲ್ ಕಾಬೆ (**Allophylus cobbe**) ಮರಳಿಬಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಕಸಬಳ್ಳಿ, ಅಪೊಡೈಟ್ಸ್ ಡಿಮಿಡಿಯಟ (**Apodytes dimidiata**), ಆರ್ದಿಸಿಯ ಸೊಲನೇಸಿಯ (**Ardisia solanacea**) ಬೋದಿನಗಿಡ, ಕಾಲಿಕಾರ್ಪ ಟೊಮೆಂಟೋಸ (**Callicarpa tomentosa**), ಡಯೊಸ್ಪೈರೊ ಕ್ರೂಮಿನೇಟ (**Diospyros crumenata**) ಕಾನತುಮಿ, ಇಯೊ ಸಿಮುಸ್ ಇಂಡಿಕಸ್ (**Euonymous indicus**) ಕಾಡು ದಾಸಾಳ, ಗೋಡೆಯತಲಾಮುಸ್ ವೈನಾಡೆನ್ಸಿಸ್ (**Goniothalamus wynaadensis**), ಹೊಮಾಲಿಯಂ ಜೈಲಾನಿಕಂ (**Homalium zeylanicum**) ಕಲ್ಲಮತ್ತಿಗ, ಲೀಯ ಇಂಡಿಕ (**Leea indica**), ಪಿಟೊಸ್ಪೊರಂ ದಾಸಿಕಾಲನ್ (**Pittosporum dasycaulum**) ಬೊಗರಿ ಅಥವಾ ಬಂಡೆ ಗೊಳಿ, ಸ್ಪಾಂಡಿಯಾಸ್ ಪಿನ್ನಾಟ (**Spondius pinnata**) ಅನುಬೆಮರ, ಸ್ಟೀರಿಯೊಸ್ಪರ್ಮಮ್ ಕೋಲಿಸ್ (**Steeriospermum colais**) ಅಡವಿನುಗ್ಗಿ ಅಥವಾ ಪಾದಲಿ

ಮತ್ತು ವರ್ನೋನಿಯ ಅರ್ಬೋರಿಯ (Vernonia arborea).

ಕಾಡಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದವರೆಗೂ ಏರಬಲ್ಲ ಅನೇಕ ಬೃಹತ್ ಲತೆಗಳು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಆನ್ಸಿಸ್ಟ್ರೊಕ್ಲಾಡಸ್ ಹೈನಿಸಸ್ (Ancistrocladus heyneanus) ಕರದೊರ ಅಥವಾ ಕುರಡೂಲ, ಅರಿಸ್ಟೊಲಾಕಿಯ ಇಂಡಿಕ (Aristolochia indica) ಈಶ್ವರೀ ಬೇರು, ಆರ್ಟಬೊಟ್ರಿಸ್ ಜೈಲಾನಿಕಂ (Artabotrys zealanicus) ಕಾಡುಕಿತ್ತಾಳೆ ಬೀಳು, ಬಹಿನಿಯ ಫಿನಿಸಿಯ (Bauhinia phoenicea), ಕಪಾರಿಸ್ ಕ್ಲೆಗ್‌ಹಾರ್ನೈ (Capparis cleghornii), ಸಿಲಾಸ್ಟ್ರಸ್ ಪ್ಯಾನಿಕುಲೇಟಸ್ (Celastrum paniculatus) ಕಂಗೊಂದಿ ಬಳ್ಳಿ, ಕೊಸ್ಸೀನಿಯಂ ಫೆನೆಸ್ಟ್ರೇಟಂ (Coscini-um fenestratum) ಮರಮಂಜಾಲ, ಡೆಸ್ಮೋಸ್ ಲಾವಿ (Desmos lawii), ಡಿಪ್ಲೊಕ್ಲಿಸಿಯ ಗ್ಲಾಸೆಸೆನ್ಸ (Diploclisia glaucescens) ಪಾಟೋಲಿ ಅಥವಾ ರಾಮರಿಕ್, ಎಂಟಾಡ ಪುಸೇತ (Entada pusaetha) ಕಾಡಕತ್ತಿಕಾಯಿಬಳ್ಳಿ, ಮುಲ್ಲಾವ್ ನೈಕಾಟಿ (Moulla va spicata) ಗಜ್ಜಿಗೆ ಮುಳ್ಳುಬಳ್ಳಿ, ಪಾಸಿಪೋರ ಪ್ರಭೇದ (Spp. of Passiflora) ಕುಕ್ಕಿಬಳ್ಳಿ, ಸಾಲೇಸಿಯ ಪ್ರಬೇದ (Spp. of Salacia) ಸಾರ್ಕೊಸ್ಟಿಗ್ಮಾ ಕ್ಲೈನೈ (Sarcostigma kleinii) ಮತ್ತು ತುನ್‌ಬರ್ಜಿಯ ಮೈಸೂರೆನ್ಸಿಸ್ (Thunbergia mysorensis) ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು ಬಳ್ಳಿ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಕೆಳಗಿನ ಸಸ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆರಿಸೀನೂ ಲೆಸ್ಕೆನಾಲ್ಟಿ (Arisaema leschenaultii) ಕಾಡುಸುವರ್ಣಗಡ್ಡೆ, ಅಸಿಸ್ಟೇಸಿಯಾ ಕ್ರಿಸ್ಟಾಟ (Asystasia crisfata) ಮೆದ್ದೆನೊಪ್ಪು, ಬೆಗೋನಿಯ ಪ್ರಬೇಧ (Spp. of Begonia) ಅನೆ ಕಿವಿ ಹೂವು, ಬೊಸೆನ್ ಬರ್ಗಿಯಾ ಪಲ್ಟೆರಿಮಾ (Boesenbergia pulcherrima), ಎಲಾಟೊಸ್ಟಮ ಕುನಿಯೇಟಂ (Elatostemacuneatum) ಜೆಡೋನಿಯ ಇಂಡಿಕ (Jerdonia indica), ಇಕ್ಸೋರ ನಿಗ್ರಿಕನ್ಸ್ (Ixora nigricans) ಅಡ್ಡಾಲ ಅಥವಾ ಕಿಸು ಗಾರೆ, ಒಫಿಯೊರೈಜ ಹಿಸುಫಟುಲ್ (Ophiorrhiza hirsutula) ಮುಂಗುಸಿಗಡ, ಪೆಲಿಯೊಸಾಂತಿಸ್ ಟೀಟ (Peliosanthes teta), ಪೆಲ್ಲಿಬನಿಯ ಹೈನೀನ

(Pellionia heyneana) ಮತ್ತು ರಿಂಕೊಗ್ಲಾಸಂ ನೊಟೋನಿಯಾನಂ (Rhynchoglossum notonianum)

ಶೋಲಾ ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳು

ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಒತ್ತಾದ ಕಾಡುಗಳೂ ಚೂರು ಪಾರು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕಾಡಿನ ಪಟ್ಟಗಳಿಗೆ 'ಶೋಲಾ'ಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೋಲಾ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ತಂಪಾದ ರ್ಯೂರಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳವಿರುವ ಪ್ರದೇಶವೊಂದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಕಡೆ ಶೋಲ ಕಾಡುಗಳಿದ್ದು, ಮರಗಳು ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದವಾಗಿದ್ದು ಸುತ್ತಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಅಂಚಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಕೊಂಡಂತಿರುತ್ತವೆ. ಮರಗಳು, ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವವು ಕುಬ್ಜವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಮರಗಳ ರೆಂಬೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿಲಾವಲ್ಕುಗಳು, ಹಾವಸೆಗಳು, ಮುತ್ತಿತರ ಉಪರಿಸಸ್ಯಗಳು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಬಳ್ಳಿಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಸ್ಯಗಳು ನೆಲಕ್ಕೆ ವಸ್ತ್ರಾಚ್ಚಾದನೆ ಮಾಡಿಸಿ ದಂತಿರುತ್ತವೆ. ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 1,200 ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಅರಣ್ಯಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಈ ವರ್ಗದ ಕಾಡುಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ತಡಿಯಂಡಮೂಲ್ ಹಾಗೂ ತಲಕಾವೇರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಕೊಡಗಿನ ಶೋಲಾ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ : ಅಕ್ರೊನಿಕಿಯ ಪೆಡಂಕುಲೇಟ (Acronychia pedunculata) ಭೂತಾಳಿ ಅಥವಾ ಘಟ್ಟ, ಅಲ್ಟೊಪಿಲಸ್ ಕಾಫಿ (Allophylus cobbe) ಲವೆಪಣ್ಣು, ಆಟಲಾಂಟಿಯ ಮೈಟೈ (Atalantia wightii) ಕಾಡುನಿಂಬೆ, ಡಯೊಸ್ಪೈರೋಸ್ ಮೆಲನೊಕ್ಸೈಲಂ (Diospyros melanoxylon) ತುಪ್ಪೆಮರ, ಯುನಿಮಸ್ ಇಂಡಿಕಸ್ (Euonymus indicus) ಕಾಡು ದಾಸಾಳ, ಯುರ್ಯಾ ನಿಟಿಡ (Eurya nitida) ಹುಲುನಿ, ಗೋಡೋನಿಯ ಅಬ್ಜುಸ (Gordonia obtusa) ಅಡವಿ ಬಿಕ್ಕು, ಗ್ರೆವಿಯ ಟೆಲಿಪೋಲಿಯ (Grewia tilifolia) ತಡಸಲು, ಹೈಡ್ರೊಕಾರ್ಪಸ್ ಪೆಂಟಾಂಡ್ರ (Hydnocarpus pentandra) ಎಣ್ಣೆಮರ, ಮೀಸ ಇಂಡಿಕ (Maesa indica) ಅಟಕಿ ಅಥವಾ ಮಂದಸೆ, ಪಿಟೊಸ್ಪೊರಂ ಡಾಸಿಕಾಲನ್ (Pittosporum dasycaulon) ಬೊಗರಿ ಅಥವಾ ಬಂಡಗೊಳಿ, ಪ್ರೇಮ್ನ ಕೊರಿಶಿಯ (Premna coriacea) ಜವಂಗಿ ಬಳ್ಳಿ, ಸೈಪ್ಲೆರ

ವೆಸುಲೋಸ (Schefflera venulosa) ತೆಂಗರಬಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಬಿಳಿಭೂತಾಳ ಮತ್ತು ಸಿಂಪ್ಲೋಕಾಸ್ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಕೈನೆನ್ಸಿಸ್ (Symplocos cochinchinensis) ಮಂಜುಳಿ.

ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಿಲಗಿರಿಯಾಂತಸ್ (Nilgiriants) ಪ್ರಭೇದಗಳು, ಸೈಕೊಟ್ರಿಯಾ (Psychotria) ಪ್ರಭೇದಗಳು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜೀವಿಗಳನ್ನು (ferns) ಮತ್ತು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಅರ್ಕಿಡ್ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೀಟ ಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಡ್ರೋಸೆರಾ (Drosera) ಪ್ರಭೇದ ಮತ್ತು ಯುಟ್ರಿಕ್ಯುಲೇರಿಯ (Utricularia) ಪ್ರಭೇದ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ಅರೆಪರೋಪ ಜೀವಿಗಳಾದ ಲೊರಾಂತೇಸಿ (Loranthacea) ಗುಂಪಿನ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಮರಗಳ ಕೊಂಬೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಹುಚ್ಚಾ ಬಟ್ಟೆ ಬೆಳೆದು ಹರಡಿರುವ ಸಸ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಸಿಲಾಸ್ಪಸ್ ಪ್ಯಾನಿ ಕುಲೇಟಸ್ (Celastrus Paniculatus) ಕಂಗಿ ಬಳ್ಳಿ, ಡೆರಿಸ್ ಬೆಂಠಾಮಿ (Derris benthami) ಮತ್ತು ಎಲಿಯಾಗ್ನಿಸ್ ಕನ್ಫರ್ಟ (Elaeagnus conferta) ಹುಂಡಸೆ ಊಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಪರ್ವತಗಳ ಕೆಳಭಾಗದ 300 ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶವು ಅತ್ಯಂತ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು ದಟ್ಟವಾದ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ದಟ್ಟವಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸವನ್ನಾ (Savannahs) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮರಗಳಂತಿರದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮರಗಳು ಕುಬ್ಜವಾಗಿದ್ದು, ಕಿರಿದಾದ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸಸ್ಯ ವಿಶೇಷಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದು ನಂತರ ಮಾಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷಾಗಮನದೊಂದಿಗೆ, ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳಕ್ಕೆ ಸುಟ್ಟು ಕರಕಾಗಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು, ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ವಾರಗಳೊಳಗೆ ಸುಟ್ಟು ಕರಕಾಗಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಹಸಿರುಡುಗೆಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಂಗಾರು ಮುಂದುವರೆದಂತೆಲ್ಲಾ ಹುಲ್ಲು ತುಂಬಿದ ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳ ಪುಷ್ಪಭರಿತ ರತ್ನಕಂಬಳಿ ಹಾಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಹುಲ್ಲು ಸಸ್ಯಗಳ ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ : ಕೈಯೊನಾಂತಸ್ ಮಲಬಾರಿಕ (Chionanthus malabarica), ಗ್ನಿಡಿಯ ಗ್ಲಾಕ್ (Gnidia glauca),

ಹೈಪೆರಿಕಂ ಮೈಸೂರೆನ್ಸ (Hypericum mysurense) ಚಿನ್ನದ ಅಮರೆಗಿಡ, ಮೆಲಾಸ್ಟೋಮ ಮಲಬಾತ್ರಿಕಂ (Melastoma malabathricum) ಬೆಲವಕೆ ಅಥವಾ ಬೆಳವಣಕ, ಒಲಿಯಾ ಡಯೋಯಿಕ Olea dioica) ಬಿಳಿ ಸರಳಿ ಅಥವಾ ಆಕ್ಟಸಾಲೆ, ಸಿಂಪ್ಲೋಕಾಸ್ ಪ್ರಭೇದ (Spp. of symplocos) ಬಳಲೊಡ್ಡುಗಿನ ಗಿಡ, ವೆಂಡ್ಲಾಂಡಿಯ ತೈರ್ಯಾಯಿಡಿಯ (Wendlandia thyrsoidea) ಕನಸುರ ಗಿಡ, ಫಿನಿಕ್ಸ್ ಯುಮಿಲಿಸ್ (Phoenix humilis) ಕಿರಿಕುಚಲು, ಯುಫರ್ಬಿಯ ಲಯಾಟಿ (Euphorbia laeta), ಎಕ್ಸಾಕಂ ಬೈಕಲರ್ (Exacum bicolor) ದೂಡ್ಡು ಜಿರಾಯತ, ಹೆರಾಕ್ಲಿಯಂ ರಿಗಿನ್ಸ್ (Heracleum rigens) ಕಾಡು ಕೊತ್ತಂಬರಿ, ನಾಕ್ಸಿಯ ಸುಮಾತ್ರೇನ್ಸಿಸ್ (Knoxia sumatrensis), ಪ್ಲಟಾಂತರ ಸೂಸನ್ನೆ (Platanthera susannae), ಸಟ್ಟಿಯಿಂ ನೆಪಾಲೆನ್ಸ (Satyrium nepalense), ಅರುಂಡಿನೆಲ್ಲ ಮೆಟ್ಟಿ (Arundinella metzi) ಮರಗತಟ್ಟು ಹುಲ್ಲು, ಕ್ರೈಸೋಪೊಗಾನ್ ಫಲ್ವಸ್ (Chrysopogon fulvus) ಬದಿಹುಲ್ಲು, ಕ್ರೈಸೋಪೊಗಾನ್ ಹ್ಯಾಕ್ಲಿ (Chrysopogon hackelli) ಗುಬ್ಬಿ ಹುಲ್ಲು, ಡೈಕ್ಯಾಂತಿಯಂ ಒಲಿಗ್ಯಾಂತಂ (Dichanthium oliganthum) ವಾರವೆಲ್ ಹುಲ್ಲು, ಯುಲೇಲಿಯ ಫೀತ್ರಿಕ್ಸ (Eulalia phacothrix), ಇಸ್ಕಮೆಮ್ ಸೆಮಿಸಾಜಿಟೇಟಂ (Ischaemum semi-sagittatum) ಕಾಗದ ಹುಲ್ಲು, ಅಕ್ಟಿನಾಂತರ ಮಾನಾ ಡೆಲ್ಪ (Oxytenanthera monadelph) ಓಟಿ ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಥೆಮೆಡ ಟ್ರೆಮುಲ (Themeda tremula) ಪೋಡಿಹುಲ್ಲು.

ಪ್ರವಾಹ ನಿರೋಧಕ ಸಸ್ಯ ಸ್ತೋಮಗಳ

ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿದು ಬರುವ ಝರಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಸ್ಯ ಸ್ತೋಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವಾಹ ನಿರೋಧಕ (rheophytic) ಸಸ್ಯಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಝರಿಗಳ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರಗಳೆಂದರೆ, ಬ್ಯಾಂಬೂಸ ಅರುಂಡೆನ್ಸಿಯ [Bambusa arundnacea] ಹೆಬ್ಬಿದಿರು ಅಥವಾ ಮುಳ್ಳು ಬಿದಿರು, ಕ್ಯಾಲೊಫಿಲಂ ಎಪೆಟಲಂ [Calophyllum apetalum] ಸುರಹೊನ್ನೆ, ಹೊಫಿಯಾ ಪಾರ್ವಿಫ್ಲೋರ [Hopea parviflora] ಕಿರಲ್ ಭೋಗಿ ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಲೆ ಭೋಗಿ, ಲೊಪೊಪೆಟಾಲಂ ವೈಟಿಯಾನಂ [Lophopetalum wightianum] ಬಿಳಿ ಹೆಬ್ಬಲಸು, ಮಧುಕ ನೆರ್ರಿಪೋಲಿಯ

[*Madhuca nerifolia*] ಸಣ್ಣ ಹಿಪ್ಪಿಮರ, ಸಾಲಿಕ್ಸ್, ಟಿಟ್ರಾಸ್ಪರ್ಮ್ [*Salix tetrasperma*] ನಿರವಂಜಿ, ವಾಕ್ಸೀನಿಯಂ ನೀಲ್ಲಿರೆನ್ಸ್ [*Vaccinium neilgherrense*] ಸಣ್ಣ ಗಿಡ, ಸೈಪರಸ್ ಕೊರಿಂಬೋಸಸ್ [*Cyperus corymbosus*] ಭದ್ರೆದುಟ್ಟು, ಹೊಮೊನಿಯ ರೆಟ್ರೂಸಾ [*Homonoia retusa*], ಹೊಮೊನಿಯ ರಿಪೇರಿಯಾ [*Homonoia riparia*] ನೀರಗಣಿಗಲು, ಸಿನ್ನಾಮೊಮಂ ರಿಪೇರಿಯಂ [*Cinnamomum riparium*], ಬೊಸೆಂಬರ್ಗಿಯ ಪಲ್ಹೆರಿಮಾ [*Boesenbergia pulcherrima*], ಕೊಲಾಕೇಶಿಯ ಎಸ್ಕುಲೆಂಟಿ [*Colocasia esculenta*] ಕೇಶಿನಗೆಡ್ಡೆ ಅಥವಾ ಸಾವೆಗೆಡ್ಡೆ, ಕ್ರಿನಂ ವಿವಿಪಾರಂ [*Crinum viviparum*], ಕ್ರಿಪ್ಟೋಕೊರಿನ್ ರೆಟ್ರೂಸ್ಪೈರಾಲಿಸ್ [*Cryptocoryne retrospiralis*], ಜೈಲಾನಿಡಿಯಂ ಜಾನಸನ್ಸೆ [*Zeylanidium johnsonii*] ಮತ್ತು ಜೈಲಾನಿಡಿಯಂ ಲಿಚೆನಾಯಿಡಿಸ್ [*Zeylanidium lichenoides*]

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸರೋವರಗಳು ಮತ್ತು ಕೆರೆಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಅವು ಕುಶಾಲನಗರ, ಶನಿವಾರಸಂತೆ ಹಾಗೂ ವೀರ ರಾಜಪೇಟೆಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಮತ್ತು ಬೇರು ಬೀಡುವ ಜಲಸಸ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೇಲುವ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಪಿಸ್ತಿಯ ಸ್ಟ್ರಾಟಿಯಾಟಿಸ್ (*Pistia stratiotes*) ಅಂತರಗಂಗೆ, ಸ್ಪೈರೊಡೆಲಾ ಪಾಲಿರೈಜ (*Spirodela polyrhiza*), ವುಲ್ಫಿಯ ಆರ್ರೈಜ (*Wolffia arrhiza*), ಅಪೊನೋಗೆ ಟಾನ್ ಎಕ್ಯೆನೇಟಿಸ್ (*Aponogeton echinatus*), ಹೈಡ್ರಿಲ್ಲಾ ವರ್ತಿಲ್ಲಾಟ (*Hydrilla verticillata*) ಪಾಚಿ, ಐಪೊಮಿಯ ಅಕ್ವಾಟಿಕ (*Ipomoea aquatica*), ಲಿಮ್ನೊಫೈಟಾನ್ ಅಬ್ಲ್ಯೂಸಿಫೋಲಿಯಂ (*Limnophyton obtusifolium*), ನಜಾಸ್ ಇಂಡಿಕ (*Najas indica*), ನೆಲುಂಬೋ ನ್ಯೂಸಿಫೆರಾ (*Nelumbo nucifera*) ತಾವರೆ, ನಿಂಫಿಯಾ ಪ್ಯೂಬೆಸೆನ್ಸ್ (*Nymphaea pubescens*) ಕೆಂದಾವರೆ ಅಥವಾ ಕೆನ್ನೈದಿಲೆ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಿಯ ಅಲಿಸ್ಮಾಯಿಡಿಸ್ (*Ottelia alismoides*) ಹಸಿರುನೀರಂ ಪಾತ್ರ ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟೆಗೆಣಸುಬಳ್ಳಿ.

ಕೆರೆಗಳ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ತೇವಭರಿತವಾದ ಹುಲ್ಲು ತುಂಬಿರುವ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಜಾಗುಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಸ್ಯಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು ಇವುಗಳು : ಅಮ್ಮಾನಿಯ ಬಕ್ಸಿಪೆರ (*Ammannia baccifera*) ಕಲ್ಲರಿವೆ ಅಥವಾ ಕರೀಸನ್ನೀಗಿಡ, ಬಕೋಪ ಮೊನ್ನೆರಿ (*Bacopa monnieri*) ನೀರಭ್ರಮ್ನಿ, ಎಕ್ಲಿಪ್ಟ ಪ್ರೊಸ್ಟ್ರೇಟ (*Eclipta prostrata*) ಗುರುಗಲು, ಎರಿಯೊಕಾಲನ್ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of Eriocaulon*) ಬೆಟ್ಟಗುಂಡುಗಿಡ, ಹೈಗ್ರೊಫಿಲ ಅರಿಕ್ಯುಲೇಟ (*Hygrophila auriculata*) ನೀರು ಗೊಬ್ಬಿಗಿಡ ಅಥವಾ ನೀರುಪ್ಪಿಗಿಡ ಹೈಡ್ರೊಲಿಯ ಜೈಲಾನಿಕ (*Hydrolea zeylanica*) ಲಾಂಗಲಿಕ ಅಥವಾ ಕಿರಿಟಿ, ಲಡ್ವಿಗಿಯ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of Ludwigia*) ಕೆರೆಬೆಂಡುಗಿಡ, ಪಾಲಿಗೋನಂ ಗ್ಲಾಬ್ರಂ (*Polygonum glabrum*) ನೀರು ಕಣಿಗಲು ಮತ್ತು ಸ್ಪೈರಾಂತ್ಸ್ ಇಂಡಿಕಸ್ (*Sphaeranthus indicus*) ಬೋಡು ಕಡಲೆಸೊಪ್ಪು ಅಥವಾ ಅಡಿಕೆ ಕಸ.

ಕಳೆಗಳು

ಕ್ರೋಮಲೇನಾ ಒಡೋರೇಟ (*Chromalaena odorata*) ಮತ್ತು ಬಲನೊಫೋರ ಫಂಗೋಸ (*Balanophora fungosa*) ಇವೆರಡು ಕಳೆಸಸ್ಯಗಳು ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಹಳಷ್ಟು ನಷ್ಟ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ರಸ್ತೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಇತರೆ ಕಳೆ ಸಸ್ಯಗಳು ಇವು : ಅಕ್ಯಾಂತ್ಸೊಸ್ಪರ್ಮ್ ಹಿಸ್ಪಿಡಂ (*Acanthospermum hispidum*) ಕಡ್ಲೆ ಮುಳ್ಳು, ಅಜಿರೇಟಂ ಕೊನಿಜಾಯಿಡಿಸ್ (*Ageratum conyzoides*) ನಾಯಿತುಳಸಿ, ಅಲ್ಮೇನಿಯ ನೋಡಿ ಪ್ಲೋರ (*Almania nodiflora*) ಬುಡ್ಡೆಸೊಪ್ಪು, ಅರ್ಜೆಮೋನೆ ಮೆಕ್ಸಿಕಾನ (*Argemone mexicana*) ಅರಿಶಿನ ಉಮ್ಮತ್ತು ಅಥವಾ ದತ್ತೂರ, ಬುಲ್ಬಾಸ್ಟೈಲಿಸ್ ಬಾರ್ಬಾಟ (*Bulbostylis barbata*) ಜವುರಿ ಹುಲ್ಲು, ಕ್ಯಾಶಿಯ ಪ್ರಭೇದ (*Spp. of cassia*) ಬೆಟ್ಟತಂಗಡಿ, ಸೆಲೋಸಿಯ ಅರ್ಜೆಂಟಿಯ (*Celosia argentea*) ಬಿಳಿ ತುರಾಯಿ ಅಥವಾ ಕೋಳಿಗಿಡ, ಕೆನೋಪೋಡಿಯಂ ಅಲ್ಬಂ (*Chenopodium album*) ಹುಚ್ಚು ಚಕೋತ, ಕೆನೊ ಪೋಡಿಯಂ ಅಂಬ್ರೊಸಿಯಾಯಿಡಿಸ್ (*Chenopodium ambrosioides*) ಕಾಡು ಓಮು, ಕ್ಲಿಯೊ ಮಾನೋಫೈಲ (*Cleome monophylla*) ಕಾಡುಸಾಸಿವೆ, ಎಮಿಲಿಯ ಸಾಂಚಿಫೋಲಿಯ (*Emilia sonchifolia*) ಇಲಿಕಿವಿ

ಮತ್ತು ಮೊಲ್ಲುಗೋ ಪೆಂಟಾಪೈಲ (Mollugo pentaphylla) ಕೇದರಸಿ.

ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ (parthenium hysterophorus) ಅಥವಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹುಲ್ಲು ಕಳೆಸಸ್ಯವು 1984ರಲ್ಲಿ ಸೋಮ ವಾರಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹರಡುತ್ತಿದೆ.

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವ ಸಸ್ಯಗಳು

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಸಸ್ಯಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಡೆನೂನ್ ಇಂಡಿಕಂ (Adenoon indicum), ಅಪೊ ರೊಸ ಲಿಂಡ್ಲೆಯಾನ (Aporosa lindleyana) ಸಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಸಡ್ಲೆ, ಬಕೂರಿಯ ಕೋರ್ಬಲೆಸ್ಸಿಸ್ (Baccaurea courtallensis) ಕೋಳಿಕುಕ್ಕು, ಕೈಯೊನಾಂತಸ್ ಮಲ ಬಾರಿಕ [Chionanthus malabarica], ಸಿನ್ನಾಮೊಮಂ ರಿಪೇರಿಯಂ [Cinnamomum riparium], ಸೈನೋ ಮೆಟ್ರಿ ಟ್ರಾವಂಕೊರಿಕ [Cynometra travancorica] ಮುಕ್ಕಂಜಿ, ಡಾಪ್ಸಿಪೈಲಂ ನೀಲಗಿರಿಯೆನ್ಸ್ [Daphni-phyllum neilgherrense] ನೀರಕುಕ್ಕು, ಎರಿತ್ರೊ ಪಾಲಂ ಪಾಪುಲಿಫೋಲಿಯಂ [Erythralum populi-folium], ಫಾರನಿಶಿಯ ಜೈಲಾನಿಕ [Fahrenheitia zeylanica], ಹೊಲಿಗರ್ನ್ ನಿಗ್ರ [Holigarna nigra], ಜೆರ್ಡೋನಿಯ ಇಂಡಿಕ [Jerdonia indica], ನಿಮ ಅಟೆನುನಟಿ [Knema attenuata] ಮುಲ್ಲಾವ ಸ್ಪೈಕಾಟಿ [Moullava spicata], ನೊತಪೊಡೈಟೊಸ್ ಫೀಟಿಡ [Nothapodytes foetida] ದುರ್ವಾಸನೆಯ ಮರ, ಒಟೊನೆಫೆಲಿಯಂ ಸ್ಟಿಪುಲೇಶಿಯಂ [Otonephelium stipulaceum], ಪಾಲೆಕ್ಟಿಯಂ ಎಲಿಪ್ಟಿಕಂ [Palaquium ellipticum] ಪಂಜೋಟಮರ ಪಿಪ್ಪೊಸ್ಪೊರಂ ಡಾಸಿಕಾಲಾ [Pittosporum dasycaulon] ಬೊಗರಿ ಅಥವಾ ಬಂಡೆ ಗೋಳಿ ಮತ್ತು ವರ್ನೊನಿಯ ಇಂಡಿಕ [Vernonia indica] ಕರೇಹಿಂದಿ.

ಮೇಲಿನ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇಂಪೇಷನ್ಸ್ ಡೆಂಡ್ರಿಕೊಲ [Impatiens dendricola], ಲಿಗುಸ್ಟ್ರಮ್ ದಿಕೈಸೈ [Ligustrum decaisnei] ಮತ್ತು ನೀಲಗಿ ರಿಯಾಂತಸ್ ಕಂಪಾನುಲೇಟಿಸ್ [Nilgirianthus cam-panulatus] ಸಸ್ಯಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಸ್ಯಗಳು

ಬತ್ತ : ಒರೈಜ ಸಚೈವ [Oryza sativa], ರಾಗಿ : ಎಲ್ಯೂಸಿನ್ ಕೊರಕಾನ [Eleusine coracana], ಮುಸು ಕಿನ ಜೋಳ : ಜೀಯಾಮೇಜ್ [Zea mays], ಜೋಳ : ಸೋರಗಂ ಬೈಕಲರ್ [Sorghum bicolor ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ], ಕಾಫಿ ಅರೇಬಿಕ [Coffea arabica] ಕಾಫಿ ರೊಬಸ್ಟ [Coffea robusta], ಟೀ [ಚಪ] : ಕಮೇಲಿಯ ಕೈನೆನ್ಸಿಸ್ [Camellia chinensis], ರಬ್ಬರ್ : ಹೆವಿಯ ಬ್ರೆಜಿಲೆನ್ಸಿಸ್ [Hevea braziliensis], ಅಡಿಕೆ : ಅರೇಕ ಕಟಿಜು [Areca catechu], ವಿಳೈದಲೆ : ಪೈಪರ್ ಬೆಟ್ಲ [Piper betle], ಏಲಕ್ಕಿ : ಎಲಿಟ್ರಿಯ ಕಾರ್ಡಮಮ್ [Elettaria cardamum], ಕೊಕೊ : ತಿಯೊಬ್ರೊಮ ಕೊಕೊ [Theobroma cacao], ಮೆಣಸು : ಪೈಪರ್ ನಿಗ್ರಂ [Piper nigrum], ತೆಂಗು : ಕೊಕೊನು ನುಸಿಫೆರ [Cocos nucifera], ಅರಿಶಿನ : ಕರ್ಮೂಮ ಲೋಂಗ [Curcuma longa ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ], ಅನಾನಸ್ : ಅನಾನಸ್ ಕಾಮೊಸಸ್ [Ananas comosus], ಬಾಳೆ : ಮ್ಯೂಸ ಪ್ರಫೀದದ ವಿವಿಧ ತಳಿಗಳು [Musa varieties], ಬೆಂಡೆಕಾಯಿ : ಅಬೆಲ್ಮೋಸ್ಕು ಎಸ್ಕುಲೆಂಟುಸ್ [Abelmoschus esculentus], ದಂಟಿನಸೊಪ್ಪು : ಅಮರಾಂತಸ್ ಟ್ರಿಕ್ಲರ್ [Amaranthus tricolor], ಚಲಕೇರ ಸೊಪ್ಪು : ಅಮ ರಾಂತಸ್ ವಿರಿದಿಸ್ [Amaranthus viridis], ಗೋಡಂಬಿ : ಅನಕಾರ್ಡಿಯಂ ಆಕ್ಸಿಡೆಂಟೇಲ್ [Anacardium occidentale], ಮಾವು : ಮ್ಯಾಂಗಿಫೆರ ಇಂಡಿಕ [Mangifera indica], ಟಿಪಿಯೋಕ : ಮಾನಿ ಹಾಟ್ ಎಸ್ಕುಲೆಂಟು [Manihot esculenta], ಸೌತೆ ಕಾಯಿ : ಕುಕುಮಿಸ್ ಸಚೈವಸ್ [Cucumis sativus], ಸಿಹಿಗುಂಬಳ : ಕುಕುರಬಿಟಿ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮ (Cucurbita maxima), ಹೀರೇಕಾಯಿ : ಲುಫಾ ಆಕ್ಯೂಟಾಂಗುಲ (Luffa acutangula), ತುಪ್ಪೇರೆಕಾಯಿ : ಲುಫ ಸಿಲಿಂಡ್ರಿಕ (Luffa cylindrica), ಹಾಗಲಕಾಯಿ : ಮೊಮಾರ್ಡಿಕ ಚರಂಟಿಯ (Momordica charantia), ಕಲ್ಲಂಗಡಿಹಣ್ಣು : ಸಿಟ್ರಲಸ್ ಲನೇಟಿಸ್ (Citrulus lanatus, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ), ಹತ್ತಿ : ಗಾಸ್ಸಿಪಿಯಂ ಅಬೋರಿಯಂ (Gossypium arboreum, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ), ಉದ್ದು : ವಿಗ್ನ ಮುಂಗೊ (Vigna mungo), ಹೆಸರು : ವಿಗ್ನ ರೇಡಿಯೇಟಿ (Vigna radiata), ಅಲಸಂದೆ : ವಿಗ್ನ

ಅಂಗುಕುಲೇಟಿ (*Vigna unguiculata*), ಕಬ್ಬು:ಸಕ್ಕರೆಂ ಅಫಿಸಿನೇರಂ (*Saccharum officinarum*), ಕೆಲ ವೊಮ್ಮೆ), ಸೀತಾಫಲ : ಅನೊನ ರೆಟಿಕುಲೇಟಿ (*Annona reticulata*), ರಾಂಫಲ:ಅನೊನ ಸ್ಕ್ವಮೋಸ (*Annona squamosa*), ಶುಂಠಿ : ಜಿಂಜಿಬರ್ ಅಫಿಸಿನೇಲ್ (*Zingiber officinale*), ಸಾಸಿವೆ (ಬ್ರಾಸಿಕ ನಿಗ್ರ) (*Brassica nigra*), ಕರಿಬೇವು : ಮುರೈಯ ಕೊಯಿನಿಗೈ (*Murayya koenigii*), ಕಿತ್ತಳೆ : ಸಿಟ್ರಸ್ ರೆಟಿಕ್ಯುಲೇಟಿ (*Citrus reticulata*), ಸೀಗಕಾಯಿ : ಅಕೇಸಿಯಾ ಸಿನು ಯೇಟಿ (*Acacia sinuata*), ಕೊತ್ತಂಬರಿ : ಕೊರಿಯಾಂಡ್ರಂ ಸಟೈವಂ (*Coriandrum sativum*), ಕ್ಯಾರಟ್ : ಡಾಕಸ್ ಕೆರೋಟಿ (*Daucus carota*), ಕಸ್ತೂರಿ ಮಲ್ಲಿಗೆ : ಜಾಸ್ಮಿನಂ ಮಲ್ಟಿಫೊರಂ (*Jasminum multiflorum*), ಏಳುಸುತ್ತಿನ ಮಲ್ಲಿಗೆ : ಜಾಸ್ಮಿನಂ ಸಂಬಾಕ್ (*Jasminum sambac*), ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ : ಕಾಪ್ಸಿಕಂ ಆನಮ್ (*Capsicum annum*), ಟೊಮ್ಯಾಟೊ : ಲೈಕೊಪರ್ಸಿಕ್ ಲೈಕೊಪರ್ಸಿಕ್ (*Lycopersicon lycopersicum*), ಬದನೆ : ಸೊಲಾನಂ ಮೆಲಾಂಜಿನ (*Solanum melongena*), ಅಲುಗಡ್ಡೆ : ಸೊಲಾನಂ ಟ್ಯೂಬೆರೋಸಂ (*Solanum tuberosum*), ಬೀಟ್‌ರೂಟ್ : ಬೀಟಿ ವಲ್ಗಾರಿಸ್ (*Beta vulgaris*), ಚಕ್ಕೋತ ಸೊಪ್ಪು : ಆಟ್ರಿಪ್ಲೆಕ್ಸ್ ಹಾರ್ಟಿಸಿಸ್ (*Atriplex hortensis*), ಕನಕಾಂಬರ : ಕ್ರೊಸಾಂಡ್ರ ಇಂಫಂಡಿಬುಲಿ ಫಾರ್ಮಿಸ್ (*Crossandra infundibuliformis*), ಚಿಲ್ಕೇರೆಸೊಪ್ಪು : ಅಮರಾಂತಸ್ ಕಾಡೇಟಿಸ್ (*Amaranthus caudatus*), ದವನ : ಅರ್ಟಿಮಿಸಿಯ ವಲ್ಗಾರಿಸ್ (*Artemisia vulgaris*), ಶೇವಂತಿಗೆ : ಕ್ರೈಸಾಂತಿಮಂ ಇಂಡಿಕಂ (*Chrysanthemum indicum*), ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು : ಗ್ವಿಝೊಟಿಯ ಅಬಿಸಿನೀಕ್ (*Guizotia abyssinica*), ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ : ಹೆಲಿಯಾಂತಸ್ ಆನಸ್ (*Helianthus annuus*), ಬಸಳಿಸೊಪ್ಪು : ಬಸೆಲ್ಲ ಅಲ್ಬ (*Basella alba*), ಎಲೆಕೋಸು : ಬ್ರಾಸಿಕ ಒಲೆರೇಸಿಯ ಕಾಪಿಟಾಟಿ (*Brassica oleracea capitata*), ಮೂಲಂಗಿ : ರಫಾನಸ್ ಸಟೈವಸ್ (*Raphanus sativus*), ಪರಂಗಿ : ಕ್ಯಾರಿಕ ಪಪಾಯ (*Carica papaya*), ಸಿಹಿಗಣಸು : ಐಪೋಮಿಯ ಬಟಾಟಾ (*Ipomoea batata*), ಬೂದು ಗುಂಬಳ : ಕುಕುರ್‌ಬಿಟಿ ಪೆಪೊ (*Cucurbita pepo*),

ಸಡವಲಕಾಯಿ : ಟ್ರಿಕ್ಲೊಸಾಂತಿಸ್ ಅಂಗ್ವಿನ (*Trichosanthes anguina*), ಹರಳು : ರಿಸಿನಸ್ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ (*Ricinus communis*), ನೆಲಗಡಲೆ : ಅರಾಕಿಸ್ ಹೈಪೋಜಿಯ (*Arachis hypogea*), ತೊಗರಿ : ಕಜಾನಸ್ (*Cajanas cajan*), ಕಡಲೆ : ಸೈಸರ ಅರೈಟಿನಂ (*Cicer arietinum*), ಗೋರಿಕಾಯಿ : ಸೈಯಮೊಪ್ಸಿಸ್ ಟೆಟ್ರಾ ಗೊನೊಟೊಲ (*Cyamopsis tetragonotola*), ಹುರುಳಿ : ಫೆಸಿಯೋಲಸ್ ವಲ್ಗಾರಿಸ್ (*Phaseolus vulgaris*), ಬಟಾಣಿ : ಪೈಸಂ ಸಟೈವಂ (*Pisum sativum*), ನುಗ್ಗೆಕಾಯಿ : ಮೊರಿಂಗ ಒಲಿವೆರ (*Moringa oliefera*), ಸೀಬೆಕಾಯಿ:ಸಿಡಿಯಂ ಗುಜಾವ (*Psidium guajava*), ದಾಳಿಂಬೆ : ಪ್ಯೂನಿಕ್ ಗ್ರನೇಟಂ (*Punica granatum*), ನಿಂಬೆ : ಸಿಟ್ರಸ್ ಲೆಮನ್ (*Citrus limon*), ಸಪೋಟಿ : ಮನಿಲ್ಕಾರ ಜಪೋಟಿ (*Manilkara zapota*), ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು : ನಿಕೊಟಿಯಾನ ಟಬಾಕಂ (*Nicotiana tabacum*), ಸಡ್ಡೆ : ಪೆನ್ನಿಸೆಟಂ ಟೈಫಾಯಿಡಿಸ್ (*Pennisetum typhoides*) ಮತ್ತು ಜಾಕಾಯಿ : ಮಿರಿಸ್ಟಿಕ್ ಫ್ರಾಗ್ರನ್ಸ್ (*Myristica fragrans*).

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ನಂದನವನ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 160 ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ, 700ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಾತಿಯ 1,300ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 160ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 700ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳು ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಪದ್ಧತಿಯ ಔಷಧ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿವೆ.* ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಸ್ಯರಾಶಿ ಅತ್ಯಂತ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ. ಹಿತಕರ ವಾಯುಗುಣ, ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ನೆಲದ ಮೇಲ್ಮೈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಸ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ಮೂಲ ಸಸ್ಯಸ್ತೋಮ ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದರೆ ಮರಮಟ್ಟಗಳಿಗಾಗಿ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದಿರುವುದು ಹಾಗೂ ನಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳ ತೋಟವನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿನ ನೆಲವನ್ನು ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಗೊತ್ತಾದ ಮರಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮರಗಳನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ

* ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗನರಸಿಂಹನ್, 'ಪೊಲ್ಲರ ಆಫ್ ಕೊರ್ಗ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್', 1990.

ಪೊದೆ ಹಾಗೂ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸವರಿ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಮತ್ತು ದೂರವಾಣಿಗಳ ತಂತ್ರಜಾಲ ಕಾಡಿನ ನಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಸ್ಮೃತಿಮುಗುಳ ಗುಣ ಮಟ್ಟ ಹಾಳು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಉರುವಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇಡಿಕೆ ಇದ್ದು, ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲುಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಅಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ನಾಟಾ ಮತ್ತು ಪದರುಹಲಗೆ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೂ ಕಾಡಿನ ನೋವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ಇವುಗಳು ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ಫಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುವು ಮತ್ತು ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನಿರುವುವು. ಹಾಗೂ ನೀರಿನ ಪೂರೈಕೆಗಳಿಗೆ ಜೀವನಾಧಾರವಾದ ಮೂಲವನ್ನಿರುವುವು. ಅರಣ್ಯ ನಾಶದಿಂದ ಜೀವಿ ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗುವುದು.

ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತು

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಸಮೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾದ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮುದಾಯ ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ಥೂಲಕಾಯದ ಸಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿಪುಲತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಸ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ನಿತ್ಯಪರಿವೃಷ್ಟಿ ಕಾಡುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೋತಿಗಳಂಥ ವೃಕ್ಷವಾಸಿಗಳಿಗೆ ತೀರ ಅನುಕೂಲ. ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡುಗಳು ಹಿರಿಯಗಾತ್ರದ ಸಸ್ಯಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಕಾಡೆಮ್ಮೆ, ಆನೆ, ಜಿಂಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಳೆ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವ ಪಕ್ಕದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಡುಗಳಿಗೆ ವಲಸೆಹೋಗಿ ನಂತರ ವಾಪಸ್ಸು ಬರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರದ, ಪೂರ್ವದ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಕೋತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಕೋತಿಯು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು, ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಕೆನ್ನೆಗೂದಲು ಮತ್ತು ತುಟಿಯು ಬಿರುಗೂದಲು, ಎದೆ ಮತ್ತು ಉದರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಕೋತಿ ಅಥವಾ ಹನುಮಾನ್ ಲಂಗೂರ್ ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಪರಿ

ವೃಷ್ಟದ ಮತ್ತು ಉದುರೆಲೆಯ ಕಾಡುಗಳ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಲ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಕಪ್ಪು ಮುಖದ 'ಕೊಲೋಬಿನಾ' ಕೋತಿ. ಎತ್ತರವಾದ ಮರಗಿಡಗಳು, ನೆರಳಿರುವ ತೋಪುಗಳು, ನದಿಗಳ ತೀರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣು ತರಕಾರಿಗಳ ತೋಟಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಓಡಾಡುವ ಜಾಗ. ಹನುಮಾನ್ ಕೋತಿಗಳು (*Presbytis entellus*), ಸಂಘ ಜೀವಿಗಳು. ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಕೋತಿಗಳು ಘಟ್ಟಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಉದ್ದವಾದ ಬಾಲವನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಮುಖ ಮತ್ತು ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಮಕಾಕ್ ಕೋತಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವ ಬಾನೆಟ್ ಜಾತಿ ಕಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮ ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಬಾನೆಟ್ ಜಾತಿ (*Macaca radiata*) ಕೋತಿಗಳ ಮುಖ ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳು ಮಾಂಸ ಖಂಡದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಮಿರಿದ ಕೂದಲುಗಳ ಪೊದೆ ಇರುವುದುಂಟು.

ನಾಯಿ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಳುನಾಯಿ ಅಥವಾ ಕಾಡುನಾಯಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಕೆನ್ನಾಯಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತೋಳಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಸೀಳುನಾಯಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಯಿಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಆಹಾರ, ನೆರಳು ಮತ್ತು ನೀರು ಇರುವ ಕಾಡಿನ ಭಾಗವೇ ಇವುಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ. ತೋಳಗಳಂತೆ ಕಾಡುನಾಯಿಗಳು ಕೂಡ ಸಂಘ ಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವುವು. ಅದುದರಿಂದ ಇವು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಗುಂಪಿನ ಬೇಟೆ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇವು ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೋಟ ಮತ್ತು ವಾಸನೆಯಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತವೆ.

ಮುಂಗಲಿಗಳು (ಮುಂಗುಸಿ) ಉದ್ದವಾದ ಶರೀರವನ್ನು, ಮೊನಚಾದ ಮುಸುಡಿ ಮತ್ತು ಹದವಾದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ನಡೆಯುವಾಗ ಅರ್ಧ ಪಾದಗಳನ್ನು ಊರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ವಾಸನೆಯ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಲ್ಲ. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದರೂ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು, ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಆಹಾರ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲಿ, ಹೆಗ್ಗಣ, ಹಾವು, ಓತಿ, ಕಪ್ಪೆ, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕದಿಯುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಸಾಮಾನ್ಯ

ಮುಂಗಲಿ (*Herpestes edwardsii*), ಪಟ್ಟಿ ಕತ್ತಿನ ಮುಂಗಲಿ (*Herpestes vitticollis*) ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಕಂದು ಮುಂಗಲಿ (*Herpestes fuscus*) ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮುಂಗಲಿಯು ಕೂಡ ಹೋರಾಡುವ ಹಾವು ಕಚ್ಚುವುದಕ್ಕಿಂದು ಹೆಡೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಅವುಗಳಿರುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದ ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂಗಲಿಗಳು ಹಾವಿನ ನಿಷಿದಿಂದ ಮುಕ್ತವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಒಳಿತಾಗಿ ವಿಷದ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬಲ್ಲವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮರಿಗಳಿದ್ದಾಗ ತಂದು ಸಾಕಿ ಸಳಗಸಬಹುದು.

ಇಲಿಯು ದಂಶಕವರ್ಗದ ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಉದ್ದ ಬಾಲದ ಪ್ರಾಣಿ. ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ಸಂಗಡದ ಇನ್ನೊಂದು ಸದಸ್ಯ ಹೆಗ್ಗಣ. ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬೋಳಾದ ಹುರುಪೆಗಳು, ಉದ್ದ ಬಾಲ, ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಮೊನಚು ಮುಸುಕು. ಇಲಿಗಳು ನೆಲಜೀವಿಗಳು. ಉಗ್ರಾಣದ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮರದ ಪೊಟರೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಲಸೆರೆಗಳಲ್ಲಿ, ನೆಲದಡಿ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಇಲಿಗಳ ಠಾವು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸಂಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಬಹಳ ಎತ್ತರ ಹಾರಲಾರವು. ಆದರೆ ಕಡಿದಾದ ಸ್ಥಳ ಏರಬಲ್ಲವು. ಹೆಗ್ಗಣ ಬ್ಯಾಂಡಿಕೋಟೆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಇದು ಮೂಷಕವರ್ಗದಲ್ಲೇ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿ. ಹೆಗಲು ಹೊತ್ತು ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಹಡೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋಡಿ ವಂಣು ಗುಡ್ಡೆ ಹಾಕುವುದು ಇದರ ಸ್ವಭಾವ. ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಇದರ ಉಪಟಳ ಹೆಚ್ಚು. ಕಾಳುಕಡ್ಡಿ, ದವಸಧಾನ್ಯ, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು ಮತ್ತು ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಿಂದು ಹಾಕಿ ನಷ್ಟ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾತಿಯ 'ಬ್ಯಾಂಡಿಕೋಟೆ ಮಲಬಾರಿಕ' ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹರಡಿದೆ. ಇಲಿಗಳಲ್ಲಿ 'ರೈಟಿಸ್ ನಾರ್ವೀಜಿಕಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹರಡಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಮಾನವನೊಡನೆಯೂ ಅವನ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲಿಗಳಿಂದ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳಿಗೂ ಮಸಾಲೆ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ತೀರ ಅಪಾಯ ಸಂಭವಿಸುವುದುಂಟು. ಮಾನವನ ಬಳಕೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳಾದ ಮರಗಳು, ಚರ್ಮದ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಡಿದು ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾನವನ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂಷಕವರ್ಗದ ಹತ್ತೋಟೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪೊದೆ ಇಲಿಯು ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಬಳಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಗಿಡದ ಎಲೆ ಹೂ ಮೊಗ್ಗುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲಿಲಿಯು ಬತ್ತ,

ಹತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ತಂಬ ಹಾನಿಯುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಳಿಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಿಡ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸಸ್ತನಿ. ಅಳಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೂ ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಇದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲಿಯಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದೂ ಬೆಕ್ಕಿನಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೂ ಇರಬಹುದು. ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಸ್ವಾಯಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಹ, ಬಾಗಿಕೊಂಡ ಚೂಪಾದ ನಖ, ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣು, ದಪ್ಪನಾದ ಕಿವಿ, ಉದ್ದವಾದ ಕೂದಲುಳ್ಳ ಗಡುತರವಾದ ಚಪ್ಪಟೆ ಬಾಲ ಇವು ಆದರೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಮರದ ಒಂದು ಟೊಂಗೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಟೊಂಗೆಗೆ ಹಾರಬಲ್ಲ ಅಳಿಲೂ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಹಾರುವ ಅಳಿಲೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಅಳಿಲಿನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಮೂರು ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುವುದು ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಹಿರಿಯ ಅಳಿಲು (*Ratufa indica*), ಬೂದು ತಲೆಯ ಹಾರುವ ಅಳಿಲು (*Petaurista petaurista*), ವಲಯದ ಹಿರಿಯ ಅಳಿಲು (*Ratufa bicolor*) ಮುಂತಾದ ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಮೊಲಗಳು ಹೊಲಗಡ್ಡೆ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಪುಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಹುಲ್ಲು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತವೆ. ಹುಲ್ಲು, ಬೇರು, ಗಡ್ಡೆ ಮೊದಲಾದುವು ಇವುಗಳ ಆಹಾರ. ಹೊಲಗಳ ಪೈರುಗಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮೊಲಗಳು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ನಿಶಾಚರಿಗಳು. ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಸಂಶಯ ಬಂದರೆ ಅಡ್ಡದಿಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಓಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮೊಲಗಳು ಪುಕ್ಕಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಕಪ್ಪು ಹೆಡೆ ಕಿನ ಒಳಪ್ರಭೇದದ ಮೊಲ (*Lepus nigricollis*), ಕೆಂಪು ಕಂದು ಬಾಲದ ಮೊಲ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನೂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಉರಗಗಳ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊಸಳೆಗಳು, ಹಾವುಗಳು, ಆಮೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಆಮೆಗಳ ಶರೀರವು ಎಲುಬಿನ ಜೋಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಎದೆಯ ಚಿಪ್ಪು ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಬೆನ್ನಿನ ಚಿಪ್ಪು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಉಬ್ಬಿ ಗೋಲಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡು ಚಿಪ್ಪುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅಸ್ಥಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಬೆಸೆದಂತಿವೆ. ಆಮೆಗಳು ಬತ್ತದ ಗಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೊಸಳೆಗಳು ದೈತ್ಯಗಾತ್ರದ ಹಲ್ಲಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವು ಜಲವಾಸಿಗಳು. ಆಹಾರ ವೇಳೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನುಳಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿಸಲು

ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮೊಸಳೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಾವುಗಳು ನೆಲ, ಜಲ, ಜವುಳು, ಬೆಟ್ಟ, ಬಯಲು, ಸಿಹಿನೀರು ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿವೆ. ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಬಂದ ಶಬ್ದ ಸ್ವದನಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಮೈದೊಗಲಿನ ಮುಖಾಂತರ ನೆಲದಲ್ಲಿಯ ಕಂಪನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಹಾವು, ರಾಜನಾಗರ, ಮಂಡಲಹಾವು, ಕಟ್ಟುಹಾವು, ಸರಪಳಿ ಮಂಡಲ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡಿಹಾವು, ತೆಳ್ಳನೆಯ ಹವಳದ ಹಾವು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳು. ಸ್ವಾಮೇಟೆ ಉಪಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಲ್ಲಿಗಳು, ಸ್ಪಿಂಕರ್‌ಗಳು, ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ಓತಿಕ್ಕಾತ (ಊಸರವಳ್ಳಿ), ಭಾರತದ ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಹಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉಡ, ಅಗಾಮಿಡೇ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಾರುವ ಹಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದವು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹಾರುವ ಹಲ್ಲಿಯ ದೇಹದ ಎಡ ಬಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಯಾರಾಚೂಟಿನಂತಹ ಅಂಗವಿದೆ. ಈ ಅಂಗದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹಾರಬಲ್ಲದು ಮತ್ತು ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಜಿಗಿಯಬಲ್ಲದು. ಓತಿಕ್ಕಾತ ಅಥವಾ ಗೋಸುಂಬೆ ಹಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದದ್ದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಚರ್ಮದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ವಿಷರಹಿತ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಕೇರೆ ಹಾವು (rat snake), ಹಸಿರು ಹಾವು (green snake) ಚಾವಟಿಹಾವು (whip snake) ಮುಂತಾದವು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಸಿರು ಹಾವು ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಮರದ ಮೇಲಿದ್ದಾಗ ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.

ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ಕಾಡುನಾಯಿಗಳು ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಹುಲಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಅರಣ್ಯಗಳ ನಾಶ, ಬೇಟೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂತತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ 'ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಟೈಗರ್' ಯೋಜನೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಹುಲಿಯು ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದುಂಟು. ಚುಕ್ಕೆ ಚಿಂಕೆ, ಕಡವೆ, ನೀಲಗಾಯ್ ಮತ್ತು ಕಾಡುಹಂದಿ ಇವುಗಳು ಹುಲಿಯ ಆಹಾರ. ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಕೂರಿ ಮೇಕೆಗಳನ್ನೂ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ತಿನ್ನುವುದುಂಟು. ವನ್ಯ ಜೀವಿಯ ಪೈಕಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆದರುವುದು. ಲಿಂಗರಾಜನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರಾಜನು ಮನರಂಜನೆಯ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹುಲಿ

ಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿದನೆಂಬ ವರದಿಗಳಿವೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿದವನಿಗೆ ಕೊಂದ ಹುಲಿಯ ಜೊತೆ ಮದುವೆ (ನರಿಮಂಗಲ) ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಚಿರತೆ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸಬಲ್ಲದು. ಇದರ ಆಹಾರ ದನಕರುಗಳು, ಚಿಂಕೆಗಳು, ಕೋತಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಹುಲಿಗಿಂತಲೂ ಚಿರತೆಯು ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚು. ಇದು ಹುಲಿಯಂತೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂಚು ಹಾಕುವುದು. ಆಹಾರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಂಥ ಎತ್ತರ ಸ್ಥಳದಿಂದಲೂ ಚಿರತೆಯು ಹಾರುವುದುಂಟು; ನೇರವಾಗಿ ಮೈಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಹುಲಿಗೆ ಮೃಗಗಳ ರಾಜನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದ್ದರೆ ಚಿರತೆಗೆ ರಾಜಪ್ರತ್ಯನೆಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಚಿರತೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರಾಣಿ. ಅದು ಆತಿ ಕಪಟ ಪ್ರಾಣಿ. 'ಮನುಷ್ಯನು ಚಿರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚಿರತೆಯು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಭಾರತದ ಅನೆಗಳು ಬಿದಿರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎತ್ತರದ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬಯಸುವುವು. ಹುಲ್ಲು, ಸೊಪ್ಪುಸದೆ,(ಎಳೆ) ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಬಗೆಬಗೆಯ ಬೆಳೆಗಳು ಇವುಗಳ ಆಹಾರ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಸಂಪಾಜೆ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಮಾಕುಟ್ಟ, ಭಾಗಮಂಡಲ, ನಾಗರಹೊಳೆ, ತಿತಿಮತಿ, ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ, ಮೂರ್ಕಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೆಗಳ ಹಿಂದು ಓಡಾಡುತ್ತವೆ. ಬತ್ತದಗದ್ದೆ, ಅನಾನಸ್, ಹಲಸು, ಬಾಳೆ, ಮರಗೆಣಸು ಮತ್ತು ಅಡಿಕೆ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಇವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ದಾಳಿಯಿಡುತ್ತವೆ. ಭಾರೀ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ಮದುಮಲೈ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡಾನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆಯೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅರಣ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಧಿನ್ನವಿಚ್ಚಿನ್ನ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟದಿದ್ದರೆ ಅವೂ ವಿನಾಶದ ಅಂಚನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅನೆಗಳು ಬೇಸಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವುದೂ, ರೈತರು ಅವುಗಳನ್ನು ಗುಂಡಿಕ್ಕೆ ಸಾಯಿಸುವುದು, ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಗಜಸಂಕುಲಕ್ಕೆ ಭಾರೀ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಅನೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಅರಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ

ದಲ್ಲಿ ಠಿಕಾಣಿ ಹೂಡಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಖಾಲಿಮಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕಾಡೆಮ್ಮೆಯು ದೊಡ್ಡದಾದ ದೇಹ ಮತ್ತು ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸುಕೇತವಾಗಿದೆ. ಹುಲ್ಲು ಇವುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಆಹಾರ. ಕಡನೆಯು ಭಾರತದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಜಿಂಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಅಕರ್ಷಕ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಗುವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಲ್ಲಿ ಇವು ಸಂಚರಿಸುವುದುಂಟು. ಇದರ ಆಹಾರ ಹುಲ್ಲು, ಸೊಪ್ಪುಸದೆ ಮತ್ತು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು. ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆಯು ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಣಿ. ಇದು ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮರಗಳ ನಡುವೆ, ನೀರಿನ ಅಸರೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿದಿರಿನ ಕಾಡುಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂಘಜೀವಿ. ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆಗಳು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೂ, ಸಾಗುವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಳಿಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನುಗ್ಗುವುದುಂಟು. ಭಾರತದ ಕಾಡುಹಂದಿಯು ಯಾವುದೇ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು. ಇದು ಒಂಟಿ ಜೀವಿ. ಇದು ತನ್ನ ದಾಡೆ ಅಥವಾ ಮುಸುಡಿನಿಂದ ಮೆದುಮೆಣ್ಣನ್ನು ಅಗೆದು ಬಗೆಬಗೆಯ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದುಂಟು. ಭಾರತದ ಏದು ಅಥವಾ ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ವೃಕ್ಷವಾಸಿ ಮತ್ತು ನಿಶಾಚರಿ. ಇದು ಕೃಷಿಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು ಕರಡಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವೆಡೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆಯು ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಗಿಡಗಂಟೆಗಳು ತುಂಬಿದ ದಟ್ಟ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲು, ಸೊಪ್ಪು, ಹಣ್ಣು, ಕಾಯಿ, ಹೂ, ಮೊಗ್ಗುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ.

ದ್ವಿಚರ ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಲಕಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ನೆಲಗಪ್ಪೆ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವು ನೀರಿನಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಜಲದ ಮೇಲೂ ವಾಸಿಸಬಲ್ಲ ಉಭಯ ವಾಸಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುವ ಕಪ್ಪೆಗಳೆಂದರೆ ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ ಕಪ್ಪೆ, ಬಿಲವಾಸಿ ಕಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಚೂನಂ ಕಪ್ಪೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನೆಲಗಪ್ಪೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ದ್ವಿಚರ ಪ್ರಾಣಿ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಲಯದೇಹಿಗಳೆಂದರೆ ಎರೆಹುಳುಗಳು ಮತ್ತು ಜಿಗಣೆಗಳು. ಎರೆಹುಳುಗಳು ಮೆದುನಾದ ಮತ್ತು ತೇವಾಂಶವಿರುವ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬಿಲ

ಕೊರೆದು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತದ ಜಿಗಣೆ ಒಂದು ಬಾಹ್ಯ ಪರೋಪಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಕೆರೆ, ಸರೋವರ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ರಕ್ತಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಮೀನು, ಕಪ್ಪೆ, ದನ ಹಾಗೂ ಮಾನವನ ರಕ್ತ ಹೀರುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಧಿಪದಿಗಳ ಪೈಕಿ ಏಡಿ, ಪ್ರಾನ್, ನೀರಿನ ಚಿಕ್ಕಾಡು, ಸೈಕೊಪ್ಸಾ, ಮುಂತಾದವು ಸಿಹಿ ನೀರಿನ ಅಸರೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅರಾಕ್‌ನಿಡ ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೇಳುಗಳು, ಜೇಡಗಳು, ಮಿಥ್ಯಚೇಳುಗಳು, ಚಾನಟಿ ಚೇಳುಗಳು, ಉಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಜಿಗಟೆಗಳು ಪ್ರಮುಖ ವಾದವುಗಳು. ಸ್ಕೊಲೋಪೆಂದ್ರ ಎಂಬುದು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶತಪದಿ (ಜರಿಯಳು) ಮತ್ತು ಜೂಲಾನ್ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಸಹಸ್ರಪದಿ. ಮೃದ್ವಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಹಿನೀರಿನ ಮಸಲ್‌ಗಳು, ಬಸವನಹುಳು ಮತ್ತು ಗೊಂಡೆ ಹುಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮೃದ್ವಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದರಪದಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸ್ಲಗ್ ಚಿಪ್ಪಿಲ್ಲದ ಮೃದ್ವಂಗಿ ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ: ಭೂಸಂಧಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೇಳು ಜೀವ ವಿಕಾಸದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಣಿ. ಇದು ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ ಕೆಳಗೆ, ಮರಳಿನಲ್ಲಿ, ಮರದ ತೊಗಟೆಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಬಿರುಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳು, ಜೇಡ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೇಳುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಚೇಳಿನಂತೆಯೇ ಜೇಡವು ಮಾಂಸಾಹಾರಿ; ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಬಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ರೇಷ್ಮೆಯಂಥ ಎಳೆಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಬಲೆಕಟ್ಟಿ ವಾಸಿಸುವುದು. ಹೀಮೋಫೈಸಾಲಿಸ್ ಎಂಬ ಗಟ್ಟಿ ಉಣ್ಣೆ ದನಕರುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಸ್ತನಿಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸಿ, ಕ್ಯಾಸೂರ್ ಅರಣ್ಯರೋಗ ಎಂಬ ವೈರಸ್ ಜ್ವರವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಕೋತಿಗಳಿಗೆ ಹರಡುತ್ತದೆ.

ಪಕ್ಷಿ ವರ್ಗ

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಕರ್ಷಕವಾದ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಾಂದ್ರತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಆಹಾರ, ಗಾತ್ರ, ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸ, ಹಾರಾಟದ ಸೊಬಗು, ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವಲಸೆಗಳು, ಗೂಡುಕಟ್ಟುವುದು, ಮರಿಗಳ ಪಾಲನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಜೀವನಕ್ರಮಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳು

ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳು, ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳು ಇರುವುದು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು : ಸಿಕೋನಿಪಾರ್ಮಿಸ್ ಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾರಾಯಣ ಪಕ್ಷಿ (Pond heron) ಅಥವಾ ಪ್ಯಾಡಿಬರ್ದ್ (Paddy bird : *Ardeola grayii*), ಬೂದುಕೊಂಚ (grey heron ; *Ardea cinerea*), ಕ್ಯಾಟಲ್ ಎಗ್ರಿಟ್ (Dubulcus ibis) ಮತ್ತು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಇರುಳ ಕೊಕ್ಕರೆ (Night heron ; *Nycticorax nycticorax*), ಬಕಪಕ್ಷಿ (Open billed stork ; *Anastomus oscitans*), ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ಐಬಿಸ್ (Threskiornis melanocephala), ಸ್ಪ್ಲಾನ್ ಬಿಲ್ (Platalae laucorodia), ಪರಯಾ ಕೈಟ್ (Milvus migrans), ಬ್ರಾಹ್ಮಿಣಿ ಕೈಟ್ ಅಥವಾ ಗರುಡಪಕ್ಷಿ (Haliaster indus), ಬಿಳಿಯ ರಣಹದ್ದು (Neophron percenopterus), ರಾಷ್ಟ್ರಪಕ್ಷಿ ನವಿಲು (Pavo cristatus), ಕಾಡುಕೋಳಿ (Galloperdix spadicea), ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಕೈಟ್ ಹಕ್ಕಿ (Courtinix courtinix), ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಗಂಜಿಗ ಹಕ್ಕಿ (Francolinus pondicariamus), ಹಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆ (Eudynamis scolopacea), ಮೈನಾ ಹಕ್ಕಿ ಅಥವಾ ನೀಲಕಂಠ ಪಕ್ಷಿ (Blue Jay or Roller, *Coracias benghalensis*), ಶಿಶಿಯುಳ್ಳ ಹೂಪೋ (hoopoe; *Upupa epopes*), ಹಸಿರು ವರ್ಣದ ಜೇನುನೋಣ ಭಕ್ಷಕ ಪಕ್ಷಿ (Mirops orientalis), ಬೂದಿಬಣ್ಣದ ಹಾರ್ ಬಿಲ್ (Tockus birestris), ಚುಕ್ಕೆ ಗೂಬೆ (Arthne broma), ಕಣಜದ ಗೂಬೆ (Tyto alba), ಮರಗೂಬೆ (Strin ocellata), ಭಾರತದ ದೊಡ್ಡ ಗಿಣಿ (Psittacula eupatria), ಹೇಸ್ ಸ್ಪಿಟ್ಸ್ (Apus affinis), ನೀಲ ಪಾರಿವಾಳ (blue rock pigeon; *Columbia livia*), ಬ್ಯಾಬ್ಲರ್ (Turdoies caudatus), ಪ್ಯಾರ ಡೈಸ್ ಫ್ಲೈ ಕ್ಯಾಚರ್ (Terpsiphone paradisi), ನೇಕಾರ ಪಕ್ಷಿ (Baya weaver bird; *Plocens philippinus*), ಊರು ಕಾಗೆ (Corvus splendens), ಕಾಡುಕಾಗೆ (Corvus macrorhynchos) ಮುಂತಾದವುಗಳು.

ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1972 ಮತ್ತು 1973, ಇವು ಈಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧವು ಒಂದು ಜೇಡರ ಬಲಿಯಂತೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಳೆ ಕಿತ್ತರೂ ಹಲವಾರು ಎಡರುತೊಡರುಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಜೀವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಾವಿರುವ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಕಸನದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ತಾನಿರುವ ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಉಳಿವು ಸಾಧ್ಯ. ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆಯು ವನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವನ್ಯಮೃಗ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಈಗ ಮೂಡಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 1952ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪರಿಸರ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಸೇರಿವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಅಭಯಾರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಜೈವ ಮಂಡಲಗಳು (Bio Sphere Reserves) ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಭಾಗೀಕರಣ ಆವರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಇದರ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನಾವರಣ, ಅಭಯಾರಣ್ಯ, ಜೈವ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಳಿಸಿ, ಇತರ ಅನೇಕ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಫಸಲುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಸೂಕ್ತ ಕಾನೂನು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರುವ ಕ್ರಮವು ಮಂಡಲಿಯ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದು ಮಂಡಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

ರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಅರಣ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿ, ಅನೆ, ಕಾಡಾನೆ, ಕಾಡುಕೋಣ, ಜಿಂಕೆ ನೊಡಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದಲೂ ಕಣ್ಣಾನೂರಿನಿಂದಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೂ, ದೊಡ್ಡ ವೀರ

ರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನೂ ಬೇಟಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸ ಕೊಂದ ಮೃಗಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ. "ಆ ಮಂಗಳ ವಾರ ದಿವಸ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ದೊರೆಗಳವರು ಯಾವತ್ತು ಜನರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ಕುಸಬೂರ ಕಾಡಿಗೆ ಸುತ್ತಾ ಜನರ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹದಿನೈದು ಘಳಿಗೆ ಅನೆಗಳಿಗೆ ಗುಂಡು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಶುರು ಆಗಿ, ಯೇಳು ಅರಗಳಿಗೆ ವಳಗೆ ಆನೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು, ಕಾಟಿ ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರು, ಹಂದಿ ನಾಲ್ಕು, ಕಡವೆ ಹದಿನೂರು, ಸಾರಂಗ ಅರು, ಕುರಂಗ ಒಂದು ಅಂತು ಯಪ್ಪತ್ತುಮೂರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಂದರು". ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಕೊಡಗಿನ ಮರಗಳ ರಫ್ತು ಮತ್ತು ಬೇಟಿ ಇವೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶ ನಾಶವಾಗಿ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೃಗ, ಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಶಿಸಿದವು. ಹೀಗೆ ಮೃಗಗಳು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ನಾಶವಾದರೆ ದೇಶಕ್ಕೇ ಕೆಡುಕು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕಾಡುಮೃಗಗಳು ಬೇಟೆಗಾರರ ಗುಂಡಿಗೆ ತುತ್ತಾಗದೆ ತಮಗೆ ಸಹಜವಾದ ಅರಣ್ಯದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ಯೋಜನೆಯಂತೆ 1955 ರಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕೊಡಗು ಸರ್ಕಾರವು ನಾಗರಹೋಳೆ ವನ್ಯಮೃಗ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಕೊಡಗಿನ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 285 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕೇರಿ, ಹತ್ತುಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಅರಕೇರಿ ಮನ್ನಾ ಜಂಗಲ್ ಕಾಡಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ವೈನಾಡಿನ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಅಭಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಗರಹಾವಿನ ಹಾಗೆ ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಕಿರು ತೊರೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಹೆಸರು ನಾಗರಹೋಳೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಅಭಯಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಗರಹೋಳೆ ಎಂದೇ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆಯಾದ ನಂತರ 1975ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಕನಕೋಟೆ, ಮೇಟುಕುಪ್ಪೆ, ವೀರನ ಹೊಸಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕಚುವನಹಳ್ಳಿ ಮನ್ನಾ ಜಂಗಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಈ ಅಭಯಾರಣ್ಯವನ್ನು 571 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. 1983ರಲ್ಲಿ ನಾಗರಹೋಳೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. 1988ರಲ್ಲಿ ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು 643 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ನಾಗರಹೋಳೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಕಾಕನಕೋಟೆಗಳೆರಡೂ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನೋ

ರಂಜನೆ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಹೆಸರಾಂತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ 120 ರಿಂದ 180 ಸಿ.ಮಿ.ಗಳ ಎತ್ತರದವರೆಗೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿವ ನಾಗರಹೋಳೆ, ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ 10 ರಿಂದ 15 ಸಿ.ಮೀ.ಗಳಿಗೆ ಇಂಗಿ ಕಿರು ತೊರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುವುದು. ನಾಲ್ಕೇರಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಗಮಿಸುವ ನಾಗರಹೋಳೆ ಉದ್ಯಾನವನದ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಮುಂದೆ ತಾರಕಾ ನದಿಯೊಡಗೂಡಿ ಕಬ್ಬಿಣ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ನದಿಗಳೆರಡೂ ಉದ್ಯಾನವನದ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರಾಪುರದ ಬಂಗಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಕರ್ಷಕವಾದುದು ಹಾಗೂ ಹರ್ಷತರುವ ತಾಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಂಗಲೆಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶವಿದ್ದು, ಉಳಿದ ಕಡೆ ಕಬ್ಬಿಣ ಜಲಾಶಯದ ನೀರು ಸುತ್ತುವರೆದಿದೆ. ಕಬ್ಬಿಣ ಜಲಾಶಯದ ಇನ್ನೊಂದು ದಂಡೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ.

ನಾಗರಹೋಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನೊಡನೆ ಅಪಾರ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿವೆ. ಅನೆಗಳನ್ನು ನಾಗರಹೋಳೆ, ತಿತಿಮತಿ ಅರಣ್ಯ ವಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ವೈನಾಡಿನ ಗಡಿ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಬೇಸಿಗೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳು ಕುಶಾಲನಗರ ಹಾಗೂ ಸೋಮವಾರವೇಟೆಗಳವರೆಗೂ ಅಲೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಕನಕೋಟೆ ಅರಣ್ಯದ ಬಿದಿರು ಮೆಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಅನೆಗಳೊಡನೆ ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಗುಳ್ಳೆನರಿ, ನರಿ, ತೋಳ, ಮುಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಕಾಡುಹಂದಿ, ಕರಡಿ, ಮುಂಗಸಿ, ಹನುಮಾನ್ ಕೋತಿ, ಕಾಡುಕುರಿ, ಕೆಂಪು ಅಳಿಲು, ಹಾರುವ ಅಳಿಲು, ಕಾಡುನಾಯಿ, ಕಾಡು ಬೆಕ್ಕುಗಳು, ಜಿಂಕೆ, ಮೊಲ ಮುಂತಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೆಬ್ಬಾವು, ನಾಗರಹಾವು, ಹಸಿರುಹಾವು, ಇಲಿ ಹಾವು, ಕೇರೆಹಾವು, ದಾಸರಹಾವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ನವಿಲು, ಕೋಗಿಲೆ, ಮೈನಾಹಕ್ಕಿ, ಹದ್ದು, ರಣಹದ್ದು, ಗೂಬೆ, ಗಿಣಿ, ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ, ಹಸಿರು ಪಾರಿವಾಳ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಸ್ಯ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ತೇಗ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಬೀಟೆ, ಹೊನ್ನೆ, ನಂದಿ, ಮತ್ತಿ, ಬೊಂಬು, ಹೆತ್ತೇಗ, ಮಾವು, ಅಳಲೆ, ಬಿಲ್ವಾರ, ದಿಂಡಿಗ, ಬೂರುಗ, ಬೆಂಡೆ, ನೇರಳೆ, ಸಂಪಿಗೆ, ತಡಸಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವು ದೇಶೀಯ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀಯ ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರವಾಸಿ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ಮಡಿಕೇರಿಗಳಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಲುಪಲು ಉತ್ತಮ ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ನಾಗರಹೋಳೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಾವೇರಿ' ಮತ್ತು 'ಗಂಗೋತ್ರಿ' ಎಂಬ ಎರಡು ಉತ್ತಮ ವಸತಿಗೃಹಗಳಲ್ಲದೆ ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರವಾಸಿ ಗರಿಗಾಗಿ 20 ಹಾಸಿಗೆಗಳ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ 'ಡಾರ್ಮಿಟರಿ' ವಸತಿಗೃಹಗಳಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾಗರಹೋಳೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಮೂರ್ಕಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿಗೃಹವಿದೆ. ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಗಿನ 6 ಘಂಟೆಯಿಂದ 10 ಘಂಟೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ 5 ಘಂಟೆಯಿಂದ 6.30 ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಶ್ರಶಸ್ತ ಸಮಯ. ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಉದ್ಯಾನವನದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಜೆ 6.00 ರಿಂದ ಬೆಳಗಿನ 6 ಘಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ವಾಹನಗಳ ಓಡಾಟವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರವಾಸಿ ಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ಯಾನವನದ ವೀಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಎರಡು ವಾಹನಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಹೊಂದಿದೆ. ನಾಗರಹೋಳೆ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲ ಅತ್ಯುತ್ತಮ. ಜೂನ್ 15 ರಿಂದ ನವೆಂಬರ್ 15 ರವರೆಗೆ ಮಳೆಗಾಲವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದರ್ಶನ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 181.29 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯ, 102.59 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯ ಮತ್ತು 105 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ತಲ ಕಾವೇರಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವವು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು; ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಗಿಡಗಳ, ಸಸ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಔಷಧೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಿಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಿದ್ದವು. ಮಂಗಳಗಳು, ನವಿಲುಗಳು ಮುಂತಾದ ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿ ವರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳಾದ ಅನೆ ದಂತ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಮೇಣ, ದಾಲ್ಚಿನ್ನಿ, ಆಳಲೆಕಾಯಿ, ಸೀಗೆಕಾಯಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ,

ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಎರಡನೇಯ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅರಣ್ಯದ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಜೇನುಮೇಣ ಮಣಸು, ಏಲಕ್ಕಿ, ಔಷಧಿ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೂಲಿಕೆಗಳು, ಬೇರುಗಳು, ತೊಗಟೆಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಅರ ಮನೆಗೇ ಮಾರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದ್ದನು. (ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು). ಮತ್ತು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸರಕಾರದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಜನಾಬಂದಿಯ ವೇಳೆಗೆ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಬುಡುಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೇ ಅವ ಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ 4,102 ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಭೌಗೋಲಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಒಟ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು 1,259.52 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಇರುವುದು. ಇದು ಭೌಗೋಲಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶೇಕಡಾ 30.43 ರಷ್ಟಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸರಾಸರಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಸುಮಾರು ಶೇಕಡಾ 20 ಇದೆ. ಉತ್ತರಕನ್ನಡ, ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ನಂತರ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಶೇಕಡಾವಾರು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಐದನೇಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ, ಆದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರುವ ಶೇ. 33.33 ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನಾಶೀಲ ಅರಣ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಲಾ 0.29 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಗಳಿದ್ದು ತಲಾ ಭೂಕ್ಷೇತ್ರವು 0.96 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗಳಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 1,136.46 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ, 27.14 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು 95.92 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ. ರಾಜ್ಯದ ಒಂಭತ್ತು ಅರಣ್ಯ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಒಂದಾಗಿದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 858.16 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಳಿದ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶ ಹುಣಸೂರು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಪರಿಧ್ಯುರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳು, ಸ್ವಲ್ಪ ತೇವವಿರುವ ಹಾಗೂ ಉದುರಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳು, ಕುರುಚಲು ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳಿನ ಅರಣ್ಯಗಳು ಕಾಣಿಸಿರುವುವು.

ದೇವರ ಕಾಡು

ದೇವರ ಕಾಡುಗಳು ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇವರು / ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವಹಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೇವರ ಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸೌದೆ, ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ದುರಸ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಮರದ ಸಾಮಾನು ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೆರಳು ಒದಗಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಚಪ್ಪರದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ದೇವರ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಬಳಸಲು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇವರಕಾಡುಗಳ ಸಮೀಪವಿರುವ ಹಳ್ಳಿ ಜನರಿಗೆ ದೇವರಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಹೋಗಲು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಮಾಮೂಲಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ದೇವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿರುವ ದೇವರ ಕಾಡನ್ನು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಂಡು, ಆ ಕಾಡಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೇವರಕಾಡನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಕಾಡಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಯೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ 7,895 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು (1969) ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ದೇವರ ಕಾಡುಗಳು, ಪವಿತ್ರ ವನಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ 25 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರವಿರುವ ಪಾಲೂರು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ಸುಮಾರು 68 ಹೆ. ಪವಿತ್ರವನವನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1367ರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಆರಸರು ಕಾಡನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದು, 1867ರಲ್ಲಿ ಈ ಪವಿತ್ರವನವು ಸುಮಾರು 150 ಹೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿತ್ತು. ರೂಢಿಯಂತೆ ಈ ಕಾಡಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಳ್ಳಿಜನರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋದ ಮರಗಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದ ಹಣವನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಾಗುವುದು. ಹಳ್ಳಿ ಜನರಿಗೆ ಒಣಗಿದ ಮತ್ತು ಬಿದ್ದು ಹೋದ ಮರದ ಕೊಂಬೆ ರೆಂಬೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪವಿತ್ರ ವನದ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

ದೇವರಕಾಡುಗಳು ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳಾದ ಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಜರಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ನೀರು ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾವಯವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬುವಲ್ಲಿ ಇವು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಮಳೆ ಮತ್ತು ಹವಾಮಾನದ ಮೇಲೂ ಅವು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಮರಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರ

ಶ್ರೀಗಂಧವು ಸುನಾವನಾಯುಕ್ತ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಮರದಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುಗಂಧ ಸೂಸುವ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿರುವುದು. ತನ್ನ ಸುನಾವನೆ ಮತ್ತು ಔಷಧೀಯ ಗುಣ ಮತ್ತು ವಿವೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಗಳಿಕೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಗಂಧವು ರಾಜ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರವು ಸರ್ಕಾರದ ಅಸ್ತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ನಿಯಮಗಳು ಸಡಿಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವನು ಅದರ ಖರೀದಿ ಬೆಲೆಯ ಶೇಕಡ 50ರಷ್ಟನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರವು ಅಂದವಾದ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಮರವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಎತ್ತರವು 8 ರಿಂದ 15 ಮೀಟರುಗಳವರೆಗೆ ಇರುವುದು. ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರವು ಅನೈವ್ಯಕ್ತದ ಬೇರನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಪರೋಪಜೀವಿ. ಅರ್ಥಿಕವಾಗಿ 30ನೇಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು.

ತೇಗದ ಮರ

ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಈ ಮರವು ಮರಗಳ ರಾಜನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಹಡಗು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ, ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ, ಮನೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಇದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ನವೆಂಬರ್ ನಿಂದ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮರದ ಎಲೆಗಳು ಉದುರುತ್ತವೆ. ಹೂಗಳೂ ಎಲೆಗಳೂ ಇರುವಾಗ ಮರವು ಮನೋಹರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ನಾಡುವಿನಲ್ಲಿ ತೇಗದ ಮರದ ಪ್ರಥಮ ನೆಡು ತೋವು 1868ರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸವರಿ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 'ಅಗ್ರಿ ಸಿಲ್ವ' ಎಂದರೆ ಕುಮರಿ ಸಾಗುವಳಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ತೇಗ ಅರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಒಂದು ಅರಣ್ಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಆರನೇಯ ವರ್ಷದಿಂದಲೇ

ಲಾಭ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. 90 ರಿಂದ 100 ವರ್ಷಗಳ ಮರಗಳು ಅರರಂದ ಎಂಟು ಅಡಿ ಸುತ್ತಳತೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಯ ಕಟಾವಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಲಾಭ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಬೀಟಿ ಮರ

ಹಿಂದೆ ಭಾರತದ ಕಪ್ಪು ಮರ, ಭಾರತದ ಗುಲಾಬಿ ಮರ (ರೋಸ್‌ವುಡ್) ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೀಟಿ ಮರ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಮರಗಳಲ್ಲೊಂದು ಆಗಿದೆ. ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹತ್ವದ ಮರವು ಇದಾಗಿದೆ. ಬೀಜಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಮೊದಲು ಸಸಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಅನಂತರ ಈ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಅನುಕೂಲ ವಾತಾವರಣವಿರುವ ಕಡೆ ನೆಡುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತಿರದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಕಪ್ಪು ಮರಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಷ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣವಿದೆ. ಮನೆಯ ದಿನ ಬಳಕೆಯ ಕುರ್ಚಿ, ಮೇಜುಗಳು, ಮಂಚಗಳು, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬೀಟಿ ಮರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಮರಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ.

ಅಜ್ಜನ ಪಟ್ಟಿ (Antiaris toxicaria) ಮರವು ತಂಪಾದ ಹವೆ ಇರುವ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಸಿ ಅನಂತರ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಡಿದು ನಾರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಾರಿನಿಂದ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಕುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಚಾಪೆ ಮಾಡಲು, ಹಗ್ಗ ಹೊಸೆಯಲು ಒನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಮರಮಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಈ ಮರ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲ.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮರ ನಂದಿ ಮರ. ಈ ಮರವು ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯ ಅರಮನೆ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಮರದ ತೀರುಗಳು ನಂದಿಮರದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಕಟ್ಟಲು ಈ ಮರವನ್ನೇ ಬಳಸಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದರಿಂದ ಈ ಮರದ ಬೇಡಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ದೋಣೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲೂ ಈ ಮರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೀಟಿ ಮರವು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. 1988ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘನ ಅಡಿ ಬೀಟಿ ಮರವನ್ನು ರೂ. 360ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದ ದಾಖಲೆ ಇದೆ.

ಬೆಂಕಿಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಪದರು ಹಲಗೆ ಮರಗಳು

ಪದರು ಹಲಗೆಯ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬೆಂಕಿಯ ಕಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಪದರು ಹಲಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ಬೇಡಿಕೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಸಸಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಂದಿರ (ನರ್ಸರಿ)ದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲು ಮತ್ತು ತೋಪುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಲು ಸ್ಥಳವಿರುವೆಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಿಡ ನೆಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮೃದುಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲು ಹಲವೊಂದು ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸರಕಾರವು ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಅರಣ್ಯಗಳ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪಾಲನೆಗಳ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಪೂರೈಸುವುದನ್ನು ತಾನೇ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಪೊಳ್ಳು ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಶೇಕಡ 50ರಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಮರದ ತುಂಡುಗಳು ಮತ್ತು 60 ಸೆ.ಮೀ.ಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಸರಕನ್ನು ಬಳಸಲು ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇನ್ನೂಳಿದ ಶೇಕಡ 50ರಷ್ಟು ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಇಂಥ ಸಾಮಾನು ತಯಾರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಸ್ಲೇಟು ಮತ್ತು ಫೋಟೋ ಕಟ್ಟುವ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ವಿಕ್ರಯಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು, ಮೃದುಮರವು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪದರು ಹಲಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬನಾಟಾ ಮರದ ಪರವಾನಗಿಯು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಬನಾಟಾ ಮರವು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪೂರೈಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ರಬ್ಬರು ತೋಪುಗಳು

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 1960-61ನೇ ಸಾಲಿನವರೆಗೆ ರಬ್ಬರಿನ (Hevea brazillensis) ತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಸುಮಾರು 1,340 ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಷ್ಟು.

ಇದ್ದಿತು. ಆಗಿನ ಅಂದಾಜು ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದ 2,250 ಟನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಬ್ಬರಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ 360 ರಿಂದ 400 ಟನ್‌ಗಳಷ್ಟು ಇದ್ದಿತು. ಆಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ರಬ್ಬರ್ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ರಬ್ಬರು ತೋಪುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳು

1) ಸೋರ್ಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ರಬ್ಬರ್ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಕಂಪೆನಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಮಾಕುಟ್ಟಿ (500 ಹೆ.), 2) ಕಡಮಕಲ್ ರಬ್ಬರ್ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಕಂಪೆನಿ ಲಿ, ಕಡಮಕಲ್ (300 ಹೆ.), 3) ಕೊಟ್ಟಿ ಮಲಬಾರ್ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಕಂಪೆನಿ ಲಿ. ಸಂಪಾಜೆ (192 ಹೆ.), 4) ನಿಲಂಬೂರ್ ರಬ್ಬರ್ ಕಂಪೆನಿ ಲಿ. ದೇವರಕೊಲ್ಲಿ (141 ಹೆ.), 5) ರಾಮಾಪುರಂ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕನಬಲ್ಲ ಎಸ್ಟೇಟ್, ಕರಡಿಗೋಡು, 6) ಪದಂಜರಕರ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಕರಡಿಗೋಡು, 7) ಚಿಕ್ಕನಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭೂವೇನಹಳ್ಳಿ ಎಸ್ಟೇಟ್‌ಗಳು, ಕರಡಿಗೋಡು (100 ಹೆ.). ಈ ಎಲ್ಲಾ ರಬ್ಬರು ತೋಪುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ತೋಪುಗಳು ಕೂಡ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು (100 ಹೆ.). ಕಚ್ಚಾರಬ್ಬರನ್ನು 'ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್' ಎಂಬ ಹಾಲಿ ನಂತಹ ಒಂದು ದ್ರವದಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಮರಗಳಿಂದ ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್ ದ್ರವವು ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಬ್ಬರ್ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಹೆವಿಯ ಬ್ರೆಸಿಲೆನ್ಸಿಸ್ ಎಂಬ ಮರದ ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್‌ನಿಂದ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳ ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್‌ನಿಂದ ಶೇಕಡಾ 95ರಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ರಬ್ಬರನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಮರಗಳು ಸುಮಾರು 20 ರಿಂದ 25 ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ರಬ್ಬರು ಮರವನ್ನು ನೆಟ್ಟ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ 'ಟ್ಯಾಪಿಂಗ್' (ತೂತು ಕೊರೆದು ಅಥವಾ ಕಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಮರದಿಂದ ರಸವನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು) ಮಾಡಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಟ್ಯಾಪಿಂಗ್ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕಾಂಡದ ತಳದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್ ಕೊಡುತೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ರಬ್ಬರು ಉತ್ಪಾದಕ ಮರದ ಆಯುಷ್ಯ ಸುಮಾರು 30 ವರ್ಷಗಳು. ನಂತರ ಲ್ಯಾಟೆಕ್ಸ್ ಸ್ರವಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ರಬ್ಬರ್ ಸಂಸ್ಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳಿವೆ. ಮೊದಲು ಕಚ್ಚಾರಬ್ಬರನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಪುಡಿಮಾಡಿ, ಈ ಪುಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಇತರ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ, ಬೇಕಾದ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಲ್ಕನೈಸೇಷನ್ ಕ್ರಿಯೆಗೊಳಪಡಿಸಿ ಬಲಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಬ್ಬರನ್ನು ಮಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯಲು, ನಿಲುವಂಗಿ ತಯಾ

ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ರಬ್ಬರು ಕೊಳವೆಗಳು, ಟೈರು ಮತ್ತು ಟ್ಯೂಬುಗಳು, ವಿದ್ಯುನ್ನಿರೋಧಕ ಕೇಬಲ್‌ಗಳು, ಬೆಲ್ಲುಗಳು, ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳು, ಕೈಚೀಲಗಳು, ಬೆಲಾಸುಗಳು, ಚೆಂಡುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಬ್ಬರು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿ ಆಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಬೆಳೆಯಲು, ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಮತ್ತು ಮಾರಲು ರಬ್ಬರು ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರಣ್ಯದ ಕಿರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು

ಇಲಾಖೆಯು ಅನೇಕ ಆರಣ್ಯದ ಕಿರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾಲೂಕನ್ನು ಘಟಕವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಆರಣ್ಯದ ಕಿರಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳೆಂದು ಕಲೆಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವನೋತ್ಪತ್ತಿಯೆಂದರೆ ಅಳಲೆಕಾಯಿ. ಇದನ್ನು ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಹುಣಸೆ, ಬೇಲದಹಣ್ಣು, ರಾಮಫಲ, ಸೀತಾಫಲ, ಹೊಂಗೆಬೀಜ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ, ಸೀಗೆಕಾಯಿ, ಅಂಟನಾಳದ ಕಾಯಿ, ರೇಷ್ಮೆ ಹತ್ತಿ, ಬೇವಿನಬೀಜ, ಹಿಪ್ಪೆಬೀಜ, ಮತ್ತು ಗದ ಎಲೆ, ದಿಂಡುಗ, ಗೋಂದು, ಮಾವು, ಸೊಗಡೆ ಬೇರು, ಧೂಪ, ಕಾಳುಮೆಣಸು, ತಂಗಡಿ ತೊಗಟೆ, ತುಪ್ಪ ಎಲೆ, ಕೆಕ್ಕ ಕಾಯಿ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಮೇಣ, ಕಾಡುಕೇಸರಿ, ಕೊಂಬುಗಳು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಔಷಧೀಯ ಸಸ್ಯಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಆರಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ

ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆರಣ್ಯಗಳು ನಶಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಘಾಂತರ ಕೃಷಿ ಬೇಸಾಯ (ಆರಣ್ಯದಲ್ಲೇ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು), ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಯಿಸುವುದು, ಆರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ತಗಲುವುದು ಹಾಗೂ ಬೇಸಾಯಕ್ಕಿಂದು ಆರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಇವೇ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಆರಣ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದೆ. 1850 ಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಾಗುವಣಿಯಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡರೇ ಹೊರತು ಆರಣ್ಯದ ಇನ್ನುಳಿದ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಉಳಿವಿಗೆ ಅವರೇನೂ ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಷ್ಟಬಂದವರು ಕಾಡನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಅಥವಾ ಕಾಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಿತು. ಸದಾಪರಿಶೀಲನೆ ಆರಣ್ಯ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸ್ವಯಂರಕ್ಷಣೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ

ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಗ್ನವಾಗಿ ಹುಲ್ಲು ಮೈದಾನಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಗಡಗಳೇ ಬೆಳೆಯದ ತೆರೆದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಾಗಿ ತೀರ ದುಸ್ಥಿತಿಗಳಿದ್ದವು. ಸವಿತ್ರ ಬನಗಳಲ್ಲಿ (ದೇವರಕಾಡು) ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. 1850ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಮುನ್ನಡೆ ಸಂಘದವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ 'ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್' ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿಗೆ ಬರಲು ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. 1865ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ 'ಅರಣ್ಯ ಕಾಯಿದೆ'ಯ ಪ್ರಕಾರ ಅರಣ್ಯಗಳ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯದ ಅಂದಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು ಉಲ್ಲಂಘಿತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮೊಟಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವುದನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದನಮೇಯಿಸುವುದನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ನಿವಾಸಿಗಳ ಸೌದೆ, ಮೇವು ಮುಂತಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು (ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ) 'ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಗು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 3,25,419 ಎಕರೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಿದ್ದು 4,72,309 ಎಕರೆ ಸರಕಾರಿ ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಬಳಕೆಗೊಂದು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಜನ ಬಳಕೆಗೊಂದು ವಿನಾಯಿತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಈ ಬಗೆಯ ಭೂಮಿ ಗೋಮಾಳವಾಗಿರಬಹುದು, ಜಿಲ್ಲಾ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಅಥವಾ ಮೈನರ್ (ಚಿಕ್ಕ) ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಅಥವಾ ಬಂಜರು ಭೂಮಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಕೆಲವೆಡೆ ರೈತನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬೇಡಿಕೆಗಳಾದ ಮೇವು, ಸೌದೆ, ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಮರಮಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲೆಂದು ಅಯಾ ಬೇಸಾಯಗಾರನ ಹೆಸರಿಗೇ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯ ಇಂತಿಷ್ಟೇ ಸುಟ್ಟು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಬದಲು ಕೆಲವರಿಗೆ ಐದು ಎಕರೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ 300 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಕಾಡನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಫಿ, ಏಲಕ್ಕಿಯಂತಹ ಅರ್ಥಿಕ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಬಹುದಾದಂತಹ ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು

'ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೇ ಹಾಗೇ ಬಿಡಲಾಗಿದೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೊಡಗಿನ ಏಲಕ್ಕಿ ಮಲೆ, ಕಾಫಿ ಏಲಕ್ಕಿ ಮಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ). ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಳ್ಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಅನಧಿಕೃತ ಪ್ರವೇಶ ತುಂಬಾ ಅಪರೂಪವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾದಿಟ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಜನನಸತಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ದೂರವಾಗಿದ್ದು ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ಸೌಲಭ್ಯ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದದ್ದು ಹಾಗೂ ಮಲೇರಿಯಾ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದದ್ದೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್‌ಗಳು ಉತ್ತಮ ಸ್ಪೃಧಾಮವಾಗಿ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಜನ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಜಾನುವಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆ ದಶಕಗಳು ಉರುಳಿದಂತೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕುಡೂಕಾಣದಂತೆ ಜನಬಳಕೆಗೊಂದು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಿವಿಲೇಜ್ ಅರಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕ ಹೊಸತರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಸಲು ತೆಗೆಯುವುದರ ಬದಲಾಗಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿ ಅಧಿಕ ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯುವ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಉಳುವವನಿಗೂ ಭೂಮಿ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆಗೂ ಕುಮ್ಮಕ್ಕು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬಳಕೆಗೊಂದು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಾಗಿದ್ದ ವಿನಾಯಿತಿ ಭೂಮಿಯ ಗಡಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊಡಲಿ ಪ್ರಹಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಿನಾಯಿತಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೇ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಲೆಂದು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಹಂಚಲಾಯಿತು.

1970 ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್‌ಗಳ ತತ್ತ್ವವೇ ಕ್ರಮೇಣ ಅರ್ಥಹೀನವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಮೇಯಲು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಗೋಮಾಳಗಳನ್ನು ಬೇಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೇ ಪರಿಸರದ ಹಿನ್ನೆರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಅದು ಸೂಕ್ತವೇ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡದೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. 1973ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತು. ಅ ನಂತರವೇ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ಬೇಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಡೆ ಬಿತ್ತು. ನಂತರ 1980ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಾಯತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಣಸಾಧೆ ಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರಕದಿದ್ದರೆ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ನಿಂದ ತಲೆದೂರೆಯ ಮೇಲೆ ಉರುವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗಿಸಲು ಪರವಾನಗಿ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವರ್ಷಕ್ಕೆ 1,200 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವರಮಾನವುಳ್ಳ ರೈತರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 5 ಚಕ್ರಡಿ (ಗಾಡಿ) ತುಂಬ ಒಣಸಾಧೆಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಅರಣ್ಯ ಗಳಿಂದ ಒಯ್ಯಬಹುದಾದ ಸೌಲಭ್ಯ ಕೊಡ ಇತ್ತು ಈ ಬಗೆಯ ರಿಯಾಯತಿ ಹಾಗೂ ವಿನಾಯತಿಗಳು ವರ್ಷ ಕಳೆದಂತೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದವು. ಜಿಲ್ಲಾ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ರಿಸರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಗಳಿಗೂ ಮುಂಗಡ ಶುಲ್ಕ ನಿಡೆ ಲೈಸೆನ್ಸ್ ಪಡೆದವರು ಚಕ್ರಡಿಗಾಡಿ ಒಯ್ಯಬಹುದಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕ್ರಮೇಣ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವರ್ಷವಿಡೀ

ಕಾಡಿಗೆ ಗಾಡಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಾ ಸೌದೆ ಸಾಗಿಸುವುದನ್ನೇ ವೃತ್ತಿ ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜನ ಮುಂದಾದರು. ಉರುವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಾಗಾಟ ಹೀಗೆ ನಿರಂತರವಾಗ ತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಕಾಡಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಜನವಸತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದ 20-25 ಕಿ. ಮೀ. ಅಗಲದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳ ಸಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ದುರ್ದೆಸೆಗೀಡಾಯಿತು. ಒಣಸಾಧೆಯೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದರೂ ಬೇಡಿಕೆ ತಗ್ಗದಾಗ ಹಸಿರು ಮರಗಳೂ ಕೊಡಲಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ವರ್ಕಿಂಗ್ ಪ್ಲಾನ್ ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ 1960 ರಿಂದ 1980 ರ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯವರಣದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಹೇಗಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೊಡುಪುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. 1973 ರಲ್ಲಿ ಮುಂಗಡ ಶುಲ್ಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಲೈಸೆನ್ಸ್ ಪಡೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು.

1960 ಮತ್ತು 1980 ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಣ್ಯಗಳು.

	1960	1980
(1) ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	4,102	4,102
(2) ಉತ್ತಮ ಅರಣ್ಯವಿರುವ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	945	825
(3) ಬೆಂಗಾಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	125	245
(4) ಉತ್ತಮ ಅರಣ್ಯವಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಅರಣ್ಯ, ಪೈಸಾರಿ ಅಥವಾ ಕಾಯ್ದೆದ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	120	40
(5) ಬೆಂಗಾಡಾದ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	44	134
(6) ಉತ್ತಮ ಅರಣ್ಯವಿರುವ ಬೆಟ್ಟ ಅಥವಾ ಕಾನ್ ಅಥವಾ ಸೊಪ್ಪಿನ ಬೆಟ್ಟ ಅಥವಾ ಬೇಣ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	470	70
(7) ಬೆಂಗಾಡಾದ ಪ್ರದೇಶ ಚ. ಕಿ. ಮೀ.	30	490

(ಅಧಾರ : ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಸರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವರದಿ 1984-1985)

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ದೂರ ಸಂವೇದಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಕೆ ಕೇಂದ್ರ : ದೂರ ಸಂವೇದಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯ

ಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಇಲಾಖೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ತಯಾರಿಸಲಾದ ರಿಮೋಟ್ ಸೆನ್ಸಿಂಗ್ ಉಪಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ಉಡಾಯಿಸಿದ್ದು ಈ ಉಪಗ್ರಹವು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪ

ನೂಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿನರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದು. ಭೂ ಉಪಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ನೀಡಿದೆ. ವಿನರಗಳನ್ನು ಉಪಗ್ರಹದ ನೆರವಿನಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗಿದ್ದು

ಭೂಉಪಯೋಗದ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು-ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ (1986-88)

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿನರ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	ಒಟ್ಟು ಭಾಗೀಲಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶೇಕಡಾವಾರು (ಶೇ)
1.1	ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ (ನಿವ್ವಳ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶ)	66,537.5	16.22
1.2	ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ (ತೋಪುಗಳು)	1,80,110.0	43.91
2.	ಅರಣ್ಯಗಳು		
2.1	ಸದಾ ಹಸಿರಿನ / ಭಾಗಶಃ ಹಸಿರಿನ ಅರಣ್ಯಗಳು	98,287.5	23.96
2.2	ಎಲೆ ಉದುರುವ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಅರಣ್ಯಗಳು	15,625.0	3.81
2.3	ಕುರುಚಲು ಕಾಡು	11,187.5	2.73
2.4	ಅರಣ್ಯ ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ (ನೆಡುತೋಪು)	32,202.5	7.85
3.	ಬಂಜರು ಭೂಮಿ		
3.1	ಕುರುಚಲು ಸಹಿತ / ಕುರುಚಲು ಕಾಡು ರಹಿತ ಬಂಜರು ಭೂಮಿ	3,562.5	0.87
4.	ಜಲಾಶಯಗಳು / ಕೆರೆಗಳು / ಕಾಲುವೆಗಳು	2,062.5	0.50

(ಆಧಾರ : ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ದೂರಸಂವೇದಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಕೆ ಕೇಂದ್ರ)

ಮಾರ್ಚ್ 14, 1992ರಂದು ನಾಗರಹೋಳೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪುಂಡರು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಗರಹೋಳೆ ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ 717 ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಹಾನಿಗೊಳಗಾಗಿದೆ ಎಂದು ದೂರಸಂವೇದಿ ಉಪಗ್ರಹದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಹಾನಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಮಾಹಿತಿ ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿನರ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಹೀಗಿದೆ (1990ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ):

ಉದ್ದೇಶ	ನಷ್ಟವಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ.)
1) ಮುಳುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ	562.00
2) ನೆಲೆತಪ್ಪಿದ ರೈತರ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ	640.00
3) ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ	20.00
4) ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ	20.00
	ಒಟ್ಟು
	1,224.00

(ಆಧಾರ : ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಮಡಿಕೇರಿ)

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯಗತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳು ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಇವೆ.

ಭೂಸಾರ ರಕ್ಷಣೆ

ಮಣ್ಣಿನ ರಕ್ಷಣೆಯ ಯೋಜನೆಯು ಒಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಸವತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಳಗಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು, ತೇಗ, ಮೃದುವರ ಮತ್ತು ಉರುವಲಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗಾಗಿ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತೇಗದ ಮರದ ಬೇಡಿಕೆಯು ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ತೇಗದ ತೋಪನ್ನು ಕಡಿದು ದುರುಳಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ ಹೊಸಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಪದರು ಹಲಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಮೃದುಮರಗಳಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ಬೇಡಿಕೆಯಿದೆ. ಸದ್ಯ ಇರುವ ಬೇಡಿಕೆಯು ಭಾಗಶಃ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂರೈಸಲ್ಪಡುವುದು. ಪ್ರಕೃತ ಈಗಿರುವ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದಾದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಮೃದು ಮರಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಳದರ್ಜೆಗೆ ಇಳಿದ ಅರಣ್ಯಗಳು ಪುನಃ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಯೋಜನೆಗೆ ಸೌದಿಯ ತೋಪುಗಳು, ಮರದ ಮತ್ತು ಅದಾಯ ಕೊಡುವ ಶ್ರೀಗಂಧ, ಹುಣಸೆ, ಹೊಂಗಿ, ಹಿಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಹಲವು ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಯೋಜನೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಭೂಸಾರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ (ವನ ನಿರ್ಮಾಣ) ಯೋಜನೆಯು 1988-89ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 90,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡಿ ಒಟ್ಟು 37 ಹೆಕ್ಟೇರು ನೆಡುತೋಪಿನ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಯೋಜನೆಗಳನ್ವಯ ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ತೆರವಿರುವ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ, ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಹಾಳು ಬಿದ್ದ ಜಾಗಗಳು, ಗೋಮಾಳ ಭೂಮಿಗಳು, ಬೀಳು ಬಿದ್ದ ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಕೆರೆಗಳ ಮತ್ತು ಜಲಾಶಯಗಳ ಸಕ್ಕದ ಸ್ಥಳ, ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳ ಬದಿಗಳು, ಬೀಳುಬಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿಗಳ ಅಂಚಿನ ಪ್ರದೇಶ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖಾಲಿಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯ

ರನ್ನು ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಇಂಥನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದನ್ವಯ, 15 ರಿಂದ 16 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವ ಹಾಗೂ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಟೆಯಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬೇಸಾಯಗಾರನಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯಗಾರನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಾವು ನೆಟ್ಟ ಗಿಡಗಳ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ವಹಿಸಲು ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವು ಸಿಗುವುದು ಮತ್ತು ಇವರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಕಾಯಿದೆಯಂತೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಗಿದೆ. ನಗರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತು ಗಿಡಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಲ್ಲದ ಖಾಲಿ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗೆ 25 ಗಿಡಗಳು ಇರುವುದು. ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ನೆರವಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ಯೋಜನೆಯು 8.54 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ 1988-89ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 22 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. 3.4 ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. 87 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು 3.4 ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ನರ್ಸರಿಯ ಮುಖಾಂತರ 2.4 ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಹುದಗೂರು, ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ಗಾಳಿಬೀಡು ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಕದನೂರುಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಸಸ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಉಪಯೋಜನೆ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರಿಗಾಗಿಯೇ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಉಪಯೋಜನೆಯು ಜಾರಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ತೀವ್ರತರ ವಿಧಾನದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ

- 1) ರೇಷ್ಮೆ ಸಾಗುವಳಿಗಾಗಿ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು,
- 2) ಜೀನು ಸಾಕಾಣಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಉಚಿತ ಪೂರೈಕೆ,
- 3) ಹೊರ ಕಟ್ಟಡಗಳಿದ್ದ ಮನೆಯ ಸುತ್ತ ಹಾಗೂ ಹೊಲವ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನೆಡಲು ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಸಸಿಗಳ ಪೂರೈಕೆ,
- 4) ಗೋವಾಳ ಬೆಳೆಸುವುದು, 5) ಅರಣ್ಯ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಉಚಿತ ವಸತಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಮತ್ತು 6) ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯತ್ಪಾದನೆಗಳ ಉಚಿತ ಪೂರೈಕೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳ ಉಪಯೋಜನೆ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಜನರು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಅರಣ್ಯ ವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿ ಸುವನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸರದಿಯ ಸಾಗುವಳಿ, ಬೇಟೆ ಯಾಡುವುದು, ಮೀನು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು, ಅರಣ್ಯದ ಕಿರಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ದಿನಗೂಲಿಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ತಿಂಗಳ ಸುಬಳಿದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿರುವರು; ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಪರಿಷ್ಕೃತಿಗಳು ಅವರಿಗಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುವು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗ ಗಳವರ ಉಪಯೋಜನೆಯನ್ನಯ ಕೈಗೊಂಡ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯೋಜನೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ : 1) ಅರಣ್ಯದ ಕಿರಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆ ಸುವುದು, 2) ಹಣೆ ನ ತೋಟಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು, 3) ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು ಹಾಗೂ ಸಾಗಿಸುವುದ ರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, 4) ಅರಣ್ಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗೊಳಿಸುವುದು, 5) ಗಿರಿಜನ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು, 6) ರೇಷ್ಮೆಯ ಸಾಗುವಳಿಗಾಗಿ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, 7) ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಮತ್ತು 8) ಹಳೆಯ ತೋಪುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬರುವುದು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನಯ 1988-89ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 7.9 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ 54.5 ಹೆಕ್ಟೇರು ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸುವುದು, 94 ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಮನೆ ಸಾಮಗ್ರಿ ವಿತರಣೆ, 25 ಮನೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡುವುದು, 56 ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಚಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು, ಒಂದು ಕೊಳವೆಬಾವಿ ತೋಡುವುದು, 100 ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಬಿದಿರು ಸರಬರಾಜು, 58.5

ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ಪೋಷಣೆ ಹಾಗೂ 0.66 ಲಕ್ಷ ಸಸ್ಯ ಗಳ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಮಗ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಭಾರೀ ಅರಣ್ಯಗಳು, ಅತಿಯಾಗಿ ತೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವೆ ಮತ್ತು ಬಹಳಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ನಾಶ ವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಜೀವ ಪರಿಸರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣ ವಾದ ಸಮತೋಲನವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆಂದು ಒಂದು ಯೋಜ ನೆಯು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಇದು ಬಿದಿರಿನ ತೋಪುಗಳು, ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಪವರು ಹಲಗೆಗಾಗಿ ತೋಪುಗಳು, ಔಷಧದ ಸಸ್ಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುವು. 1988-89ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 28.76 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 303 ಹೆಕ್ಟೇರು ನೆಡುತೋಪು, ಒಂದು ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ, 61 ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಕ ಕೆಲಸ, 2 ಲಕ್ಷ ಸಸಿ ಹಾಗೂ 60 ಬಿದಿರು ಸಸ್ಯಪಾತಿ ಬೆಳೆಸುವುದು, 12.72 ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳ ಪೋಷಣೆ, 300 ಪಾತಿ ಸಸ್ಯಪೋಷಣೆ, 601 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ಪೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅರಣ್ಯ ಶಾಸನಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಕಾನೂನಿನ 1976 ಮತ್ತು ಅದರ ನ್ನಯ ಇವ್ದ ನಿಯಮಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಕಾಯಿದೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳು ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆ ಯೊಳಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ ವು 1) ಕಾಡಾನೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲವೆ ಕೊಲ್ಲುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ 1873 ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು 1933 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು, ಇದಲ್ಲದೆ 2) 1900 ರ ಮೈಸೂರು ಅರಣ್ಯ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು 3) 1901 ರ ಮೈಸೂರು ಬೇಟೆಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಮೀನುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಿಯಮ.

ಕರ್ನಾಟಕ ವೃಕ್ಷ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನು, 1976

ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಏಲಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೆರಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಖಾಸಗೀ ತೋಟಗಳು ಮತ್ತು ಮರಗಳು ಬೆಳೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಮರಗಳನ್ನು ಖಾಸಗೀ ಹಿಡುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಿಗೆ ಹಕ್ಕೆಂದು ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಇಂತಹ

ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕರು ಇಂತಹ ಗಿಡಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಉಪಯೋಗಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಲು ಅರ್ಹರಿರುತ್ತಾರೆ. ಮರಗಳ ಬೆಲೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಣಿಭೂಮಿ, ಕುಮರಿ ಭೂಮಿ, ಕಾನ್ ಭೂಮಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಡಿಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಆರಿತು ಸರಕಾರದವರು 1976 ರ ಕರ್ನಾಟಕ ವೃಕ್ಷರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನನ್ನು ಖಾಸಗೀ ಹಿಡುವಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಡಿದು ಹಾಕುವುದನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದರು. ಮರಗಳು ನೈಜಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಅಪ್ರಯೋಜಕವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಖಾಸಗೀ ಭೂಹಿಡುವಳಿಗಾರರು ಇಂತಹ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಪರವಾನಿಗೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಕಡಿದ ಒಂದು ಮರದ ಬದಲಿಗೆ ಐದು ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾಖೀನು ಎಂದು ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಶೇನಣಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು. ಮಾಲಿಕನು ಸಸಿನೆಡಲು ತಪ್ಪಿದರೆ ಈ ಶೇನಣಿ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅವನ ಹಿಡುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರವೇ ನೆಡಿಸುವುದು.

ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ

ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಂಚಾರೀ ರಕ್ಷಣಾ ತುಕಡಿಗಳು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸರ್ಕಾರೀ ಭೂಮಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತಡೆಯುವುದೇ ತುಕಡಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ತುಕಡಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಗಸ್ತು ತಿರುಗುವುವು ಮತ್ತು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡದ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುವು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಸಹಾಯಕ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಚಾರಿ ತುಕಡಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಲಾಖೆಯ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರಕ್ಷಣಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಗಡಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಮದ್ದು ಗುಂಡುಗಳು ಒದಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ

ಉತ್ಪಾದನೆಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೇ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮತ್ತು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಮಾರಾಟ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರವೆಂದು ಸಂಚಯಿಸಿದ ಆದಾಯ ಇವುಗಳ ವಿವರವು ಕೊಡಲ್ಪಡುವುವು. ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕಳ್ಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ವಾರ್ತಾ ಸಂಗ್ರಾಹಕ ಜಾಲವನ್ನು ಅಚರಣೆಗೆ ತಂದಿರುವ ಪ್ರಥಮ ರಾಜ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕವಾಗಿದೆ.

ಅರಣ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಅರಣ್ಯ ಖಾತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಡೆಹರಾಡೂರಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಬರ್ನಹಾಲ್ (ಉ. ಪ್ರ.) ಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಿನ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಲ್ಲದೆ ದೇಶದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ದಾಂಡೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫಾರೆಸ್ಟ್ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಧಿ 15 ತಿಂಗಳು. ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಗಾರ್ಡುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಗಿನ ಕುಶಾಲನಗರದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅರಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಸಂಬಂಧದ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ.

ವನಮಹೋತ್ಸವ

1952 ರಿಂದ 'ವನಮಹೋತ್ಸವ' ಎಂಬ ಮರಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು ಮತ್ತು ಗಿಡಮರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣದಿಂದ ಮರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ, ಜಲಮಾಲಿನ್ಯ, ಶಬ್ದ ಮಾಲಿನ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಮಾಲಿನ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲೂ ಅನುಭವಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೋಟೈಂತರ ಸಸಿಗಳನ್ನು ವನಮಹೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಿರುವ ರಕ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ

ಕೇವಲ ಶೇಕಡಾ 10 ರಷ್ಟು ಸಸಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಬದುಕುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ವಾಯುಗುಣ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಾಯುಗುಣ ಹಿತಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರ್ಪ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವ ಹಿತ ಶೀತಲ ಮತ್ತು ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ವಾಯುಗುಣವು ಕೊಡಗಿನ ಹವಾನಾನಂದ ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹವಾಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ. 'ಇಲ್ಲಿನ ಚಳಿಗಾಲವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಲೇಖನಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದರೆ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿಯನ್ನು ಅದ್ದಿದಾಗ ಪೆಡಸಾಗುವ ಹಾಗೆ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಚಳಿಗಾಲವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡ, ಘನೀಭವಿಸಿದ ಮಂಜು ಗೆಡ್ಡೆಯ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಲಗೆಯು ತುಟಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಅಂಜುವ ಹಾಗೆ ಆಸ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹವಾಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರ. ವರ್ಷದ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ವಾಯುವು ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೇ ನೀರಿನ ಹಬೆ ಸಂಜೆಯಿಂದ ಬೆಳಗಿನವರೆಗೆ ತಣ್ಣನೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ದ್ರವೀಭವಿಸಿ ಅನ ಇಬ್ಬನಿಯು ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಗುರವಾದ ಮೋಡದಂಥ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಬೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಶ್ವೇತಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದೃಢಕಾಯರಾದ, ಚೂಟಿಯಾದ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಸಹ ಚಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಮುದುರಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರದೆ ಒಳಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು'.* ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯು, ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಮಳೆಯಾಗುವುದು. 5,000 ಮಿ. ಮೀ.ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಭಾರತದ 14 ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗುಂಬೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಅಂದರೆ ಭಾಗಮಂಡಲ (6,032 ಮಿ.ಮೀ.), ಪುಲ್ಲಿಂಗೋಡ

(5,941 ಮಿ.ಮೀ) ಮತ್ತು ನೂಕುಟ್ಟು (5,054 ಮಿ.ಮೀ) ಸ್ಥಳಗಳು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಇರುವ ದೂರ, ಮಳೆನಾರುತಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಾಯುಗುಣವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ನೈಋತ್ಯ ಮಳೆ ನಾರುತಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಉತ್ತರ-ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಭಾರೀ ಮಳೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುಭಾಗವು ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ವಾಯುಗುಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯು 4,000 ಮಿ.ಮೀ.ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಪೂರ್ವದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ 2,000 ಮಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ದಕ್ಷಿಣದ ಮೈದಾನ ವಾಯುಗುಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ 2,000 ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಮಳೆ ಬಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಮಳೆಯು ಪ್ರಮಾಣ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವರ್ಷವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಋತುಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ 1) ಚಳಿಗಾಲ (ಜನವರಿಯಿಂದ ಫೆಬ್ರವರಿವರೆಗೆ), 2) ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲ (ಮಾರ್ಚಿಯಿಂದ ಮೇವರೆಗೆ), 3) ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲ (ಜೂನ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ವರೆಗೆ) ಮತ್ತು 4) ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲ (ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ). ಶುಭ್ರ ಅಕಾಶ, ಕಡಿಮೆ ಆರ್ಪ್ರತೆ, ಸುಖೋಷ್ಣ ಇವುಗಳು ಚಳಿಗಾಲದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆಯು ಏರುತ್ತದೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಅಥವಾ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆಯು ಗರಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಕಾಶವು ಮೋಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಭಾರೀ ಮಳೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲವು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳ ಆದಿಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾರುತಗಳು ನೈಋತ್ಯ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯದತ್ತ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡು ತೇವಾಂಶ ಮತ್ತು ಮೇಘಾವರಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಮತ್ತು ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಬರುತ್ತದೆ.

* ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ (1908), XI, ಪು. 7.

ಮಳೆಯ ಮಾರುತಗಳು ಮತ್ತು ಮಳೆ

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನೈಋತ್ಯ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಮಳೆ ಮಾರುತಗಳೆರಡೂ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತವೆ. ಉಳಿದ ಎರಡು ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಜೇಗಾಲ ಮತ್ತು ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ) ಸ್ವಲ್ಪ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮಳೆಮಾರುತಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮಾರುತಗಳು ಬೀಸುವ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಬಂದಿವೆ. ಕೊಡಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ 4,000 ಮಿ.ಮೀ.ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮಾರ್ಧವು (ಭಾಗಮಂಡಲ-ಪುಲ್ಲಿಂಗೋತ-ಮಾಕುಟ್ಟು-ಕರಿಕೆ ಪ್ರದೇಶ), ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯಾಗುವ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ವರ್ಷಕ್ಕೆ 5,000 ಮಿ.ಮೀ.ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯನ್ನು ಅದು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿಯ ಉಗಮ ಸ್ಥಳವಾದ ಭಾಗಮಂಡಲವು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಳೆಯ (6,032 ಮಿ.ಮೀ) ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು, ವರ್ಷತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಯಲು ನಾಡಿನತ್ತ ಹೋದಂತೆ ತೀವ್ರ ಕುಂಠಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಭಾಗಮಂಡಲದಲ್ಲಿ 6,032 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೇವಲ 48 ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಶಾಲ ನಗರದಲ್ಲಿ 1,120 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮಳೆಯ ಇಳಿತದ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರತಿ ಸಮತಲದ ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ 102 ಮಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ (1901-1970) 2,718 ಮಿ.ಮೀ. ಆಗಿರುತ್ತದೆ (ಮಡಿಕೇರಿ ತಾ : 3,287 ಮಿ.ಮೀ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾ : 2,206 ಮಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾ : 2,661 ಮಿ.ಮೀ.)

ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ (ಜೂನ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ)

ಮೇ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಗೆ ಆಗ್ನೇಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಾರುತಗಳು ಭೂಮಧ್ಯ ರೇಖೆಯ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರದತ್ತ ತೇವಭರಿತವಾದ ನೈಋತ್ಯ ಮಾರುತವಾಗಿ ಆರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಗಳೆಡೆ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನೇ ನೈಋತ್ಯದ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಧ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಪ್ರವಾಹವು ಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ನೆರೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರೀ ಮಳೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲಕಾಲದ ಭಾರೀ ಮಳೆಯ ನಂತರ, ಕೆಲ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮಳೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನೈಋತ್ಯದ ಮಾನ್ಸೂನ್‌ನಿಂದ ಭಾಗಮಂಡಲದಲ್ಲಿ 5,000 ಮಿ.ಮೀ.

ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಋತುವಿನ ಮಳೆಯು ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ಶೇಕಡ 80ರಷ್ಟು ಆಗುವುದು. ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ 2,172 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದು (ಮಡಿಕೇರಿ ತಾ : 2,730 ಮಿ.ಮೀ. ಸೋಮನಾರಪೇಟೆ ತಾ : 1,716 ಮಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ವೀರರಾಜಪೇಟೆ ತಾ : 2,072 ಮಿ.ಮೀ.) 1988ರಲ್ಲಿ 2,084 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ವರದಿ ಇದೆ. ಮಳೆಯ ದಿನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು (24 ಗಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ 2.5 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಮಳೆಯ ದಿನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು) ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 95 ರಿಂದ 105ರವರೆಗೆ ಇದ್ದು, ಇದು ಬಯಲಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ 25 ರಿಂದ 30ಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ (ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್)

ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ, ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೈಋತ್ಯದ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಹಿಂಜರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭೂಸಂಜಾತ ಮಾರುತಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶುಷ್ಕವಾಗಿದ್ದು ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದ ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯಿಂದ ತೇವವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕೊಡಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 400 ರಿಂದ 500 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಡಿಕೇರಿ, ಮಾಕುಟ್ಟು, ಕರಿಕೆ ಮತ್ತು ಪುಲ್ಲಿಂಗೋತಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 403, 440, 471 ಮತ್ತು 654 ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವೃಷ್ಟಿಯು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ಶೇಕಡ 10ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲೇ ಈ ಋತುವಿನ ಮಳೆಯ ಅರ್ಧಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಸರಾಸರಿ 300 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದು 1988ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 105 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ವರದಿಯಾಗಿದೆ.

ಜೇಗಾಲವು (ಜನವರಿ-ಫೆಬ್ರವರಿ) ಶುಷ್ಕ ಋತುವಾಗಿದ್ದು, ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ 10 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯು ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. 1988ರಲ್ಲಿ ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ 25 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲ (ಮಾರ್ಚಿಯಿಂದ ಮೇವರೆಗೆ) ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಣಹವೆಯು

ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 150 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ 235 ಮಿ.ಮೀ. ಆಗಿದ್ದು 1988ರಲ್ಲಿ 148 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ವರದಿಯಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಪವನಶಾಸ್ತ್ರ ಇಲಾಖೆಯ ವರದಿಯಂತೆ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಮಳೆ ಮಾಪಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 46 ರಿಂದ 100 ವರ್ಷಗಳ ಮಳೆಯ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 22 ಮಳೆಮಾಪಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಿವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯು (1901-1950) ಪ್ರಮಾಣ 2,725 ಮಿ.ಮೀ. ಆಗಿದೆ (ಮಡಿಕೇರಿ ಮತ್ತು ಅಮ್ಮತ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಅವುಗಳು ಘಟ್ಟಪ್ರದೇಶದ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಿದೆ). ವರ್ಷದ ಜೂನ್, ಜುಲೈ, ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯಾಗುತ್ತಲಿದ್ದು ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಮಳೆಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ದಿನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 118 ಆಗಿದ್ದು ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕುಶಾಲನಗರದಲ್ಲಿ 85 (ಕಡಿಮೆ) ಮತ್ತು ಪುಲ್ಲಿಂಗೋತದಲ್ಲಿ 153 (ಹೆಚ್ಚು) ಆಗುತ್ತದೆ. ಭಾಗಮಂಡಲದಲ್ಲಿ 1924ನೇ ಜುಲೈ 25 ರಂದು ಸುರಿದ 842ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯು ಯಾವುದೇ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ 24 ಘಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಳೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಸಿಕ ಮಳೆಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯು, ಒಂದು ವರ್ಷಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗರಿಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಎರಡು ಕನಿಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ; ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಗರಿಷ್ಠತೆಯು ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಿತೀಯ ಗರಿಷ್ಠತೆಯು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಜುಲೈವರೆಗೆ ಮಳೆಯು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ನಂತರ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ 1863 ರಿಂದ 1870ರವರೆಗೆ ಮಾಹೆಯಾನ ಸುರಿದ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಿ.ಮೀ.) ಹೀಗಿದೆ : ಜನವರಿ-5.5, ಫೆಬ್ರವರಿ-0, ಮಾರ್ಚ್-36.6, ಏಪ್ರಿಲ್-39.6, ಮೇ-111.5, ಜೂನ್-624.3, ಜುಲೈ-1,073.7, ಆಗಸ್ಟ್-611.4, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್-299.5, ಅಕ್ಟೋಬರ್-183.6, ನವೆಂಬರ್-62.2, ಡಿಸೆಂಬರ್-16.8 ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ 3,064.5. 1901 ರಿಂದ 1950ರವರೆಗೆ ಮಳೆಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರವಾರು

ಮತ್ತು ಮಾಹೆವಾರು ಬಿದ್ದ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ-1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. 1951 ರಿಂದ 1988ರವರೆಗೆ ತಾಲೂಕುವಾರು ಬಿದ್ದ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ-2ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೋಷ್ಟಕ-3ರಲ್ಲಿ 1990ರಲ್ಲಿ ಮಾಹೆಯಾನ ಬಿದ್ದ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೋಷ್ಟಕ-4ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ಆವೃತ್ತಿ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು (1901 ರಿಂದ 1950ರವರೆಗೆ) ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಉಷ್ಣತೆ

ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವ ಉಷ್ಣತೆಯ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಘಟ್ಟಗಳ ಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಉಷ್ಣತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಷ್ಣತೆಯು ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದು ಕ್ರಮೇಣ ಏರುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಫೆಬ್ರವರಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನವರೆಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಏರುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ದಿನದ ಗರಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯು 28.5° ಸೆ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯು 16.6° ಸೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಮತ್ತು ಮೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ದಿನದ ಗರಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯು 34°ಸೆ. ಅಥವಾ 35°ಸೆ. ವರೆಗೂ ತಲುಪಿದ ದಾಖಲೆ ಇದೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತವು ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖ ಕಾಣಬಹುದು. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಂತದಿಂದ ಅಂದರೆ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಏರುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ದಿನದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಬಹು ತೇಕ ಸಮನಾಗಿದ್ದು ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆ ಕ್ರಮೇಣ ತಂಪಾಗುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ದೈನಿಕ ಸರಾಸರಿ ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯು 14.2° ಸೆ.ಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಿಂದ ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದೈನಿಕ ಉಷ್ಣತೆಯು 6°ಸೆ. ವರೆಗೂ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಷ್ಣತೆಯು 1902ನೇ ಇಸವಿ ಮೇ ತಿಂಗಳ 11ರಂದು 35°ಸೆ. ಮತ್ತು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಉಷ್ಣತೆಯು 1968ನೇ ಇಸವಿ ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳ ನಾಲ್ಕರಂದು 5.4°ಸೆ. ಎಂದು ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಐದನೇ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಮಾಹೆವಾರು ಸರಾಸರಿ ದೈನಂದಿನ ಗರಿಷ್ಠ ಮತ್ತು

ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣ ತೆಗಳನ್ನು, ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮತ್ತು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಉಷ್ಣ ತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಉಷ್ಣತೆಯು ನ್ಯಾಪ್ತಿಯು (ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ದೈನಿಕ ಗರಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಸರಾಸರಿ ದೈನಿಕ ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯ ನಡುವಿನ ಅಂತರ) ಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 7° ರಿಂದ 8° ಸೆ. ಇರುತ್ತದೆ.

ಆದ್ರ್ಯತೆ

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆದ್ರ್ಯತೆಯು ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆದ್ರ್ಯತೆಯು ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿರುವ ನೀರ ಅವಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಯಲನಾಡಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ರ್ಯವಾಗಿವೆ. ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜನವರಿಯಿಂದ ಏಪ್ರಿಲ್ ವರೆಗಿನ ಸರಾಸರಿ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆದ್ರ್ಯತೆಯು ಕಡಿಮೆ (ಶೇಕಡ 68) ಇರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೈಋತ್ಯ ಮಾರುತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಜೂನ್-ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್) ಸರಾಸರಿ ಶೇಕಡ 94.5ರಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್-ನವೆಂಬರ್) ಸರಾಸರಿ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆದ್ರ್ಯತೆಯು ಶೇ. 80ರಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ನಂತರ ಆದ್ರ್ಯತೆಯು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ನವೆಂಬರ್ ವರೆಗೆ ಇಳಿದು, ನಂತರ ಇಳಿತವು ಇನ್ನೂ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆದ್ರ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೋಷ್ಟಕ-ಎದರಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿವಾರು ಸಾಪೇಕ್ಷ ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಮುಗಿಲ ಮುಸುಕು

ಮುಗಿಲುಗಳ ಮುಸುಕಿರುವಿಕೆ (cloudiness) ಯನ್ನು ಓಕ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಓಕ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಮೇಘಾಚ್ಚಾದಿ ಅಕಾಶದ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಕಾಶವನ್ನು 8 ಓಕ್ಯಾಗಳಷ್ಟು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಕಾಶವನ್ನು 4 ಓಕ್ಯಾಗಳಷ್ಟು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆ ಎಂದೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗುವುದು. ನೈಋತ್ಯ ಮಾರುತದ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲ ಮುಸುಕು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ; ಜನವರಿ-ಮಾರ್ಚ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಅಕಾಶವು ಶುಭ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಗೊಮೈ ಈಗೊಮೈ ದೊಡ್ಡ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಮೋಡಗಳು ತೇಲುತ್ತವೆ. ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜುಲೈ-ಆಗಸ್ಟ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಾಶವು ಅತಿಯಾಗಿ ಮುಸುಕಿದ್ದು ಮೋಡಗಳು

ತೀರಾ ಕೆಳಗೆ ತೇಲಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ 20 ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಬೀಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳವರೆಗೂ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಒತ್ತಡ ಮತ್ತು ಗಾಳಿಗಳು

ನೈಋತ್ಯ ಮಾರುತದ ಋತುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ನೈಋತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳ ನಡುವೆ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈಶಾನ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸಹ ಬೀಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವರ್ಷದ ಇನ್ನು ಉಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕುಗಳ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೈಋತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳ ನಡುವಿನಿಂದ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಗಳ ಒತ್ತಡವು ಲಘುವಿನಿಂದ ಮಧ್ಯಮ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದು ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಜುಲೈ-ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಘಂಟೆಗೆ 12 ಕಿ.ಮೀ. ವೇಗದಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ವೇಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಘಂಟೆಗೆ 7.8 ಕಿ.ಮೀ. ಇರುತ್ತದೆ. ಕೋಷ್ಟಕ-6ರಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವ ವೇಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಹವಾಗುಣದ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳು

ಸಿಡಿಲು, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಅಲಿಕ್ಕಲು ಮಳೆ, ಧೂಳಿನ ಬಿರುಗಾಳಿ, ಚಂಡಮಾರುತ ಮತ್ತು ಮಂಜು ಇವು ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಹವಾಗುಣ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಗತಿಗಳು. ಸಿಡಿಲು ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಚ್ (2 ರಿಂದ 3 ದಿವಸಗಳು), ಏಪ್ರಿಲ್ (6 ರಿಂದ 7 ದಿವಸಗಳು), ಮೇ (ಆರು ದಿವಸಗಳು) ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಟೋಬರ್ (ಆರು ದಿವಸಗಳು) ಮತ್ತು ನವೆಂಬರ್ (ಮೂರು ದಿವಸಗಳು) ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಮಾರ್ಚ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲು ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು ತೀರ ವಿರಳ. ಆದರೆ ಜೂನ್ ಆಗಸ್ಟ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಸಿಡಿಲ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬರುವುದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇದು ತೀರ ಅಪರೂಪ. ಈಶಾನ್ಯ ಮಾರುತದ ಋತುವಿನ ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಯು ಕುಸಿತಗಳು ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಋತುವು

ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಈ ಕುಸಿತಗಳು ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಟೋಬರ್-ನವೆಂಬರ್ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳುಗಳು ಬಿರುಗಾಳಿಯ ತಿಂಗಳುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ಭಾರೀ ಮಳೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲಿ ಕಲ್ಲು ಮಳೆ ವಿರಳ. ಮಾರ್ಚ್-ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲು ಬಿರುಗಾಳಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಭಾರೀ ಮಳೆಯೊಡನೆ ಅಲಿ ಕಲ್ಲು ಮಳೆ ಬರುವುದುಂಟು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಚ್, ಏಪ್ರಿಲ್ ಮತ್ತು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಂಜು ಬೀಳುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಧೂಳಿನ ಬಿರುಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಚಂಡಮಾರುತಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೋಷ್ಟಕ-7ರಲ್ಲಿ ಹವಾಗುಣದ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಪರಿಸರವರ್ಧನೆ

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಕಿರಿದಾದ ಕಣಿವೆಗಳಿಗೆ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಮೆಕ್ಕಲು ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಪೋಷಕಾಂಶಗಳು ಸಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಣಿವೆಗಳ ಮಣ್ಣು ಫಲವತ್ತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದೇ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕಣಿವೆ ಬೇಸಾಯ ಹಾಗೂ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಸಸ್ಯಾವೃತ ಗುಡ್ಡದ ಹಿರೇಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೃಣಧಾನ್ಯ ದ್ವಿವಳ ಧಾನ್ಯಗಳ ಆವರ್ತನ ಬೇಸಾಯ ನೋಡಲಿನಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ರದ್ದು ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಬೆಳೆಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆಂದು ಭೂಮಿಯ ಬಳಕೆ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಗುಡ್ಡಲಿನೇಗಿಲುಗಳ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿವೆ. ತೃಣಧಾನ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮರಗಿಣಸು, ಸಿಹಿಗಿಣಸು ಮುಂತಾದ ನೆಲದಾಳದ ಬೆಳೆಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಗುಡ್ಡದ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಉಳುಮೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗುಡ್ಡದ ಇಳಿಜಾರಿನ ಬೇಸಾಯ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಪೋಷಕವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯನಾಶ ಹಾಗೂ ಭೂಸವಕಳಿ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚು; ಇಳುವರಿಯೂ ಕಡಿಮೆ. ಭೂಸಾಮರ್ಥ್ಯದ 4 ರಿಂದ 7ರವರೆಗಿನ ವರ್ಗೀಕರಣದ (ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ಗುಡ್ಡಗಳ ಇಳಿಜಾರು ಇದರೊಳಗೆ ಬರುತ್ತವೆ) ಮೇರೆಗೆ ಗುಡ್ಡದ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತ

ಗೊಳಿಸುವತ್ತ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಮೇವಿನ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಳು ಮೆಣಸು ಮತ್ತು ಏಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸೀಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚಹ, ಕಾಫಿ, ಏಲಕ್ಕಿ, ರಬ್ಬರ್, ಗೋಡಂಬಿ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೋಕೋ ಬೇಸಾಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ತೃಣಧಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ಗಡ್ಡೆಗಿಣಸಿನ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಂತಹ ವೃಕ್ಷ ಬೇಸಾಯ ಪರಿಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಿ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೇಸಾಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಕೆಲವೆಡೆ ಇಂತಹ ವೃಕ್ಷ ಬೇಸಾಯ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಬೋಳಾದಲ್ಲಿ ಯುಪಟೋರಿಯಮ್ (Eupatorium) ಎಂಬ ಕಳೆಯೇ ಹಸಿರು ಹಚ್ಚಡವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷ ಬೇಸಾಯ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯದ ಕೆಲಭಾಗವಾದರೂ ಉಳಿದಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪೋಷಕಾಂಶಗಳು ಸರಬರಾಜಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು; ಹಳೆಗಳ ನೀರಿನ ಸೆಲೆ ಬತ್ತದಂತಿರಬೇಕು. ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ತೋಟದ ಬೇಸಾಯ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ. ಅಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಲಕ್ಕಿ ತೋಟಗಳನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡಿ ಛಾವಣಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜಮೀನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸತ್ಪಹೀನವಾಗುವ ತನಕ ಮರಗಿಣಸು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಿಟಿನಾಶಕ ಮತ್ತು ರೋಗನಾಶಕ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳಿಂದಾಗಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ಪರಿಣಾಮ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಗುವಳಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಅನೇಕ ಕಾಡು ಪ್ರಭೇದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬೇಸಾಯ ಬೆಳೆಗಳ ಹಾಗೂ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲ ಭಾರತೀಯ ತಳಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ

ಕಡೆ ಗುರುತಿಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆಶ್ರಯ ತಾಣಗಳ ಭಗ್ನತೆಯಿಂದಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವ ಸಂಕುಲಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ವೀಣಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವ ಸಂಪತ್ತು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಅರಣ್ಯ, ಮುಣ್ಣು ಮತ್ತು ಜಲಸಂಪತ್ತಿನ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲು ಹಲವಾರು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವು ಹೀಗಿವೆ : (1) ತೀವ್ರ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುವ ಬದಲು ಇಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹಸಿರಿನ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಮೇವಿನ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಬೇಕು, (2) ಸಮುದಾಯ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಹಾಗೂ ಗೋಮಾಳದ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಯಾಗಬೇಕು, (3) ಹೊಸ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದು ಬೆಳೆಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು, ಈಗಾಗಲೇ ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು, (4) ಅರಣ್ಯಾಧಾರಿತ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ದರದಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಬೇಕು; ಅರಣ್ಯಗಳ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತಗಲುವ ಪೂರ್ಣ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಉದ್ಯಮಗಳಿಂದಲೇ ವಸೂಲು ಮಾಡಬೇಕು, (5) ಬೇಸಾಯಗಾರರು ತಮ್ಮದೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಔದ್ಯಮಿಕ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಬೆಳೆಸುವಂತೆ ಅರಣ್ಯಾಧಾರಿತ ಉದ್ಯಮಗಳು ರೈತರೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕು, (6) ಕಾದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಔದ್ಯಮಿಕ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಪೂರೈಕೆಗೆಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, (7) ಅರಣ್ಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಭೂಸೇನೆಗೆ ಅರಣ್ಯ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು, (8) ನದೀಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರ ಹಾಗೂ ಮೇವು ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಬೇಕು, (9) ಗೋಡಂಬಿ, ರಬ್ಬರುಗಳಂತಹ ವೃಕ್ಷ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವಾಗ ತೋಟಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲವಷ್ಟು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹಾಗೂ (10) ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವ ಸಮುದಾಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಸರ್ಗ ಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪವಿತ್ರನಗಳಂತಹ ಸಂರಕ್ಷಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಭಾಗದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ,

ಕಾಲೇಜು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಘಗಳು ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕು.*

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು 21.9.1974ರಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯು ಜಲ (ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ 1974 ಮತ್ತು ವಾಯು (ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. 23.5.1986ರಿಂದ ಪರಿಸರ (ರಕ್ಷಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ 1986 ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಪರಿಸರ (ರಕ್ಷಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ 86ರ ಅನ್ವಯ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಜಲ (ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಾಲಿ ಇರುವ ಉದ್ಯಮಗಳಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಕಲುಷಿತ ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸರ್ವೆಕ್ಷಣ ಮಾಡಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕಲುಷಿತ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಜಲ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಪರಿವೀಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ (ಜಿವ್‌ಎಸ್) ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಳಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲ (ಮಿನಾಸ್) ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಳಿಯು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಿನಾಸ್ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಶಾಲನಗರದ ಮೇಲ್ದಾಣ ಬೈಚನಹಳ್ಳಿ ಹತ್ತಿರ ಮತ್ತು ನಾಪೋಕ್ಲು ಸೇತುವೆ ಕೆಳದಂಡೆಯ ಬಳಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅದರ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ಧನ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಕಾವೇರಿ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಯತ ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ 21 ಗುಣಮಾನಕಗಳಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಲ್ಲದೇ, ಹವಾಮಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಭೂಸಂಪತ್ತು ಬಳಕೆ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರು ಮಾಹಿತಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಹಿತಿ, ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ ಅಧ್ಯಯನ, ಗೊಬ್ಬರ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳ ಬಳಕೆ,

* ಮಾಧವ ಗಾಡ್ಗೀ : ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪರಿಸರ ಸಂವರ್ಧನೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಸರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವರದಿ, 1983-84, ಪು. 163

ಉದ್ದಿಮೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಕಲುಷಿತ ನೀರಿನ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ, ಗೃಹಬಳಕೆ ರೊಜ್ಜು ನೀರಿನ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮುಂತಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಂತಿಮ ವರದಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಗೆಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಅಧಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳ ರೀತ್ಯ ಎಲ್ಲಾ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯ ಜೊತೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ವಾಯು ಮಾಲಿನ್ಯ ಕಾರಕಗಳ ಕುರಿತು ಕಾಯಿದೆಯ 17(1)(9)ರ ಅನ್ವಯ ಧೂಳಿನ ಕಣಗಳು, ಗಂಧಕದ ಡೈಆಕ್ಸೈಡ್, ಸಾರಜನಕದ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಮತ್ತು ಇಂಗಾಲದ ಡೈಆಕ್ಸೈಡ್ ಮಾನಕಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. 1.4.1988 ರಿಂದ ವಾಯು (ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಅಧಿನಿಯಮ 87 ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ವಾಹನಗಳಿಂದಾಗುವ ಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂಡಳಿಯು ಮಾನಕಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಮಾನಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ನೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿದೆ. ವಾಹನಗಳಿಂದಾಗುವ ಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾನಕಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವ ಹೊಣೆ ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮದಂತೆ ಸಾರಿಗೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಉದ್ದಿಮೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕಲುಷಿತ ನೀರಿನ ಸಂಸ್ಕರಣ ಘಟಕಗಳ ಯೋಜನಾ ವರದಿಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಘಟಕಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ದ್ರವ ಮತ್ತು ವಾಯು ರೂಪದ ವಿಸರ್ಜನೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಮತ್ತಿತರ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂಡಳಿಯು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮಂಡಳಿಯು ಜಲ ಮತ್ತು ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳದ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ-1
ವಾಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅತಿವೃಷ್ಟಿ (ಮಿ.ಮೀ.)

ಮಳೆ ಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರದ ಹೆಸರು	ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ದೊರಕುವ ಅವಧಿ	ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ವೀರರಾಜಪೇಟೆ	50 ಎ	4.6	7.1	17.5	67.8	154.4	572.8	892.6
	ಬಿ	0.5	0.5	1.5	4.9	8.6	21.5	26.4
ಕುಶಾಲನಗರ	50 ಎ	5.8	5.6	14.7	67.3	139.9	143.5	248.7
	ಬಿ	0.4	0.5	1.1	5.1	8.6	12.5	19.1
ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ	50 ಎ	5.6	5.6	12.9	62.0	110.7	323.9	774.9
	ಬಿ	0.6	0.4	1.0	4.9	7.6	18.3	24.9
ನಾಪೋಕ್ಕು	50 ಎ	10.7	10.9	47.7	135.4	168.7	561.6	1,058.4
	ಬಿ	0.8	0.8	3.2	8.4	10.0	21.7	26.6
ಶನಿವಾರಸಂತೆ	50 ಎ	4.3	4.6	15.7	55.4	107.4	271.8	620.4
	ಬಿ	0.4	0.4	1.0	4.1	6.9	16.8	25.3
ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆ	44 ಎ	4.1	3.1	15.0	72.1	138.7	497.8	822.7
	ಬಿ	0.4	0.3	1.2	5.3	8.3	20.3	25.4
ಭಾಗಮಂಡಲ	44 ಎ	6.3	6.1	26.7	94.7	241.5	1,287.2	2,140.5
	ಬಿ	0.7	0.3	1.7	6.7	10.8	26.1	29.3
ಸುಂಟೆಕೊಪ್ಪ	44 ಎ	5.6	6.1	18.5	64.8	118.4	293.1	542.8
	ಬಿ	0.6	0.5	1.1	5.1	8.4	18.6	24.8
ಶ್ರೀಮಂಗಲ	16 ಎ	3.8	4.8	12.9	82.3	100.6	498.9	1,091.9
	ಬಿ	0.3	0.3	0.9	5.7	8.1	20.7	27.3
ಕರಿಕೆ	18 ಎ	7.4	3.8	21.6	97.0	180.9	1015.2	1,586.2
	ಬಿ	0.6	0.3	1.5	5.4	9.3	26.0	30.0

24 ಘಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆ
ಸಿರ ಜೇತು ಮಳೆ
(1950ರವರೆಗೆ)

ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಒಟ್ಟಾರ್	ನಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯ ಶೇ. ಜೇತು ಮಳೆ ಮತ್ತೂ ನಷ್ಟ	ನಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯ ಶೇ. ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಮತ್ತೂ ನಷ್ಟ	ನಾಡಿಕೆ ಮಳೆಯ ಶೇ. ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಮತ್ತೂ ನಷ್ಟ	ಮೊತ್ತ	ದಿನಾಂಕ
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
435.6	203.2	212.3	84.8	19.1	2,671.8	161	73	366.5	1926	
						(1923)	(1928)		ಜುಲೈ 7	
22.3	15.4	12.8	5.8	1.4	121.6					
142.2	89.4	165.9	78.2	18.8	1,120.0	140	63	160.5	1948	
						(1946)	(1938)		ಜುಲೈ 9	
13.2	8.3	9.9	5.1	1.1	84.9					
436.1	170.9	168.4	83.1	21.1	2,175.2	145	69	237.4	1924	
						(1923)	(1918)		ಜುಲೈ 18	
21.7	12.6	11.0	5.5	1.4	109.9					
545.1	210.3	237.2	98.0	21.3	3,105.3	156	72	323.3	1924	
						(1923)	(1918)		ಜುಲೈ 17	
22.6	15.4	14.0	6.3	1.4	131.2					
386.1	147.8	166.4	76.5	18.3	1,883.7	142	76	264.4	1924	
						(1923)	(1918)		ಜುಲೈ 15	
21.8	12.1	10.2	5.2	1.0	105.2					
412.7	195.1	170.9	74.9	14.7	2,421.8	151	72	303.5	1924	
						(1924)	(1918)		ಜುಲೈ 25	
21.7	15.3	11.1	5.5	1.1	115.9					
1,237.2	497.3	339.3	135.4	20.3	6,032.3	163	72	842.0	1924	
						(1924)	(1944)		ಜುಲೈ 25	
28.3	21.4	17.0	7.7	1.6	151.6					
321.6	144.8	160.3	74.9	12.9	1,763.8	132	70	222.5	1924	
						(1946)	(1944)		ಜುಲೈ 16	
21.9	12.9	11.0	5.6	1.1	111.6					
633.5	217.7	134.4	82.5	15.5	2,878.8	130	74	272.0	1941	
						(1936)	(1945)		ಜೂನ್ 9	
22.2	14.6	9.3	6.1	1.3	117.1					
991.9	481.3	322.3	124.7	23.6	4,855.9	126	79	299.7	1953	
						(1943)	(1939)		ಜುಲೈ 6	
27.6	20.9	16.1	8.1	1.7	147.5					

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ಪಲ್ಲಂಗೋತ	18 ಎ	13.5	3.6	32.8	172.5	248.4	1,277.9	1,905.0	
	ಬಿ	0.6	0.2	1.6	8.2	10.5	26.7	29.9	
ಮಾಕುಟ್ಟು	18 ಎ	5.3	2.8	20.6	93.2	192.5	1,094.7	1,699.8	
	ಬಿ	0.4	0.3	1.1	5.9	10.1	26.0	29.7	
ಬೆಳೆಕೊವೆ	18 ಎ	5.8	4.1	21.3	94.5	123.9	284.0	585.5	
	ಬಿ	0.4	0.4	1.1	6.4	8.6	17.7	25.6	
ನಾಗರಹೊಳೆ	18 ಎ	6.9	3.8	20.3	95.3	123.4	242.1	471.4	
	ಬಿ	0.5	0.2	1.3	6.4	9.2	17.3	24.6	
ಕಾರ್ನಾಡು	18 ಎ	6.3	4.3	24.1	75.7	104.4	256.0	526.3	
	ಬಿ	0.5	0.4	1.4	5.6	8.3	17.2	24.1	
ಮೂರ್ಕಲ್	18 ಎ	6.3	9.1	20.6	97.8	138.7	190.7	348.2	
	ಬಿ	0.5	0.8	1.2	6.2	9.2	14.8	21.9	
ತಿತ್ತಿಮತಿ	18 ಎ	6.9	5.3	23.9	80.3	117.6	229.4	320.8	
	ಬಿ	0.5	0.6	1.5	6.0	8.4	16.3	22.2	
ದುಬಾರಿ	18 ಎ	4.3	8.1	23.4	98.3	117.6	182.4	325.1	
	ಬಿ	0.6	0.5	1.5	6.2	8.4	15.3	22.2	
ಹುದುಗೂರು	18 ಎ	6.9	7.4	18.3	74.9	92.2	135.9	302.0	
	ಬಿ	0.5	0.5	1.1	5.5	7.9	13.2	23.1	
ಸಂಪಾಜೆ	18 ಎ	7.1	6.3	28.7	120.4	196.3	692.7	1,291.3	
	ಬಿ	0.4	0.5	2.0	6.8	10.2	25.4	29.3	
ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ	ಎ	6.4	5.6	21.9	90.1	145.8	502.6	878.2	
	ಬಿ	0.5	0.4	1.4	5.9	8.9	19.6	25.6	

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1,125.0	502.9	453.1	178.6	27.4	5,940.7	119	74	330.2	1943
						(1938)	(1944)		ಜುಲೈ 13
27.9	19.3	17.9	8.7	1.6	153.1				
1,028.5	476.5	279.4	129.0	32.0	5,054.3	120	80	304.5	1956
						(1946)	(1934)		ಆಗಸ್ಟ್ 16
26.6	20.4	14.3	6.8	1.6	143.2				
347.0	155.2	153.9	79.5	13.7	1,868.4	135	75	265.2	1953
						(1946)	(1934)		ಜುಲೈ 6
20.2	12.5	11.3	5.7	1.4	111.3				
274.8	122.9	155.5	79.3	14.7	1,610.4	128	72	307.3	1953
						(1940)	(1934)		ಜುಲೈ 6
19.4	11.0	10.9	6.0	1.4	108.3				
282.2	153.2	148.3	70.4	16.3	1,667.5	143	77	291.1	1953
						(1946)	(1934)		ಜುಲೈ 6
19.7	13.4	10.9	4.8	1.6	107.9				
220.2	126.0	174.2	77.0	18.5	1,427.3	153	68	175.3	1933
						(1940)	(1934)		ಆಗಸ್ಟ್ 19
17.5	10.6	9.9	5.0	1.4	99.0				
177.3	121.4	161.3	63.0	13.7	1,320.9	126	78	190.5	1943
						(1943)	(1945)		ಜುಲೈ 11
15.4	11.2	11.4	4.6	1.3	99.4				
184.1	102.1	155.2	70.1	16.5	1,287.2	128	74	147.3	1948
						(1940)	(1938)		ಜುಲೈ 9
16.0	9.6	10.6	4.4	1.3	96.6				
198.4	92.5	151.6	57.7	16.3	1,154.1	145	65	102.4	1953
						(1946)	(1938)		ಜುಲೈ 6
17.9	9.5	11.0	4.3	1.1	95.7				
936.0	467.9	341.4	156.5	23.6	4,268.2	120	80	247.9	1943
						(1946)	(1939)		ಜುಲೈ 10
27.1	21.7	18.3	8.5	1.8	152.0				
515.8	233.9	212.6	93.7	18.9	2,725.5	142	62		
						(1924)	(1905)	—	—
21.5	14.4	12.4	6.0	1.4	118.0				

ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಕೇಂದ್ರಗಳು

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ಮಡಿಕೇರಿ		50 ಎ	6.1	7.6	18.8	67.8	135.9	606.3	1,129.3
		ಬಿ	0.6	0.6	1.4	5.0	8.3	25.0	28.4
ಅಮ್ಮತ್ತಿ		44 ಎ	5.3	6.3	22.3	76.5	141.5	402.1	722.1
		ಬಿ	0.4	0.5	1.7	6.2	8.9	19.7	25.1

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
682.7	307.6	199.9	81.3	22.1	3,265.4	127	66	364.5	1924
						(1923)	(1918)		ಜುಲೈ 17
26.6	18.9	12.7	5.5	1.4	132.4				
389.1	178.1	194.8	86.4	15.7	2,240.2	237	68	410.7	1924
						(1924)	(1918)		ಜುಲೈ 25
21.0	13.9	12.0	5.7	1.0	116.1				

ಎ) ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ (ಮಿ.ಮೀ.)

ಬಿ) ಮಳೆಯ ದಿನಗಳ ಸರಾಸರಿ ಸಂಖ್ಯೆ (24 ಘಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ 2.5 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ದಿನಗಳು.

3) ಅವರಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ-2

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆಗಿಂತ ಶೇಕಡಾಪಾರು ಹೆಚ್ಚು : ಕಡಿಮೆ ಮಳೆಯನ್ನು (ಮಿ.ಮೀ.) ಕೋರಿಸುವ ತೇಜ್ಜೆ

ವರ್ಷ	ಮಡಿಕೆರಿ	ನೋಮನಾರಪೇಟೆ	ವೀರರಾಜಪೇಟೆ	ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ
ವಾಡಿಕೆ ಮಳೆ	3,287.2	2,206.1	2,661.2	2,718.2
(1901 - 1970)				
1951	3,086.7	2,197.1	1,922.4	2,402.0
52	2,380.9	1,818.4	2,054.8	2,084.7
53	3,223.7	2,759.8	3,262.5	3,082
54				
55				
56				
57	3,033.0	2,023.6	2,639.3	2,565.3
58	3,793.4	2,788.3	2,895.0	3,158.9
59	3,604.2	3,022.4	3,402.9	3,343.2
1960	3,510.0	2,225.2	2,585.1	2,773.4
61	5,941.2	3,152.2	5,170.5	4,754.6
62	3,656.1	2,479.1	3,149.5	3,094.9
63	3,133.6	1,772.9	2,137.9	2,348.1
64	3,423.3	2,459.4	2,478.3	2,787.0
65	2,056.9	1,444.6	1,683.8	1,728.4
66	2,452.4	1,744.9	1,931.4	2,042.9
67	2,766.7	2,305.5	1,931.4	2,334.5
68	2,830.7	2,134.2	2,524.6	2,496.5
69	3,188.7	2,274.7	2,188.9	2,550.8

] ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ

೫
೫
೫
೫

ಮುಂದುವರಿದವ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1970	3,137.3	-4.6	2,177.8	-1.3	2,733.0	+2.7	2,682.7	-1.3	
71	2,922.4	-11.1	1,708.9	-22.5	2,478.5	-6.9	2,369.9	-12.8	
72	2,693.0	-18.1	1,874.4	-15.0	2,189.0	-17.7	2,252.1	-17.1	
73	3,314.2	+0.8	2,503.4	+13.5	2,159.0	-18.9	2,658.8	-2.2	
74	3,139.6	-4.5	1,923.5	-12.8	2,647.5	-0.5	2,570.2	-5.4	
75	3,553.9	+8.1	3,034.6	+37.6	3,182.0	+19.6	3,256.8	+19.8	
76	2,192.2	-33.3	1,342.8	-39.1	2,178.0	-18.2	1,904.3	-29.9	
77	3,418.3	+4.0	2,446.2	+10.9	2,730.0	+2.6	2,864.8	+5.4	
78	4,135.6	+25.8	2,494.2	+13.1	2,951.2	+10.9	3,193.7	+17.5	
79	3,407.9	+3.7	1,852.9	-16.0	2,847.5	+7.0	2,702.8	-0.6	
1980	4,152.2	+26.3	2,606.2	+18.1	3,076.1	+15.6	3,278.2	+20.6	
81	3,065.4	-6.7	2,945.0	+33.5	3,491.9	+31.2	3,167.4	+16.5	
82	2,352.2	-28.4	1,699.8	-22.9	2,300.0	-13.6	2,117.3	-22.1	
83	2,715.1	-17.4	1,557.9	-29.4	2,552.3	-4.1	2,275.0	-16.3	
84	4,412.7	+34.2	2,041.7	-7.5	3,059.1	+14.9	3,076.0	13.2	
85	2,590.2	-21.2	1,664.1	-24.6	2,027.7	-23.8	2,094.0	-22.9	
86	2,925.7	-10.9	2,486.7	+12.7	1,686.8	-36.6	2,433.0	-10.5	
87	2,828.9	-13.9	1,110.2	-49.7	1,402.2	-47.3	1,780.4	-34.5	
88	3,385.0	+2.9	1,292.0	-41.4	2,412.4	-9.3	2,363.1	-13.1	

ಕೋಷ್ಟಕ-3

ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 1990 ರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಾಹನಾರು ಮತ್ತು ತಾಲೂಕುವಾರು ಮತ್ತು

ಕ್ರ.ಸಂ. ತಿಂಗಳು	1901-1970 ಸರಾಸರಿ ಮಳೆ (ಮಿ.ಮೀ.)					1990ರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಳೆ (ಮಿ.ಮೀ.)						
	ಮಡಿಕೇರಿ	ಸೋಮನಾರ ಪೇಟೆ	ವೀರರಾಜ ಪೇಟೆ	ಜಿಲ್ಲೆ	ಮಡಿಕೇರಿ	ಸೋಮನಾರ ಪೇಟೆ	ವೀರರಾಜ ಪೇಟೆ	ಜಿಲ್ಲೆ	ಮಡಿಕೇರಿ	ಸೋಮನಾರ ಪೇಟೆ	ವೀರರಾಜ ಪೇಟೆ	ಜಿಲ್ಲೆ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	ಜನವರಿ	5.0	5.2	4.7	5.0	0	0	45	15			
2.	ಫೆಬ್ರವರಿ	6.2	4.8	5.9	5.6	0	0	0	0			
3.	ಮಾರ್ಚ್	17.0	12.5	14.6	14.7	0	0	0	0			
4.	ಏಪ್ರಿಲ್	75.9	69.5	75.1	73.5	2.0	15	11	9			
5.	ಮೇ	149.5	119.3	171.3	146.7	252.0	93	207	184			
6.	ಬಹು ಮಾಸದ್ದಿನ್ ಪೂರ್ವದ ಮಳೆ	253.6	211.3	271.6	245.5	254.0	108	263	208			
7.	ಜೂನ್	588.8	322.6	546.7	486.0	777	319	354	483			
8.	ಜುಲೈ	1,149.9	760.1	905.0	938.3	718	306	507	510			
9.	ಆಗಸ್ಟ್	696.1	462.9	429.0	529.3	989	627	460	692			
10.	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	295.3	170.0	191.5	218.9	203	79	64	115			

ಮುಂದುವರಿದಿದೆ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11.	ಬಟ್ಟು ನೈಫುತ್ಕೆ ಮಾಸ್ಕೂನ್ ಮಳೆ	2,730.1	1,715.6	2,072.2	2,172.6	2,687	1,331	1,385	1,801
12.	ಅಕ್ಕೋಬರ್	205.5	182.3	217.2	201.7	260	416	310	329
13.	ನನೆಂಬರ್	78.7	77.4	83.0	79.7	20	19	28	22
14.	ಡಿಸೆಂಬರ್	19.3	19.5	17.2	18.7	0	1	0	0
15.	ಬಟ್ಟು ಈಶಾನ್ಯ ಮಾಸ್ಕೂನ್ ಮಳೆ	303.5	279.2	317.4	300.0	280	436	338	351
16.	ಬಟ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ	3,287.2	2,206.1	2,661.2	2,718.2	3,221	1,875	1,986	2,361

ಮೂಲ : ಬರಕರಿಹಾರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೋಶ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ-4

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಖ್ಯೆ.

ಮಳೆಯ ಪರಿಮಿತಿ ಮಿ.ಮೀ.	ವರ್ಷಗಳು	ಮಳೆಯ ಪರಿಮಿತಿ ಮಿ.ಮೀ.	ವರ್ಷಗಳು
1601 - 1800	1	2801 - 3000	5
1801 - 2000	0	3001 - 3200	7
2001 - 2200	5	3201 - 3400	2
2201 - 2400	9	3401 - 3600	1
2401 - 2600	8	3601 - 3800	0
2601 - 2800	11	3801 - 4000	1

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಕೋಷ್ಟಕ-5

ವ.ಡಿ.ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆ, ಸಾಪೇಕ್ಷ ಸಾಂದ್ರತೆ

ಊಗಲು	ದಿನದ ಸರಾಸರಿ ಗರಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆ	ದಿನದ ಸರಾಸರಿ ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆ	ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗರಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯ ದಾಖಲೆ	ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆಯ ದಾಖಲೆ	ಸಾಪೇಕ್ಷ ಅರ್ಧತೆ
ಜನವರಿ	24.9	14.0	31.7 1954 ಜನವರಿ 4	9.4 1946 ಜನವರಿ 16	78 56
ಫೆಬ್ರವರಿ	27.0	14.9	31.7 1911 ಫೆಬ್ರವರಿ 22	8.9 1936 ಫೆಬ್ರವರಿ 20	74 55
ಮಾರ್ಚ್	28.9	16.4	33.3 1921 ಮಾರ್ಚ್ 30	10.6 1955 ಮಾರ್ಚ್ 21	70 56
ಏಪ್ರಿಲ್	28.6	17.8	33.9 1896 ಏಪ್ರಿಲ್ 26	10.6 1955 ಏಪ್ರಿಲ್ 16	78 70
ಮೇ	26.7	18.2	35.0 1902 ಮೇ 11	9.4 1955 ಮೇ 21	85 78
ಜೂನ್	22.2	17.4	30.0 1939 ಜೂನ್ 2	10.0 1955 ಜೂನ್ 29	93 95
ಜುಲೈ	20.3	16.8	28.9 1955 ಜುಲೈ 6	11.2 1958 ಜುಲೈ 1	95 98
ಆಗಸ್ಟ್	20.7	16.8	26.7 1951 ಆಗಸ್ಟ್ 16	12.2 1920 ಆಗಸ್ಟ್ 1	95 97
ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	22.0	16.6	27.2 1951 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 23	12.2 1935 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24	92 92
ಅಕ್ಟೋಬರ್	24.0	16.9	28.3 1899 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 7	10.6 1948 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 30	87 84
ನವೆಂಬರ್	23.9	15.8	27.8 1918 ನವೆಂಬರ್ 14	10.6 1947 ನವೆಂಬರ್ 3	83 73
ಡಿಸೆಂಬರ್	23.8	14.3	28.9 1903 ಡಿಸೆಂಬರ್ 23	9.4 1937 ಡಿಸೆಂಬರ್ 8	82 80
ವಾರ್ಷಿಕ	24.4	16.3			84 76

ಭಾರತೀಯ ಕಾಲಮಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಘಂಟೆಗಳು

ಕೋಷ್ಟಕ-6

ಸರಾಸರಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವ ವೇಗ ಘಂಟೆಗೆ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ
(ಮೆಡಿಕ್ಲೇರಿ)

ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ವಾರ್ಷಿಕ
6.9	5.8	5.3	5.6	6.8	9.8	12.4	11.1	8.9	5.8	7.1	7.9	7.8

ಕೆ. 5]

ಬ್ರ
ಹಿ

ಕೋಷ್ಟಕ-7

ಪವಾಗುಣದ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳು

ದಿನಗಳು	ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ವಾರ್ಷಿಕ
ಸಿಡಿಲು ಬಿರುಗಾಳಿ	0.1	0.1	2.5	6.5	6.1	0.7	0.1	0.1	1.6	5.9	2.4	0.2	26.3
ಅಲಿಕ್ಲಬ್ಬು ಮಳೆ	0.0	0.0	0.1	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3
ಧೂಳಿನ ಬಿರುಗಾಳಿ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ಚಂಡಮಾರುತ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ಮಂಜು	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.3